

చామ—(తనలో) నేను అనుకోదు.

విజ—అట్లుగాక శ్రీకృష్ణాభావికమయిన తపలత్వమును ద్విమస్సు గడియగడియకును మాటుచుంటుంటే ద్విమస్సుయగువా?

చామ—(తనలో) శ్రీకృష్ణులు యెగురుతును మాటుచున్నవారుమాత్రమే ద్విమస్సుగారు.

విజ—ప్రపంచములో మహంతవలె నవివేకముగవారు మఱియెవ్వరైనవన్నారా?

చామ—(తనలో) పోకోక్కెడు కనబడుచున్నాఁడు.

విజ—అన్నాకు. ఆతని తపలత్వమునకు చామఁడంటియున్న యాబుద్ధిహీనుఁడవుంటివాఁడే. (అని తన్ను చూపుకొనుచున్నాఁడు.)

చామ—(తనలో) తననింతి యింతకు తెలిసికొలందని నే నీమాత్రే యనుకొన్నాను.

విజ—ఓహో! నీవెంత చంఛలుకావు! ఓచయావిహీనులారా! తెలివిచూచిన నీకుక్క-తత్వముచేత నన్నెంత దుఃఖపెట్టుచున్నావు! నాదృష్టికి నీదృష్టుడు దోషలేకనిగాఁ దోచుచున్నావు. నీచూపులే కావలసివలెదలకాక-తమను వెడలఁగొట్టుచున్నవి. ఒక్క-చూపులేకావు నీచిటుకవులును. అయ్యో! నేనిప్పు చాచిటుకవుల నేని తలపెట్టితిని! ఆమె మహంత మంతహాసములోనే దృష్టిని మిటుమిట్లు కొల్పెడు దోషమును చూపదయమును ముకుటకొల్పెడు విభ్రామమును నామనస్సునకుపాదకట్టు తన్నుచి. నాదృష్టుడు మరెవోస్తాదముగానన్నమగుచున్నది. నాచియురాలు అభిరంపక పోయిపయెడల నేనిక సాక్షిగత్యాగముచేసికొనవలసి.

చామ—(తనలో) ఔం! అవిషయవత్సరే యందఁటిని జెలుచుచున్నవి!

విజ—(పాముచున్నాఁడు.)

ద్విపద. ముగళ సంపదయెల్ల సారినీమణిచి
మగువదోషంబులె మదిని నిల్పంగఁ
జూలుదు నేని, నిష్కృత పాతమునఁ
గ్రాలుచివేకంట కడువేగఁ గాముఁ
కామ దుర్వలఁగాఁగఁ దప్పుక చేయు
కాని కోపమునచ్చి కాంతదోషముల
నెన్నంగ మదిలోని నేలూనివత్తుడు
తన్నుక నడచును గామండునచ్చి
తనీనిష్కళామలఁ గాన్పించివాడు
శుభ వివేకము నిట్టై ముందరంబు నేయెడు

కామ—స్వామీ! కామపాలుఁ డీటువచ్చుచున్నాఁడు.

విజ—మంచిది. నీదింటికేరూమ్ము. నేనును నీవెనుకనే వచ్చెదను.

కామ—అదే! అప్పుతెచ్చువచ్చులు! (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

[అప్పుడు కామపాలుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

విజ—కామపాలా! నీవు మానుమరువెత్త పాపముండఁగా మిమ్ము విడిచివచ్చి సామి దామోదరుఁడు చెప్పినాఁడు. మారెంద్రగారు లేవలేదుగదా?

కామ—లేచివారు. ఆయన సంతోషియులుగనుక, ఇనుపకప్పులు వేసినపాత్ర ములలో నిలుమెడి టోమరలని పండుకొనివలే కావలసినంతవేళ్లు గొంతుబద్దలుచేసి కొండని లేచివచ్చినాను. నీదింకపెండలకడనే యిల్లు తెలుదేవతప్పుటకు కారణమేమి?

విజ—నీతో చెప్పినానోలేదోకాని సుదంతపరితర్జితవర్తనలైనా మూఢవనీమని పాత్రంతయు తానుగన్నకామరైకే యిస్సంపదలెనని తదిత్రముచేసి తండ్రిభావఁజేసి సుదంతను యోగినిగా మతమున కర్పింప నిర్ణయించుకొనినమునలేదుగా. అందు చేత నేను సర్వమునకు తెలించి, వీధిరలుపుతారమునకు కప్పవడి సంపాదించి, తోడఁ గడిమవేయకుండ సుదంతపరిచారికకు బంపమిచ్చి, తెల్ల పాముకామున రెండుగంటలకు రెండవకంటివా తెలుఁగకుండ లోపలప్రవేశించి, సుదంతగదిలో దొంగతనముగా దూటివాను. అప్పుడు సాక్షియరాలు మేలుకొని మారుదరడి కన్నులనీరు పెట్టుకొని మన్నుతి.

కామ—ఓవిజయవర్యా! నీవచ్చుచుండుడవు.

విజ—కొండరవడక పర్యవసానము వినుము. చాళిశ్రీమల వేరగానివేరమవచ్చి తనగదిలో ప్రవేశింప పాటవించినందుకు వన్నామి పరమపాటవీకుడయినదుష్టవర్త నునితో పోషింపనది.

కామ—ఇది యారంభదశలో కాఁబోలును.

విజ—అరంభదశయేలేదు. అనయంత్యదశ. అటుకరువారనామాటయుక్కటి యొనకు దినిరించుకోక తత్తరము గదివిడిచి లేచిపోని పక్షమున తనతలివిత పెడవని చెడరించినది.

కామ—మంచిది కడపట నేమిజరిగినది?

విజ—కడపటవా! మొదట నేను లోపల ప్రవేశించివట్టుగానే మరల లేచి టూరుకొనుచు మాముఠాటడక లోపలివండి వెలుపలికివచ్చుట జరిగినది.

కామ—అయితే కొంచెపుచ్చుమని నిష్క్రమింప నేమియు చేయలేదుగదా?

విజ—తనముతోడు నే నేమియు చేయలేదు. ఇది పందెంను సామె

రాగ ము క బ రి.

హృదయ బలవంతముగా బుగ్గలు ముద్దు పెట్టుకొన్నాడు.

కామి—అంజేక? అటువంటి మోటులేనము నేనీసతి కన్నదునువిదేయించలేదు.

విజ—రీరీ! నేనుమోటులేనమెంతమాత్రమునుకావలేదు. నామాటవచ్చు. నే నామెరుదలు మిక్కిలి గౌరవముతోనే నడుచుకొన్నాను.

కామి—ఈశ్వరసాక్షి! నీవిదయాదులు చెప్పలేదు. నీవది సుదంతవిషయమై నాప్రవాసవిజయవల్ల! నీవు రలుపుతారనుచవి వారవద్ద నిద్రియే నిచ్చినావుగదా?

విజ—ఇచ్చికచ్చినానువచ్చి సాగనంత్రులకయి వెలువరినవీస పరిచారకత్తిని కొని పోయినది.

కామి—అట్లయినవచ్చునున, సుదంత యాధిగా నీవెవక నేయిల్లువిడిచివచ్చునని నేనీవ్వను ప్రమాణముచేసి చెప్పగలను.

విజ—ఒకవేళ కాప్రతిపక్షి నెవ్వనిదైన ధక్కనిలేయుటకయివచ్చునేమో! నా ప్రస్తుతస్థితినిబట్టి విచారింపగా నాకన్నదండలీయందును సందేహము కలుగు చున్నది. వెనుకనీవుకూడ సుదంతనుకామించి, నావలెనే యామెను భాగ్యదేవతగా భావించు కొనుచుంటిరాదా?

కామి—అమెనునామోడ ననురాగములేదని తెలిసికొనుటకును నేనామెను మోహించినాను; కాని నేనటులేరువార నుంపడగని తుభలక్షణమొకటియోనామె చూపుచున్నందు లేవనుకొని తునకభావవిరక్తిచేసికొని మరలుకొన్నాను.

విల్లిపద. కామిలోడను నల్లుఁ గాంచనికలు
 నీక్షింప నుత్తరోధ నెప్పుడు నేను;
 ఏనానఁగా లభియింపనిమోలి
 నేను సుఖారవమెప్పుడుఁ జూడఁ
 తద్ద మనసుఁగోరు తరళాంబునాక్షి
 నిర్ద్రుఁడెప్పుల నెఱిమిచునేని,
 పలుమాధులిడ్డినేను పరికింపుచాఁగ
 తకునుఁ దెప్పులకురిచుఁ దలఁపకునేను
 ఏనాక్షహస్తంబు మృదువందులేని,
 పోణీనదిటుచు నేనె పరికింపవలయు;
 మరలగృతర్థత మగునాచేయి
 కనులఁబట్టిచాఁగ కనినమునేను.

పొలఁదిగట్టాల్పులు ప్రవృత్తునదిట
తిలకింపకుదినఁ దేటగా నేను,
యమలినన్నా కించి యూర్పుచున్నట్ట
లనిగకమయఁగా కరయలే నేను.

అంతేగా నీవెల్లెలియందు నాకు గాఢానురాగ మున్నవంగతి నీకు దృఢముగా తెలియజుగదా! అయ్యెందులలో నాకు నీవుతోడువదును. భదంకవిషయములో నీకెంత మృతమును నేను శ్రమకలుగనియ్యను.

విజ--మూటలుంటగొరవమువలె పోనివానంద నాకుసాధ్యమయినవలెవలెనా విషయములో నీకు సదుపాయముచేసెదను. కాని యింటినుండిమాద్రోయ నీవుభానుమతిని లేవఁదీయఁ గూడదుముమా.

కాను--ఇంటినుండినువంతముమాత్రమునీవులేవఁదీయవలెనన్నను లేవవచ్చుదా?

విజ--అది చేతేసంగతి. పదవివిషయములో మనము అరిగిందునట్టుగా మన భార్యల విషయములోను మనతోఁబుట్టవుల విషయములోను పదులుజరిగించుటకుమన మెప్పుకోము. ఇక్కడ మఱియొక పంగతికూడజున్నది. లేవదీసినము భదంకను బలాత్కారముగా యోగినివి తేయఁబోవుచున్నాడు.

కాను--అరే. ఇప్పుడు నేనుమాత్రీ మటువంటినిర్భాగ్యునిలోలేదా? లేదా? వివరము మీరందఱియు భానుమతిని బలవంతముగా విడుకామునకిచ్చి వివాహముచేయఁ జోవుచున్నాఁడు; నాతోరా. మనమేదంతర మంచియుపాయము నాలోచింకము.

విజ--వేదంతితితోవలెను.

కాను--మంచిది. నాకు పెరివియ్య.

విజ--అవునుగాని, కామపాల! నీకొకవేళ నావెల్లెలిమీఁద ననురాగము లేకపోయినను మర్యాదయు మనస్సేలామును విచారించి సుదంతవిషయములో నీతేమియు నిఘ్నుము తలఁపెట్టకుడను ముమా.

కాను--గీ. భర్తమూలము మెత్తి యిద్దరజీవీఁడు
మమకాలములేరి నుత్ర పైకొనియె నేని,
మలమలఁదామ ననుకూలపడకయెన్న
నిలువనే భర్తములు చొక్కనిమనమెద.

1 నేను తెలులకుఁదీయఁ బాగ్దానములను
తొక్కనిభర్తయలకాదు, దలంతునెదను

వలపుతోనే నీయు నల్ల మొక్కలు నీకు నెల్ల
నేను చుట్టరన్నయలటంచు నెంతచుటిని.

(అని విష్కరించుచున్నాడు.)

విజ్ఞా—వీరిగొయమయి కామసాయనో నేనెప్పుడు ప్రాణము నేసినది కా
లేనివరకు యోహానక్రమము నే నెవలనుచున్నది. అందువలన కామనమ్మనకారాటము
చెప్పుచున్నది. ఇంతకువచ్చినయోహానట నుదంత యాతనిని చరించునని నేను విశ్వా
సితుముగా ప్రాణములు విడువవలసినవాడనే.

విజ్ఞా—అనుమానంపంగ సేతువున్న, నీకు నాయత్నాన్వితమున నం
యును బెల్లంగ వివర్ణంబులై కడుంజానెట్లు; నాకేం యిం
కను సర్వంబున నేని నేను తెలికి; గాదని నేనొప్పుకొను
నన నట్లుండనుగాను; లోనఁజెనుచుంజా యార్ద్ర దుఃఖంబులన్.

విజ్ఞా—నాదొడ వాటిమిన్న చిలువవొల్లలయించిన నెంతవూల నేం
జేయఁగఁజెల్లుకోయెఱుంగఁ; తేదీయవత్సరె యిన్యుతేరినన
నాయఁగఁజెల్లు నావలపు; నాచుది వేదన యెట్లుతీ తెనున్
ప్రేయసినన్ని టుల్ వలంఁజెల్లుకోలంబిని (నేను చెప్పుచున్నాను)

(అని విష్కరించుచున్నాడు.)

3. కంఠము—సుదర్శనవర్మ గృహములోనిది.

[ప్రాణమతియో, కాగమంజరియు, ప్రవేశించుచున్నాడు.]

ప్రాణ—ఓ వెల! కాగమంజరి! మనమాలోచించిన యాపాపములు నిరసాయ
ముగా చాగునని నీకు నమ్మకమున్నదా?

కాగ—ప్రాణమతి! నినుము. నాకాచిద్యములో నెంతమార్చిమను నందే కామ
లేదు. కాని మనమాలోచించిన యాపాపమును నెంత ప్రేమియొగింపవలెను. నీగతిలో
నేను చేయవలసినది కర్మమును క్షిప్తముచేసి నాను; నాక ముందు నగవలసినదానికి
మనము మనభాగ్యదేవతను నమ్మకొనియుండవలెను.

ప్రాణ—తాను బోయించినవానిని వివాహమాచుటకు నేనంగీకరించుననుచు
కామభయముచేతనే నాకొచ్చి ప్రతిష్ఠ లేనివాడను.

కాగ—తేదీయనీ నీకులయో కమమిక్రందంబున జయపాటనినో భావించి
తుల్యంగా నేనునుపాండునిచ్చిన్నాను. కామమును కమమిక్రందంబున

కొప్పుకొనునోలేదో లేవుగట్టిగాకద సారించిగియించుచును. భావమియ్యేకమట కనుకూనించినయెడల, నాకూతురు నాకు మరల విధేయురాలయి నామూర్తి కరపా తనొందునకాదు. నేను దానినికన్నా త్రిమాదను, దానితో నొకరు కేలించుటాదము... అని నీరందీ) చెప్పి నాడు.

భాన—అతడన్నమాట తిరుగక యొప్పుదును చట్టపట్టు విడుదలి కకనన్యభా వుడని యెఱిగియే నేను తప్పింపుకొనిపోవుటకయి నీవీయుక్తి వన్ని చావుగదా. ఈ కృషిలో మనపరిచాక మనకనుకూలరాలుగా నుండునట్లు పదిలపఱచినావా?

రాగ—అది యామంత్రములో మొదటనుండేయూ నాతోచేరియున్నది. నీ ప్రియార్థము పథలమయినపక్షమున, వసుకామని విషయములో నీకున్న ప్రియకర్తృ యును పాధ్యతయు నవ్వకాను నాకు విడిచిపెట్టెదవని నీవు తెనుకలేదని వాగ్దానమును మునుక చెల్లించవలయును నామా.

భాన—వేనది సంతోషపూర్వకముగా చెల్లించెదను. పాధ్యమయినయెడలనీ కాతనిని దక్కించుకొన్న మొగులభయమునుచిరమఖమనుభవించవలయుననికోరి నిరంతర మును పరమేశ్వరుని ప్రార్థించెదను. అతడునాప్రియుడయినకామపాలునికం పైను పదిరెట్లు ధనమెక్కించగలవాఁడు నుమా.

పంచచామరము. ధనంబుగల్గుదానందుఁ దారు నన్ను నెంచినన్,
ఇను లలంపఁబోదు నిన్నుఁ జానరో! ధనాధ్యగ్రమ్,
పెనంగొనున్నదరిటు నీవు నేదదానవౌటకున్,
ఘనంబుగా ధనంబునియ్యగల్గు దేవుగావునన్.

పంచచామరము. వెలందిమిన్న! నీకు నాదువిత్తమెల్ల నిచ్చివే,
కలంగి నాదువల్లభుండు చిత్తమందెఱింగెడున్
గొలందిలేని యట్టిపెనుకొటియున్ ధనంబునుక
దలంపఁ దన్నె కోరియున్న దాన నందుఁ బిచ్చటన్.

పంచచామరము. పరుండు వాడుచెట్టఁబట్టు భాగ్యమింతయిచ్చినన్,
బృథింపఁ గర్మిలేకయుంట నృపుమందు నేనియున్,
కరంబు తన్నె కోరికొందెఱింగి యుక్తమేదియున్
వరింప లేదటందు నత్తనల్లభుండు నచ్చెయన్.

రాగ—భానమనీ! నీరందీ) నిచ్చుదుడున్నాఁడు. కామపాలుని యొద్దనుండి నేను కట్టవలసిన యెప్పుడయు కలదు నేగిరము నాదేలియు. నన్ను వియ్యదినింది కుదిరేయను నాకాతే. కారణము కావోవుకామా. నీవను కల్యణముగా నిచ్చి

అక్కఱముద్ర దాని తల్లి నెదిరి యక్కడ బాటనిడి చెడను. (అనినప్పుడు) మిందుచున్నది.

[సువర్ణవర్ణయు, విజయవర్ణయు, ప్రవేశించుచున్నారు.]

సు—ఓయీ! నీవుకూడ రాత్రులందునీధులలో యలుబేటిని యురారుడ నిను క్షమించు పాటలు పాడుచున్నట్లున్నావే! పాపము! నీపనికిమారిన యాలలతోను కాచుగీతములతోను, నీబిక్కడ చుట్టుపట్లవారికి విద్యపట్టకుండఁ జేయుచున్నావు. నీబడతవల్ల నీవు నీచెల్లిలికిఁగూడ మంచిమాగ్గమునే యుపదేశించుచున్నావు. ఓసీ! అమ్మయ్యా! నీకోక్కపంగలి చెప్పవచ్చినాను. ఇంక రాత్రులందు మీకాచువికార ములును మీయాటలుకు పాటలును నేను సాగనియ్యదు; మీపాటలును పద్యములును విన్నవారికెల్లను మతిపోవుచున్నది. అయినను నీవెట్టిచెప్పలు రేపటితో కట్టుపడి యీవుమరే. ఇంక కొంతమందిపటికి నిమకాముఁడిక్కడకు వచ్చుకు. రేపటిదినము ॥ చాలనిది విచారము చేసికొనరెను.

భాను—వాగ్దానిలో ప్రాణముండఁగా నేనాతనిని వెండి చేసికొను.

విజ—వాన్నగానూ! అటువంటివానిని అల్లునిగాకొరి తెచ్చుటకు మీకెట్లుబుద్ధి పుట్టివది?

సుద—నీలువని పేరంటముగావచ్చినీయంతటనీవేమామహిరబోధచేయకదుడించు చున్నావుగదాక, నాయందు దయచేసి నీకతనియం దేమిలోపము కనబడినదో చెప్పు.

విజ—మొదటిమాట అతఁడు విదేశస్థుఁడు.

సుద—అసందేహముతో పవిత్రుడు. అతఁడు స్వదేశముదినిరి రెండేడాటినుండి యు ఇక్కడ నే యుండుటచేరి ఈదేశస్థుఁడేయయినాఁడు.

విజ—అతనిది కవమరము.

సుద—ఇదిమఱియొక తెలియనిమాట. అతఁడీరెండు మాసములనుండియు విష్ణు మతస్థుఁడయినాఁడు.

విజ—అవునువును. అతఁడు ధనమునిను క్షమ వూర్వులకుండియు వచ్చుచున్న స్వమతమును వదలిపెట్టివాఁడు. ఈక్రొత్తమతమును మామొకొనటకెంత అవశంకము వారెదుకాఁజూయను!

భాను—అతఁడెక్కడ మతములోనులేక వేదాలయమునకును మసీదునకును మధ్య మామలాడుచున్నాఁడు.

సుద—ఇదికాక మఱియేమైననున్నదా?

విజ—మఱియేమియునులేదుగాని, అతఁడు మోగుమలయందును బాటలయందును పరివ్రాజియై యాంధ్రదేశవాఁడట.

భాను—అగోచరుల! మోక్షగాండీ! తెలివితప్పినవారిని మాయచేసి భారము పొందుచున్నను, అతఁడుమాత్రము సాధారణముగా రక్షతృలతర తానే మోసపోవు చుండునని వినుచున్నాను.

విజ—అదీసత్యము. శేషబాని విలుకానివలెనే యింక దెప్పడును పెట్టికనుట తప్పిపోయినను, తనచేతికిమాత్రము వారి దెప్ప తగిలించుకొనుచుండును.

సుద—ఇంతటితో సరిపోయినదా?

భాను—నీవనన్ని టినిమించినది యితనివద్ద భర్తయగుటకు వనికీరాని ప్రధాన మైన బోధమంతాకటియొచ్చుది. అది వివాహమాదవలసిన దానైనా సామనమునకు సరిపడినవాఁడు కాకపోవుట.

సుద—నీకతఁడు మనసురాకపోయినను నీ వాతనిమనస్సునకు వచ్చినవావవు. వధూవరులలో నెవ్వరోయొక రనురాగము కలవారయి యుండుటచాలును. తెండి కిద్దఱును పరస్పరానురాగము గలవారెప్పుడును దొరకరు. నీకంత వెగటుగానున్నను, అతఁడుమాత్రము తియ్యని స్వభావముగలవాఁడు. పుల్ల చెట్టును తియ్యకెట్లుమీఁద నంటుకట్టికట్టుగా నిన్ను టుంటివాని కంటఁగట్టినంగాని పర్థిలము కలుగదు.

భాను—మొదల నతఁడు నన్ను కామిండునటుచేతనే వారల కంటఁగించు చున్నది; అందుమీఁద వాకతఁడు భర్తయగునన్న పదిరెట్లధికముగా వారలతోన్ను చున్నది.

సుద—అదియంతయు నాకు తెలియదు. వివాహమయినతరువాత సామాన్యము గా నమ స్తమనుమాటిపోవును. ఇప్పుడునీతో వాడువాగ్వాదపొందుట? శేనుచెప్పినట్లు విని నీవారనిని వివాహముచేపికొనెదవా? చేసుకోవా?

భాను—ఈదిషయములలోతప్ప మఱియేవిషయములను శేనుమీయాల్లా మోసము.

సుద—నీవు నీరండీ! సుఖమునుచూడవా?

భాను—కాశనినంత చూచెదను. బుర్రెకపులికను యాకట్టికము ముఖమీను చానినిగాఁజేయు దుఃఖమాతనిక కలుగనియ్యను.

సుద—అమ్మాయీ! మేలుమేలు! నీ బుద్ధినివంతోపించినాను. ఇటుచూడు. నీవు బుద్ధి తెప్పకొని నాయాళ్లకులోఁబడువలయు నేమి? నీమెండుచూచి యెప్పు డును నీతోమాటాడను—మీ! బయలు చెప్పవేమి!—ఈరావడియు గదియుదాఁటి నిన్నుకంట రానియ్యను, నీవిందులోనే చాతింబగన్న పడియుండవలెను. మేలు పలు పలు చోరువేరచ్చివస్తాదన్నట్లు గదిలోపెట్టి తాళమువేసికొని యిల్లుకదలకు. శేనుకు నన్నున్న దెట్లును నీయుద్ధకు తోడునైన నాపదకగదిలాగునది పోయినట్లు. వేని

దను. ఇక మనస్సులో నెవరుగల్గుతో చూడము. ఏమి? మాటాడమే? నీవు వారొక్కరినంటిలేదా? శ్రుతికాధర్మమును నీవు తెలిసికొని యుక్తగా ప్రవర్తించు నర్హులను వెలుపలకుండు. (అని వెలుపలకు తోసివేయుచున్నాడు.)

విజ్ఞ—వాన్ని గానూ! ఇటువంటివిషయములో తప్పక మీరునా చెల్లెలియవ్వను కూడ శౌంఢములోఁబింపవలెను. అదిగాక కామపూరుషుడు నామిమ్మిఁడైన సంగతి కూడ మీరెఱింగివలసిందవలెను.

కుర—అలాంటి నీకు మిత్రుఁడగుట యొకగొప్పయోగ్యత! అందుచేత నే నతని తప్పక గౌరవింపవలసివచ్చె!

విజ్ఞ—బావముఁడియగుటకు నామనసువచ్చినవాఁ డతఁడొక్కఁడుతప్ప మఱి యెవ్వఁడు నాకంటికగపడదు.

కుర—అగపడదు. అదినిక్కయమే- నాకు మాఁడునకానిచెల్లెలు నీకప్పుడైన నుండ తటస్థించినయెడల, అతనితో వియ్యమాదుటకు నేను నీకప్పు డక్షమరాను. చచ్చివుత్తమునూత్రము దడుచేసి యింక నీప్రసంగము కట్టిపెట్టు.

విజ్ఞ—నీరకాని నా చెల్లెలియెడలగల గౌరవముచేత నేనొక్క మాటమాత్రము చెప్పెదను.

కుర—చాలును. నీరెండియెడలగల గౌరవముచేత నీవామాటను నీ మనసు లోనే యుంచుకొని యిప్పుడు నోరుతూసికొమ్ము.

విజ్ఞ—ఇక నేను చెప్పవలసినదయిపోయినది. ఇప్పుడెవరివిషయములో మీ రింకమాత్రముగానున్నారో యాభానుమతియొక్క తల్లివిషయములో మీ కప్పుడున్న ప్రేమకు మీకెండియర్థమువచ్చినయెడల మాంబాదన మీ కెట్లుండియుండునో మాత్రము వ్యక్తమున తెల్పుకొండి.

కుర—అబ్బాయీ! మంచిమాటచెప్పినావు. నేను నిజము చెప్పెదను విను. మఱుకలములో నాకొక్క నీతల్లిధనముమీఁదనే యెంతో మక్కువయుండినది. అంతకంటె మితియేమియులేదు. ధనమునన్ని తఱు నేనామెను వివాహమాడినాను; తనతల్లిడి యాజ్ఞ మూసరించి నన్నామె వివాహమాడినది. అంతకంటె మితియేమియు లేదు. అందునకు మాకి అనుకూలభార్యమునందుకు లేకమును సంభవించులేదు. వివాహమునకు పూర్వము మేమొకరినంది యొకరము విశేషమరాగము నజేసింది యెటుఁగను గనుక, మాకాకాధర్మ మెప్పుడును కలుగలేదు. మాలోమాకప్పుడయిన శౌంఢమువివాహము నుభవిందినను, మాంబువలెనాకప్పురము కలహియింపకాకగల మన మధలమేమర్పుచే నమాధానపడుచున్నదివారము. అదొక్కయిల్లాటికి మరల మా

మన్న మయినప్పుడు—అమెయెల్లకాలమును జీవించును నాకయని ద్రవమును పార్థివించితిని. ఈయన్వయమిదిగరములోని కళలోని హిమాలయములను తమభార్యల విషయమయి యిట్లు ప్రశంసించే గలుగుదురా? ఇప్పుడు నేను లోపలికిపోయి యాగదితాళము పట్టు కొనివచ్చెదను. ఇంతలో తండ్రి యొక్క బాబుమని నీవేదైననీ తెల్లపరచేశాము చేయ వలసియున్న యెడల, నీయుపన్యాసమును మిక్కిలి సంగ్రహపఱచువలెను. కాలమువ్యర్థ పుష్పక నీపనిచూచుకో. విన్నావా? (అని విష్కొమింపబడుచున్నాడు.)

విజ—శామిక్రియయిన కానుపాదుఁ డింక నిరాశ చేసికొనుచున్నది; అయినను భానుమతిమాత్రము వలెపక దృఢముగానున్నది. వాతండ్రి కోపమువలన వీరయ్యని మీఁద దానికనురాగము మఱింత యెక్కువే కావచ్చును. ప్రపంచములో సాధారణ ముగా నెనుద్రేకపూర్వకముగానైనను మనమనోవేదనకు హేతుభూతులయిన పక్షమున, మనశ్శేషముకొనిన వారియెడల సహృదయ మనకు ద్వేషము కలుగుట సహజము. తమ మనఃప్రియులయి యున్నవారి విమర్శకులయి తాము శత్రుపడవలసివచ్చు విషయను స్త్రీ లెప్పుడును వారియెడల వధికాను రాగమును గవలంబుపరు. (లోపలనందడి) ఓహో హో! ఆదడవిడ యెమి? మాతండ్రి గారిని రాగమంజరిని వేదో దొమ్ములాట పాపం గినది. ఇంక వేరొకడ నిలువఁగూడదు. పోయెదను.

(అని విష్కొమింపబడుచున్నాడు.)

[చేత జాబాకటిపట్టుకొని, రాగమంజరిని లాగుచు మనర్థవర్త్య ప్రవేశించుచున్నాడు.]

సుర—నాకద్భుతముగానున్నది! నాకాశ్చర్యముగానున్నది! ఏమియీ! ద్రోహము! ఏమియీ! మోసము! ఓకానుపాలునితో! నెరవామ్మకుంచిట్లు నిన్నిక్కడ నుంచి నందుకు నాకొమార్తెను తనదీయుటకే దుస్తంత్రము వదులుచున్నావా?

రాగ—ఇప్పుడు వచ్చెనున్నారా?

సుర—వెలువొచ్చువచ్చును. తెలివిమాలిన వయసువారిని ముఠాఁబడఁగదో చెడి పరకు వందకుంలా! నీవు దీనికేమి చెప్పెదవో చెప్పు.

రాగ—మీరీయు క్షరము వాచేరినంది పెదగులాడి త్రిపుకొని నాగుట్టు తెలివితొక్కుయగుక, నేనప్పుడేదియు లేదనను. మీరన్నీరు నీకు కానుపాలుని కనుకూలుకాలే. చిత్తములేక కలిచికులెయ్యంకు ముసలితలిదండ్రులకెల్లకు బుద్ధి వచ్చు నట్లుగా వారియెడల తిరస్కారము యాపెను లోకములోని వదులు తుత్తిగల వలెనే నొకొకాడెయ్య మియెడలకు వదులుకోవలెనయే నాకోరిక. అమెయెల్లకాల మైన యనురాగమునకు నాకానంది మగుడున్నది. ఇయనురాగ బోధనమునకయి నా

చేత కయిన పాయము చెయ్యటయే నాయభివృద్ధి.

కుడ—అ! సమమార్గమైన యనురాగమా! మిమ్ములింబరె నింతకరిగమలము చేసివది. యానుకుమారానురాగమే. మోసములకు పుట్టించివచ్చిన ఓముసరితోత్రా! నా కొమార్తె సొందర్యమునకు. రక్షకురాలవుగానుండుటకు నిష్పాకావలయుంచివాను. పెద్ద పులిపంటినిన్ను చూచి చెంతచేరక శృంగారనాయకలు వెదరి పొడిపొపుదురని నేను నమ్మినాను. పరులకు భీతికొల్పెను సూరకుణములన్నియు నీముఖముమీదనే యిప్పుడును బ్రాసేయున్నట్లు కనబడుచున్నది. ఓనీ శృంగేష్టురాలా! రక్షణము నీవు నాయులుచిడిచిపెట్టిపో. ఇదినిస్సందేహముగా నుకుమారానురాగమే. పోపో! ఓతుంటుంటుంటు కలెక్కానా! పో.

రాగ—ఓయిరిట్లుబోతున్నవలీ!—నీ పేరువచ్చింది నానోరు చెలువుకొను, ఓకిరాతురా! చెరసాలనుబోలిక నీయిల్లిప్పకు విడిచిపోయెదను. నాబట్టలైనను నన్ను తెచ్చుకొనెచ్చెదవా? లేదా? వావస్తువులు నేనుతీసికొని పోనప్పునా?

కుడ—మాయంతికివచ్చినప్పుడు నీవుకట్టుచీరతో వచ్చినావు. ఇంతలో నీవే వస్తువులు దొంగిలించినావు?

రాగ—నాయజమానురాలి పెద్ద పేనుపెలపు పుచ్చుకొని కూడ రావలెను. నా వస్తువు లామెవద్దనున్నది. నామేలిముసుగుకూడ అమెగదిలోనే యున్నది.

కుడ—నీయందమునకు మేలిముసుగుకూడ కావలసినదనినదా? శృంగారనాయకులెవ్వరైన నీమెగనూకపడి చూచెదరని భయపడుచున్నావా? లేక నీవచ్చిపెరిగియున్నది భయపడుచున్నావా? లోపలికిపోయి నీయజమానురాలిపెద్ద పెలపుపుచ్చుకొని, నీమేలి ముసుగును బట్టలకు తెచ్చుకొనివేగిరమురా. అయిదు నిమిషములలో నీవు మాంబులు విడిచిపోవలెను. ఓ! వేగరము! లోపలికి వడుపు.

రాగ—(లోపలికి పోవుచున్నది.)

కుడ—ఓహో! చెలువు వేయుటకది యెంతగొప్ప కల్పత్రము పన్నినది! పెద్ద రసములో జనముకు కొమార్తెలు తెచ్చు సుఖము లిటువంటివే.

ఉ. పురికలుచ్చువెల్లివన పోవును సౌఖ్యముకొంత తిరిడికన్!
చిత్రము! కాంతియందము చిత్రములో తుణకాలమెయిన్!
భాగిని నిర్వచిండు కడదా! తెడబోననె చెప్పులుద్దులన్!
మృత్యువుట్లుమీటి కరమున్ తెరగూర్చును కన్నవారికిన్!
నీ. కటకట! కల్పితకంత దుఃఖము గలుగు!
ఉదగరదమును గన్నుల తెచ్చుకొనుటన్!

బలువనినవంజం బుత్తికత్ మెలంగిరని,

కటకటా! తండ్రి తంకడులుంటు గలుగు!

ఉ. యుక్తులుపల్కి మిందుడు రహో శ్రేష్ఠాదులురాకమున్నె; యో

న క్తివిబుత్తికత్ ప్రియులచక్కిలించున్ కలంతు కల్లుతున్;

యొ క్తిచారమున్ నలిపి యొక్కటఁ జండ్రికదుర్పు సర్వరున్

క క్తికలంది వంకలిడి భూయగతిన్ వలందురెప్పుడున్.

గీ. కటకటా! తండ్రితంక యుఖంబుగలుగు!

విజ్ఞప్తిగడుచు లోలోన విసుంగుకొనుచు

యెఱుఁగదనమనఁ బుత్తికత్ మెలంగిరని

కటకటా! తండ్రితంక యుఖంబుగలుగు!

[భానుమతి రాగమంజరివేషముతో మేలిముసుగువేసికొని బట్టలమాట

చంకఁబెట్టుకొని పెక్కిపెక్కియెప్పుడుఁ బ్రవేశించుచున్నది.]

మద—రాగమంజరి! ఈదారిని. ఈదారిని. అహ! ఇప్పుడెంతయుఖముతో

మాయిల్లు విడిచిపోవుచున్నావు. నీయెందు పెక్కులమీద కన్నీరుకాటుటకు కంట

మిరెపకాయపెట్టుకొన్నావాయేమి! నీవీలాగున తలయెవ్వరికినియూపక ముసుగుతో

చాచుకొనిపోవలసివడె. ఇదే నీవు నీ మనస్సువచ్చినంతనేకేడువు. ఇదే నీయె

క్షమాత్వములు చెప్పినను నేకొక్కటియు వివేకువాడనుగాదు. కాబట్టి నీవిప్పుడు

మానముభరించివుంచుచుటయేమందివనిచేసివావు. ఈదారిని. ఈదారిని. (అంతః

భానుమతియు వెనుక సుదర్శనవర్ణయు నిష్క్రమించుచున్నది.)

[అప్పుడు రాగమంజరి మరలప్రవేశించుచున్నది.]

రాగ—టమహాబుద్ధిమంతుడైన సుదర్శనరాజు! పొత్తు! పొత్తు! నీదురాగ్రహ

మునకును మున్నెకర్తమునకును తగినఫలము కలిగినది! ఇప్పుడు నీకే వారములు

రాలవందు, అమెవరె నటించుంగలుగుటకయి వాసామర్థముభూషవలెను. వాదాగ్రము

చేత వాయుసాయము నిరంతరాయముగా కొనసాగెనా, ఇదే యావర్తనమును నీక

నిజముగా గృహయజమానురాలనే యగుదును. నీనిప్పుడుపోయి వారములురాల

వోచ్చిపోయిన నగలుమొదలైన వలంకరించుకోవలెను. (అని నిష్క్రమించుచున్నది.)

ర. రంగు—సుదర్శనవర్ణగృహయజమానికొనిపోవడి

[సుదర్శనవర్ణము. రాగమంజరివేషముతో సున్న రానుమతియు పోవలెనుచున్నది.]

మద—రాగమంజరి! అదిగో నీవు నీదిలాది పోవుచున్నావు. ఇదే ప్రవేశ

మంతయు నీవు విన్నవిదిగా తిరుగవచ్చును. పరుగెత్తు. పిహాపాతురాలా! పరుగెత్తు. అయింకవదో నీ వంకమాచుడు తాచుకున్నాడు. కామపూరుడయి యుండ వచ్చును. అతనివద్దకిపో. నిన్నాచా! నీకోమ కరనినే పరిచారమగును. నిన్న మా ముఠామీద పంపివేయుట కరండేకారమడుగునక, నిన్నకరెడువీర్తినిండుట వ్యాయముని యితనితోనే బెంబులెట్టుతో.

భామ—(నిమ్మ)మిందుచున్నది.)

సుధ—ఇప్పుటికి దీనివదలుకొన్నాను. వైవాసుగ్రనుచేత శినిశ నాచిత్రమును నిలుపుకొని, మరగీతముగా నాకొనూర్చును నిరోధములో నుంచగలవ. శినిహాచారి గదియందీనల తాళము వేసివచ్చెదను. (అని నిమ్మ)మిందుచున్నాడు.)

౧. రంగము—నీధిలోని విశోదమంటపము.

[సుధంతయు, పరిచారము, ప్రవేశించుచున్నది.]

పరి—అమ్మా! నీవిచ్చుకొన్నదను పోవలెనుకొన్నావు!

సుధం—నానకతిరియొక్క దొర్లస్థమునువిజయవర్మయొక్క దుడుకురనమును కప్పించుకొనుటకయి యొక్కడిపోయినను సరే.

పరి—అమ్మా! విజయవర్మయచ్చినతాళము ఇవియాలముగామనములేర్పించుకొని యూదల బడంగిరితిమిగనుక, మనముతిని తెదకి కనుగొని మానందము లర్పించుకోవడమా?

సుధం—అతినియొద్దకు పోవడు. అరెడు నాకతితోనను తెప్పించువాడు. (అని ప్రక్కకుతిరుగుచున్నది.)

[అర్జునుభామయి ప్రవేశించుచున్నది.]

భామ—ఇప్పుడెంతిమంది ఇడలగొట్టించుకొనెడు సంతకము మాయపాటును సుధిమయవదిగాని యింక కామపూరుడు కాకగవడుట యెట్లునింభించును? అతని పేరుచెప్పి యడిగినవత్తునున నన్నివ్వరానవాలు పట్టుదురొయని నాకాతని నుజించి విచారించుటకే భయపడుచున్నది. ఇప్పుడు నాకతియైన సుధంతయొద్దకు పోవదని యప్పుదికొని, అనంతదాని నామింద రప్పురెన్ని చిహ్నములులేమో అది చూచుచున్నది.

పరి—అర్జు! అట్లుయినవత్తును, నీవుయైన భామయి నిన్నాభరించి నాకా అట్లుకొనలేమా ప్రయత్నము చేసి చూచుటచా!

సుదం—అక్కడనుంచి పోయినాడు. కళ్ళలోకి చాచి కలిచిపారేయ గతుక రహస్యము బయలుపెట్ట నన్నది రహస్య పెట్టుకేదో!

భాను—మదంతది కొంత కాంతస్వభావము; నేనుచేసిన దతి సామాన్యకార్యమని చెబుచున్నాను.

సుదం—భానుమతికి తల్లిదండ్రుల గౌరవముమెందు; అది సామాన్యకార్యమును మన్నింపదు.

భాను—(ప్రక్క-కురికి) మదంతది కరిచారకను కాచి) ఓహో! ఈవచ్చును వారెవరో చిరిల! నుక తె నిశ్చయముగా సుదంత, అంభవపక్షమున, నేనుబానియందో నమ్మకముంచెదను. ఓమదంతా! (అని ముందుకు వచ్చుచున్నది.)

సుదం—భానుమతి! ఏమియ్యవించి! నీవు చేరియునుచుకూడ నేటి కొన్నావు

భాను—నేను మాతండ్రిగారి యింటనుండి పాతెపోయినప్పటివన్న వార్తవన్న పక్షమున నికింతకంటెను మహాద్భుతముగా నుండును.

సుదం—నిశ్చయముగా నాకత్యద్భుత మనుచున్నది. ఇప్పుడు నేనుకూడ మా తల్లి యింటనుండి పాతెపోయిరాకుండినపక్షమున, ఈయనిచేత కార్యము చేసిండును. నీకు తప్పక తలవాచునట్లు నీవాట్లు పెట్టియుండును.

భాను—ఓనెల! మదంతా! (అని కాగలింపుకొనుచున్నది.)

సుదం—ఓపిటికి వెల్లెలా! నీవక్కడకు పోవుచున్నావు?

భాను—నాస్రియుని చెదకుటకయి పోవుచున్నాను. ఇప్పుడు నాకున్న గాఢ కఠినికొనుట నిక సమ్యక్రము కాదనుకొనెదను.

సుదం—నిశ్చయముగా నాకమ్యుకేమి. అరేము నావర్తమిక్కిలి కచ్చిగా ప్రకటించివాడుగనుక, ఇంక నేనాతని వెళ్ళుచును ముందు ననుకొనుట.

దివ్యపద. గాఢాంభకారంబు గ్రమ్మియెల్లదల
గాఢనిద్రనుబూని కామునల్ మాడ
బలరక యదేగంఠం బుంపుకొనెన్.
గదియనెల్లొంగదు కుదరాత్రిగన
తనయనిగోర్చి కలిక నదిని
వదలకొందుచు కొకభరము ముంగి.
నాదీకరేక్షిగదల సాధుని
నిదనివృత్తిలోడ నెవగ నీను
నిండుక నీవు కన్నులెరుగిండు

కావ్యములు

తెలివి మందములెల్ల నుండిఁబోయెను
 వచ్చిఁగొనిన వత్తు పడిగదియెడలి
 ఇచ్చెనునిలపై చెట్టునుదాడి
 ఇసుకండుత్రయ పెట్టు చెలనుండితాడి
 పడినప్పురక్షింప వచ్చితిమంచు
 నిలుమాలుచెట్టులు పట్టినుదాడి
 బంధంకలుగనమ్మ బాధింపజొచ్చె,
 అతనిపైవచ్చుచే వలక పోంచి
 యిదిచేగ గదినుండి యవలఁబోవుంటి;
 ఒకసారి లనువచ్చు వొనఁగితి నేని,
 మొకమోడకన్గిముందు తెలువనిమిఁత
 పీడించిపడవలు పెట్టి కార్యంబు
 పాడుచేయుకొయందు భయమయ్యెనాడు.

భాను—ఈప్రకారముగాఁ జేసినందున కుమింపనేరఁజొన్నది యిప్పుడేయవని
 నీవద్దకుఁ బంపుదునుగాని, నీంట్లుచెడితి వచ్చితివని మఱికొంత నీవజ్ఞులకును నాయన్న
 గారికి తెలియనిద్యుటనాకిచ్చునులేదు. మదంతా! నీనిప్పు యొక్కడకుఁజోయి కలవాడు
 తోసివచ్చు.

మదం—ఇక్కడ కారవానుక నువందుండు పర్వతాదళ నాకాత్మతాలు, నీ
 కామియొద్ద మరక్షితముగా నుండెను. అక్కడకు నీవుకొడ నాతోరమ్ము.

భాను—నేనురాను. నేను మొట్టమొదట కామకూలుని తాడవలెనని నిశ్చ
 రణంచుకొన్నాను. నానిది శ్రమయి నాన్గియుని పెదక విజయించి నలసిన ప్రధాన
 పుత్రుఁడే యిప్పుడు మనదిక్కినకు వచ్చుచున్నాఁడు.

మదం—భానుమనీ! యితఁడెవఁడు? అతనిచేతఁ జొర్ర ముఖముగాఁ గనఁబడు
 నన్నది.

భాను—అతఁడెవరవలెన నేనిప్పుడు నాకార్యమును చేయించుకొనుటకు ముఖ్య
 ముగా తనిగవచ్చును. లేక యతనిని నేను వివాహమాడవలెనని ముహూర్త నిశ్చయము
 చేసుకొనినది, ఈముచ్చంటి నిరవకామిలలాపిల్ల నామగ ముప్పదము మాడతి
 కాఁడతఁడొక్కఁడే.

మదం—అతనిని నీవుమూర్త మొనఁబెందువు!

భాను—అతఁడు నిప్పుచిచ్చాన్నియు చూడండిగొనితో నుటామకవిచ్చును

సామంతిః ప్రహరణా శ్చైవ సామంతిః శ్చైవ సామంతిః

మదం—మందరి, ఇక నేను పోయెదను.

భామ—మదంకా! నిమిగ్ధునివలెను, నామనస్సునకు కరుణతోడక పోయి
చున్నది. అత్యంతము వచ్చినయెడల నీవేను చెట్టుకొనుటకు నామనెంచివచ్చెదవో!

మదం—నావేను చెట్టుకొనుటకు నీగౌరవము నెను నేను! అయినను నీ
కావేనని లేకపోయినయెడల నీసంప్రదించుచున్నట్లు నీవు నావేను నుపయోగించుకొ
వచ్చును. నేనెక నిలువఁగూడదు. (అనిపోవుచు) ఓభాషమతి! నీయెన్ని గారిని నీవు
చూడ కలసిందిన పక్షమున కాళికా శక్తి నుడివీధిలో మడివరునను నాలుగిండ్లు
పాటిపరకాక కథలుక కడుగుగానున్న కారభామకములొని గౌరవి యను ను
పాక్షికపద్ధ నేమన్నానని నీవతనితో చెప్పుటమా.

భామ—అకాశాకాశ! అతఁడు నిన్ను చూడ మంతులకము నీవు చెప్పివును
మొ నన్నిటిని నేమియును దివ్య శక్తితో జూచక మంతులకమునకు పోవడమిది.

(మదంకయు, పరిభాకకయు, నిద్రునియిడుచు చున్నాడు.)

భామ—అనన్యులవచ్చు నామాత అర్చ్యునియగుచు వినిపడుననుచున్నాఁడు.

(అని మధులుకున్నది.)

[మహాకామః, కంధశకుః, ప్రదేశంతుకున్నాడు.]

మమ—(కవచములను చిన్నయందములలో చూచుకొనుచు) ఓయి! వచ్చితిమి
దా! నామనములసాగము చూచుకొగా నామనములలో కాకనంతోడ మునుచున్నది.

కంధ—అవునుగాని యిటువంటి ముఖముతో నోయి నీవు సిద్ధియొకానిని
నెట్లు సంతోషింపజేయుట?

మమ—ఏమి! కామములలో నేమియందము కట్టివయోన్నది? కాకములలో
చూడఁగా నావదనారవిందము మందలల న్నాకయముల నాక క్రిందనునదిగానే కవచ
లభించుచున్నది. ఈమెలియినములను జూచియేడ నుపయోగక పోయినయెడల, నేనా
యెవరిని నీవరంపకము. (భామనులని జూచి) అదిగోచూడు. కమియములను
జూచి నుంచి యిటువంటి యెట్లునయోపించు చున్నావో!

భామ—అయ్యో! విశాఖ! మానెంచినచ్చితి యామింకటికి జూచెనుననిగ
నీవంది కనెంచెదవో! (అని ముగ్ధుడు వెనక్కునుచున్నది.)

మమ—ఓహో! ఈమె సొంతరక్తరాశిగా నున్నది! మిత్రుఁడా! కట్టక యి
కట్టించివచ్చి నన్ను నుందియే వచ్చివచ్చుమా. కేమియిది! ముందుగా నేను నీవే
తెలియఁగోరువను.

భాను—(తనలో) యింతగానే శేషాలోచించుకొని మిఠవ పడుట మంచికే యున్నది. (ప్ర)కాళిదాసుగా) వాసేన సురేశ్వర!

వసు—ఏమీ! నీవు మాకు నమస్కరించు. మాకురచా! నిద్రలేచితివి! తాటితొయిలా కని ప్రోత్సహం చేసినవకుంటే విన్నాను.

భాను—తేను కామాకురవము నర్చితదానను. ఇదే నాయుడలగుట తప్పిదము. అనిగళిభానుదీనమున నీవు కామా రసయితచ్చిన నన్ను పరచుట కట్టి యొక్కసంపదని నొప్పు నీపాఠంబడినాను.

వసు—ఓయీ! చూచిచూచా! పాపము తీచివచ్చితి నన్ను కామింపినచ్చిందీ-
పడుంబరీ! విన్నవ్యుల కప్పుగించుటవలన నామే లాభమున్నది? నన్నా విషయములో నీవు నమ్మకొని యుండుము. నీవుకామా రసని ఇచ్చె నున్నావే, కామింపయెములో నీవు నీకొక పురుషుకాకేరదని చింతిల్లుచున్నాను.

భాను—అయ్యో! ఎందుచేత?

వసు—కలవరకే నాకు విచారానిశ్చయమయినది. ఓచంద్రశేఖరా! కానే—

భాను—అమాటసర్వతేకాని, నాప్రాధ్దన వినుము.

వసు—తేను వివను. వివను. నేనువిన్నవయోజనమేమి? ఇంకనిన్ను నేనువిచారా పూర్వకముగా పరిగ్రహించుట సంభవించ నేరదు. మఱియొక విధముగా నీయభి మతమును తీర్చుటకు నేనొడఁబడినయెడల, నీకన్నగాలో తన్నుడో యొకఁడంటి నేనుచేసిన యాపకారమును చింతింపక కృతఘ్నుఁడనామిఁది మిక్కిలి నాగోంతుక జోయి కావచ్చును. కాబట్టి నీవు మారుమాటాడక. మరల వచ్చినదానినే యింటికి విజయించెయ్యము.

భాను—(తనలో) ఓనీ వరను చందాలుఁదా! (ప్ర)కాళిదాసుగా) అయ్యో! నే నెల్లవిడిది నర్చితది కామాపాలుని నిమిత్తము.

వసు—ఏమీమీ! నానిమిత్తము కానేకాదా? నీవునన్ను కామింపనీ లేదు?

భాను—లేదు. నిన్ను కామింపనీ లేదు.

వసు—అట్లయినపక్షమున నీవు వరను పాపానికరాల వయన పాపచింత లేని మోక్షురాలవుమున్నావే. నేనీవంగతికచ్చక నీకొడితోఁ జెప్పెదను?

భాను—ఇదేనా నీరసిత్యము.

వసు—ఇచ్చెదనుకాదు. నీవుకామపాలుఁడనీకాదా! యిచ్చెను ఇచ్చినావు? దీని కట్ల నేను కొంతలాభము పొందుచున్నాను. కామపాలుఁదా!

భాను—నిన్నుచేసాముగా నీవుకామిందెను ముందరిని నీకెప్పుడయినకఁజెప్పింపు

కొరవలనుబట్టి, కన్నుల నీటికామసాధన నామంతవలెనై నాకొప్పుగింతటి యెప్పునింజనవు.

నమ్రో—అవును. నీనామంతవలెను. ఇదికాదా భావము? విజయములో కామసాధనము నాకొక్కడ ప్రతిపదిగానున్నాడు. అతనిని నీవెవ్వ డీదన్నవా? కలవంగట్టుకొనితివా? ఇంకొక్కడ నాకర్థవచ్చువాడెవ్వడు? ఈ నేర్పడి నాకమనోరధుడొనగుమును. ఇదికాదా? ఇదిమంచి ఆలోచన. బావా! కాచా! కంబ్రీ—అవును. విదవమానమైన యాలోచన.

నమ్రో—కామసాధనముల కప్పుకును తెక్కువలెదు. నమన గుసాయములత్తెట్లు. నామద్దినామ్యుత కనిపెట్టివా? నుదంతా! నామితునియందు విశ్వాసముంచికొనిన యున్నది నీవీతని వశమున నుండెదవా?

భాను—అయ్యో! నేను నీకు వమ్మకొని యుండవచ్చునెగదా?

కంబ్రీ—ఓగుంబరీ! నేనునిన్ను మోసపుచ్చుట యెప్పుడును సంభవించరేమో.

ద్విపద. కడుపునిండనువాకుఁ గల్లలుండెను,
ఇడుగుచేయఁగలేను తెలువలో నీకు;
నన్నివేదియునీత్ర ననుఁగోరవన్న,
నమ్మినీచెలువయ్యె ననుసాధుఁజేయె.
కందింపరెవ్వరు నమధలోనిన్ను,
కొరకఁజేయెగ్గు నీకెంతయన్యుఁడును;
బడ్డానురావులై పడుచువాకొప్పు,
పుట్టులువిక్రేత చెలయింపునీకు.
భవవీయత్పదయలలు పరునిపైకింబ
కవినియున్నదటంచుఁ బామింపగనను,
కరుణవయస్కులు కమణార్హునిదేరి
ధరియింతు? సోదరత్వంబు నీయెడను.
కుదిక! కల్లదునీకు మోసమవ్వాట
యెదన కేగిను నీ కుదియలొప్పుట.
అడవృద్ధులు మిఁకుగొడుగునీకు;
పడుచువారెల్లను ప్రాశంయ్యెదరు.

నమ్రో—ఓవందగోతరా! నీవు నీకుమాయలతోకీ కీకొనిపోవు. నేను నీగడము నుదర్శన వచ్చియుంటికి పోవరెను. ఓగుంబరీ! నీవు భానుమతి నెవ్వఁగయింజవచ్చును.

అను సాంవర్ధముచేత వనతా కన్యలను మించియెండునాట! సర్వమొకదా!

రాజు—తమిళయములా నేనునీతో కేకేళునింపఁజాలవయవనము క్షమింపవలెను.

యను—అట్లునవనమి! నాకామసార్వవర్ధముభుగంజింది యందఱు కేకకాన్యము
కాఁ జెప్పుచున్నాఁడే.

భాను—అమెయందు తండ్రి కతివకుపాతము. అందుకేకవరఁడందఱునొకట
కెప్పుడుండును. అమెదికొంపెను తుదందుకుభుగంజుమాట నీవు పోయిచూచివచ్చును
నీవు లేటవడును.

తను—చరికాఁదా! ఇదియందయు కేకలానయముమా. ఓమందరి! మీరందరి
మీకుయకన్య నాకనినొక కెప్పుడును ఒక్కనివారనియొప్పుకోరు. ఓమిశ్రుండా! నా
మాటవిను. నీవు కామపాలుని నెడకెమ్ము; నేనీసంకలియవని తలఁపెదను. నే
పెంతో భాగ్యకాలినిగనుక నాకీయపాయము తోఁచినది. ఓమందరి! నేనునీకు
వరమని ధేయఁడను. ఓమిశ్రుండా! నీవు నీవమిఁద మందుము. ఓమందరి! కా
మిక్రియారాలు నాకాకగయి యెదురు చూచుచుండును; నేనాపెవర్తకు పోవలెను. నే
వచ్చుదామె నవ్వుమొగముచూడక యెట్లు తాళగలను?

భాను—నీవుపెండ్లికొనుకలయి నీప్రణమగారమ్ము. అయిననుమీనాపెండ్లిసంతో
షములూ నేనిక్కడ నాగ్రియవిక దూరస్థులారయి యెంటిపాటున వరులకు కమ్మి
కారిక కరీరమప్పనింది యాయవస్థలోనున్నమాటమాత్రీయ ములిపొకము.

తను—ఓమందరిమనీ! నీవు సర్వమువకును నామిశ్రునీకే వచ్చుకొనియుండుము
ఇతఁడేమీకు నేవకుఁడును రక్షకుఁడును మార్గదర్శియు వగును.

చంద్ర—ఓసాధీర్! నామిఁద నీవేలయకుమాన పడెదవు? ముందుగా నాచేత
వేవఁడెయిండుకొని ముతినమ్మ నికాకరింపుము. నీవు నన్ను కమ్మియున్నదని నన్నుకొన
పుట్టుకా! నీవువ్యవహారమున్నప్పుడు నన్నుదుఃఖపెట్టుదువా? ఓసాధీర్! నాజియ
నీకీమందకామీల! నాచేత నీయిచ్చవచ్చినపని చేయించుకొమ్ము.

భాను—ఏవిషయమునందైనను నాభవోక్తికామ తలఁచినయెడల, నీవెర్పడును
మఖపడ వుండువుగాలి.

తను—ఏవిషయమునందైనను నీకుదోహము తలఁచినయెడల, ఇతఁడెప్పుడును
మఖపడుచుండునుగాలి!

(అందఱు నిష్క్రమింపవచ్చుదు)

ద్వి తీ యాంక ము.

౧. కంఠము—సుదర్శనవర్మ పడకగదితోఁజేరిన త్త పక్షనిలయమున.

[సుదర్శనవర్మయు, భనుకామంబును ప్రవేశించుచున్నారు.]

సుద—అహోహో! తండ్రిని టక్క-పెట్టి పాతిపోయినదా? ఎంతవనిచేసినది? కూతురిట్లుదిద్ది బాటుచుండును తండ్రికి. తెలియజేలేదుగా! అయ్యో! పాపము! చూడవలెనున కంఠ దురవస్థపట్టినది!

భను—అవును. అమెను నేనే కామపాలునియొద్దకు తీసికొనిపోవలెను. ఈ యుపాయముచేత నీహితవిషయములు వాకిఁగనూ దళఁజేనియుతొందరకలుఁగఁ జేయవలంద నేరతనికాళ్ళకు బండముతగిలించదను. అతనిని నేనెట్లు కలలో పడవేయుచున్నానో చూచినారా? వాదినుంచియుపాయమానాకావా? ఇదిమహేంద్రబాలము.

సుద—నిశ్చంకయముగా నీదినిరవతూనమయిన మాయోపాయము. వానినికాని యొద్దకు తీసికొనిపోయి తప్పకకలలో పడవేయుము. హాహా! వృద్ధకలోమభవ్య నేనున కంఠగతిపట్టినది! పదుచుకట్ట కాముసలివారి నిట్టి మోసముచేసినదే.

భను—శ్రీలు నక్క-బవలి మాయలమారులు. కానిలోనున్న మర్మమిది.

సుద—బానియాలమారితనము ముద్దినీనలవద్ద పనికివచ్చునుగాని నువవంటికాని వద్దపాఱదు. వాకూతురెందుచేత నావద్దవట్టుకూయజేయదు? ఏదీ! అదికన్ను మోచు పుచ్చుకునుచూతము.

భను—మీరన్నది వత్సము. తెలివిగలవారివద్దవారియాటలు సాగవు. బగ్గులలోని యొక్కరచ్చినవన్న మోసముచేయునో చేయుచునుండి. ఎప్పటికినిచేయలేదు. వామెన క్క రచ్చినవకు నాకు బృహస్పతియుని పేరు పెట్టినది. ఈభూలోకబృహస్పతికి. ఇత బాలనమిందిత మాయలు తెలియును.

సుద—ఒక్క-చూడవలెనునంటి కంఠలిమూత్రమే మలభముగా మోసపోవును.

భను—కామపాలువంటి యిహాయుకుఁడును మోసపోవును.

సుద—వత్సము. తీర్థమునుతప్ప తాళములో నింతములభముగా మోసపోవు. తెలివవారికాదు వామెను కక్క-దను కనఁబడలేదు. రమ్మ; నీవుపోయినాకొమార్తెను యాచుటది ముంచియేయము. నీమనకామా! ఇప్పుడేకానుమరియొక్క-మరిదుగ్ధమును వివ్రాంటిగా ముట్టడి నేయవలెను.

మను—మీరు కాశించినట్టి నన్ను మోశావ్వగించి—

గుడ—శేనురాను, కవతిమఁబాటుకవతును విడిచిపెట్టువలయును దానియభిమానమునందు దానితో మాటాడవలయును శిశోత్తులైతిమిశానాను. నీకత్తచేతదానిని జాయాల్లతో బద్ధుకాలగునట్లుచేయఁడు. దానికప్పుడు కందియొక భర్తయు నొక్క పొరిగాని లభించును.

మను—శేనోంటిగా జామెతో మాటాడియెట్లొందలేదు. అటువంటి యానయాన పొందర్యమున జూచినప్పుడు భయగౌరవములదేత కాశోటమాటరాదు. విరూపముగల దానిని జూచినప్పుడో మనస్సున కంతకంత లేక మాటాడుట జాకవిధముగా క్షుర్యము కలుగును.

ద్విపద. అందమంతగలేది యదియెవనాను
మందచోననుగల్గు మనువయోధాలు;
సుకెయిలావందును సన్నంబటందు,
వికలాంసికాదేని, విడనాడేనేను.
ఇంతివల్ల నిద్రాన స్థుతిచైన
నింతయొకటింప హృదయమందేను.
కలికాక్షులు నల్లకల్పలెయైన
అలిదమ్మలె నను వెనుదేనునేను.
అసరిశెయ్యంగం బదియెట్టిచైన
మీనములోలేవేని మెత్తునేనెదను.
కులకాంతకందంబు కోకిలల్లాఱుఁ
దలపోయఁగానేని? దక్కినఁజాలు.

మను—ఓయోశామా! జానుమతిని జూచినరేగువార నీవీయరిపొగియితును మూర్ఖుకావదువులే.

మను—ఓనుదర్శనవచ్చా! మీతోడిబంధుత్వగౌరవమే—

గుడ—అసౌందర్యమునుజూచి నీవానంద పరవశుడవగుదువు. రెల్లదీనంబుననే నేనలవినమాట కాదువారి, నిజముగా జాను. మను పౌందర్యమునం దద్వైతీయలారాని నుమా! నీవువాకన్నులతోఁ జూడఁగలిగిన పక్షియన, నీగలయినభావముని నతి ద్రుతమహాప్రబయందొక వింతయైన జానునయు కనఁబడి నీతివ్వడని జాను. తురంగుట స్మరణకు రాకపోయెనుమా.

—అనుజానువననద్యువ జాను.

మద—అదిమందహాసము చేసినప్పుడు బుగ్గలు కొంచెము సోట్టలుపడి ముగ్ధమున
కొక నింకయందమును దెచ్చును. సోట్టలుపడినప్పుడే బుగ్గలు వికేషమగుచుండగా నుం
డునూ పడవప్పుడేయుండునో నీవుకనెట్టలేవు.

మమ—అది నామనమువచ్చిన యందకలె.

మద—నిన్నుపట్టయలవంటి మనశకుడు చెక్కులమోడ తరితెరుకు చూపులు
వ్యాసించి చెక్కులకొక శాస్త్రకాంతివిగూర్చి నీవృష్టిని మిముమిట్లు కొలువుడు.

మమ—అది నామనమువచ్చిన కోభావతి.

మద—దానికరిదము బంగారుకాయనమించి, కలకరజాదులయందున్న శుద్ధ
సువర్ణ భూషణములను కాంతిమంతములనుగాఁ జేయుచుండును.

మమ—అది నామనమువచ్చిన సమ్మోహనయంత్రము. ఇంక నాకామికంకస్వర
మెట్లుండునోచూర్చియు తెలిపి కర్ణోత్సవము చేయుఁడు.

మద—కాశ్యపకమచగానుండును. నీవుదానిచేత నొక్కసారికంకమెత్తిపాట
పాడింపఁ గలిగితా, నీవర్తమాంతసంతోష పరవశుఁడ వగుదువు. భానుమతి భూమికి
దిగినవినవర్తతి. దూపముధరించిన కేలగాంధర్వవిద్య. ఈవర్ణవతో వికసనలేదు.
నీవుతెమ్ము. దానిపరిచారిక యిప్పుడుగదితానికిఁ దీసికొనిపోయి నిన్ను చూట విడిచి
వచ్చును.

మమ—మేరిక ధైర్య మవలంబించి, యామికతమచూపులను నిర్భయముగాకల
యొగ్గెదను.

మద—ఓయభినవబృహస్పతి! నీవుపోయి చిత్రకృత్తనమునలించి దాని మన
నర్పించి, నీవకముచేసికొనివచ్చి, నాకప్పుడే నీబుద్ధిభవలతను నిదర్శనము కనఁబఱువ
వలెను కామా.

మమ—బాదుగ్రుఁడయిన కందరీయః దీవ్యుడే నాకొక నిక్కదశకావలెను
కాఁగానే నామఁదెలియఁబడితదదా!

మద—అలాగుననే తెలియఁబడితదను. ఓదతురకా! ఇటురా.

కమ—(ప్రవేశించి) అయ్యా! వచ్చినాను.

మద—అదిసీత గదిచూపును. దానికెంటఁబోమ్ము. ఏమి? నీవు కలకరీపతేజ
కొన్నావేమి? ఈకనీడనున్రియమరాలినివలించుటకు దీనముఖముతోఁబోవునున్నావేమి?

(అందఱును విచక్రిమింపరుచున్నారు.)

౨. రంగమ—భానుమతియొక్క గది.

[వహుకామమును, పరిహరికయు ప్రవేశించుచున్నది.]

పరి—వాహుకామమురాలివద్దే మీసన్నిధివచ్చును. (అని తలుపువద్దకుపోతే యున్నది.)

మమ—అందరపెట్టుకోకు. ఆమె సావకాశముగానే రావచ్చును.

పరి—(నిష్క్రమించుచున్నది.)

మమ—తమకామమును నేను వలపునివయములో స్త్రీలలో ముచ్చటించి యున్నాను. నీవును పరిహరికయైన నగుచు నేమోయని భయమును చూపుచున్నది. నిరారణుని క్రమము నన్ను భర్తాధికారివద్దకుఁ గొనిపోయి యుండుట నిలిపి వచ్చుదును నాకింతభయముండదు. అదిగో తలుపు వచ్చుచున్నది. అవు నామె లోపలినుండి తలుపుతీసికొని వచ్చుచున్నది. వెళ్ళిపెళ్ళలాడుచున్న యామె మీర వచ్చుచే నాచికి తిరస్కారకర్మముగా వివరించుచున్నది.

రాగమంజరి—(భానుమతివేషములో ప్రవేశించుచున్నది.)

మమ—(తలవంచుకొని) కామ్రాణపవమైన యామెచుట్టువంక కేటించుచు ఉండే నాకప్పుడు సిగ్గుచున్నది. ఒకవేళ మొగమువంకఁ జూడఁగలిగినను, ఆమె సౌందర్యమును పొడగన్న పిమ్మట నామెమూటాడుటకే నోరులేదు. నన్నామెయే ముందుగా పరిహరికయనని కోరెదను.

రాగ—అయ్యో! మీ సెలవయినదని వచ్చినాను.

మమ—(తనలో) ఇక్కడికివచ్చుచుండేపోయినది. ఇంతకు కారంభముచున్నది గానీ యున్నది. (ప్రకాశముగా) శ్రీమతి! ద్రియరాజా! నేనవధానుడనయి యున్నాను.

రాగ—అయ్యో! నవధానుని భద్రపరుచివచ్చినది మిత్ర! వివరించుచున్నాను నేను.

మమ—(తనలో) ఈమెమూటాడుచుండ నాచికి తిరస్కారభావమిదియులేదు.

రాగ—నేను తలయొడిచుచున్నాను. ఇంతవేగము చూడఁగూడదు. ఈటక్కరి (వీయు)రాలిసౌందర్యమును చూచునోటికించి మాటరాజమో!

రాగ—అయ్యో! నితామిలేదోయ-లోచించుకొనుచున్నాను. ఈమెటికిక మమ సిగ్గుకలిగించుచు నేను మిమ్ము చూడవచ్చునా?

మమ—(తనలో) అంతవరకు నామెం దీమకు వయసావచ్చుచున్నట్లున్నది.

శూన్యము నుండగానే నామె కాళ్ళట్టివది. బామయ్యగారి ముగ్గుడ నిట్లు అనుకొలేదు.

రాగ—అయ్యో! మీరు పితమహిమ దయచేయుడు.

వసు—ఓకాంతా! నీపాపస్వారిశయము నన్నిప్పుడు సంతోష సాగరమున్నదిగాఁ జేయుచున్నది. ఇటువంటి నుందరీతిలకము లేన నుందరకటాక్ష. నీకులులులు బామందు ప్రసరింపఁజేయుటచేత నేను ధన్యుడనయినాను.

రాగ—(చేయి పట్టుకొనుచున్నది.)

వసు—(ఆమెచేతిని కన్నుల్లియొడుచున్నాడు.)

రాగ—మీరు వాసమిద కన్నులపడుచున్నట్లున్నారు.

వసు—అవును. వాకిది కొంతయధురముగా నేయున్నది. (తనలో) చెప్పి ఇది భానుమతికాదు. దీనికి మావల్లికున్నంత వయస్సున్నట్లున్నది!

రాగ—మాతల్లిగారి యాల్చులనుచేత నేను వాస్తావ్యభిమానము. వంతకు విడువబడినదాక నయినాను.

వసు—(తనలో) తల్లిగారా! అవును. ఈమెభానుమతియే. ఓయీశ్వరా! లోకములా తల్లిదండ్రులు కొందఁజింతకన్నగావనివారుగా నుందురు!

రాగ—అయ్యో! వసుకామా!

వసు—(తనలో) ఈమెనిజముగా దొడ్డయిల్లాలు. వాయందీమె యిప్పుడు తల్లి పేరు కనఁబడుచు యున్నది. మొదటిమరిదియు నేనీమెకొపమున కాళవడక భనమునకే యాళవడుట మంచిపనియే జరిగినది.

రాగ—అయ్యో! మీరానీమలుకారా! (అని మారుచున్నది.)

వసు—ఓయిల్లాలా! నన్ను మన్నింపుము. నీపాపవ్యభిచారం కరిగిన యిప్పుటి తనములో మునిగి నేనింకను లేకుండలేదు. (తనలో) దయ్యమువలె దీనినిజులు నిండను సొట్టలేయున్నది!

రాగ—వాసాంధ్యముచూచి మీరు వింతపడుచుండుటవాకన్నులముగాలేదు. నెదుకమహిమ వాకపరిమితద్రవ్యమున్నమాట వాస్తవమేయని నేనిప్పుడుమొరొక్కయిప్పుకొనెదను. వాకంద్రీవన్న మిక్కిలి పీడిండుటచేత, కామపానిని నేనప్పుడ కొంతలోకానాను కలిగించినాను. అప్పుడు మీరూపవిషయములు వాకి లేకుండితముగా చెప్పినాను.

వసు—ఈకర్మరసాక్షిగా నీరూపవిషయమె నాకును నేనుంధముగా నే చెప్పినాను

రాగ—మీరూపవిషయము చూడఁగానే యిప్పుడందొడిచినట్లు నామెనన్ను నానుకొన్నది.

వసు—అలాగుననే నీదూపము నామనమున నాడుకొన్నది. నీదూపము పదియట్టులను బోడిచినట్లు నాహృదయములో అన్నమయే కన్న విడువబడును.

రాగ—ఈనటకు మనవిష్టలమును సమానముగానే భ్రమపడినాడు. ఇప్పుడు ప్రత్యక్షమున మనయగుతుర కుండేదామలును నీటిబోయినది. నేనుగర్విష్టలాలనయను ప్రాణిజాలురాననియు మీరనుకొన్నారు; మీరు దూపమును మర్యాదయు చరిత్రకర్త మునులేని కప్పిడినుటకు నల్ల మొద్దుని నేరబొక్కాను.

వసు—(తనలో) ఈమె యాప్రకారముగా తన సొందకాళ్ళి వర్ణనమునుబాడ చేకొన్న రాసుండు.

రాగ—మీది గంభీరమయిన విగ్రహము. మీ కుటుంబమాతృలేమి! కులత్ర గోలుత్రచితునభ్యులేమి! నాచ్చప్పిమోదభీతోదా క్తబాదుకలుగాగనబడుచున్నారు.

వసు—(తనలో) నేనిప్పుడీమెవంక తిన్నగా మఱియొక సారి చూడవలెను. తెలువట కనబడకవికారముగా నాకప్పుడీమె కనబడదు.

రాగ—శ్రీకృష్ణయందుండు పాపందలక్షణము మీమెగమునవీసంతమయినగనఁ బడదు. మీయందస్మియు మహాపరీక్షఁడయిన బౌద్ధగృహస్థులక్షణము లేయున్నది.

వసు—(తనలో) మంచిది. ఈమెకంతమునందు నిశ్చయముగా కావలసినంత భాధుర్యమున్నది.

రాగ—శ్రీమదోచితమయిన మర్యాద సత్కీర్తిమించి మిమ్మాప్రకారముగానుభ వుచి చేసెందును కానురాలిని కమించవలెను. ఈనటకు విపరీతముగా విని నూన పోయియున్న నేను మీమూర్తినిశేషమును బాడఁగానే కలిగిన నిర్భరానందమును మనస్సులో నిలుపుకోలేక నామనోగతమును వెల్లెల్చివాను.

వసు—ఓహో! నేకృరీ! ఇటువంటి ప్రియవాక్యములను పలికినయ్యాచిన్న పెదవు లిను నీబొక్కసారి కృతజ్ఞతా నూనకముగా ముద్దుపెట్టుకోవచ్చునా? (అనియూమె నేయ ముద్దుపెట్టుకొని) ఏమి; ఈమె న్నము దూరకంటెను మెత్తగానున్నది!

రాగ—అయ్యో! మీయొద్ద మంచి లాలనాకర్తియున్నది. అయినను పెద్దయేదు పంది ముండ్లవలెనున్న మీకటకు మీదములను మూతము మీరు కీర్తిగా నడచు కోవలెను.

వసు—(తనలో) మంగలకత్తి నాకటకు మీదములకును నీవియు ఈములకును కూడ సమానముగానే పనిగవచ్చును. (ప్రకాశముగా) ఒకచిన్నపాట పాడి నాచెవుల కొక్కసారి విందుచేయఁగలవా?

రాగ—నాది కొంచెము బొంగుడుగొంతు కంఠము, మీయాశంకను కొరవ

నీకు మంత్రోపదేశ్యకముగా పొడవతి. (కాంచెడుదగ్గిగింతునమరుదుకాని పోతుడు
కాశంభించుచున్నది.)

ము—(తనలో) ఈమెకప్పక భూలోకసరస్వతిగానే యున్నది! (తన
శముగా) ఓప్రియురాలూ! ఏకంతము జొంతుపోయియున్నది. నీవాయానపడఁజోకు.

రాగ—నాకాయాన మెంతమాత్రమును లేదు. అలకింపుము.

ద్విపద. కుసుమకోమలినోర్ముఁ గోరితొల్లొం
తెననాయకుఁడొకఁడు వేడ్కతోఁజేరి
పరికోధనము చేయఁపట్టువనతఁడు
పయవడిఁ దనమనోవ్యధ నేటవడఁగఁ
జునుకుచూపులు మీఁదఁ జొప్పించెనేని,
తనకొక్షికినిగిన్న తలమునఁగా నె?
కరమూతఁడుగఁహింపఁ గడుఁగంప మొందు;
అరపంటఁగెమ్మొదినంట నూర్చిల్లు;
గుండెలుకటతట కొట్టుకొనంగ
నిండువేలిని వెల్పు నెలఁత డెందలు.
కాని యంతంతకుఁ గ్రమముగా రీతి
తానెయ్యల్ల ములోన లెగ్గుచునుండు;
తరుణిసాయకుఁజూచు కైర్వంటుతోడ;
వడఁదామె పాస్తలు వచ్చివట్టినను,
కరముఁగూరిమితోడఁ గూఁగిరించినను,
బొలయిదింతయుఁగిన్న పొలఁగియోమోదఁ.
ముద్దియచిలువపువ్వ మోదంబుఁ వెల్పు
నిద్రఁబుఁజెండ్లికి నేగుదు రొకట;
గుండెలుకటతట కొట్టుకొనంగ
నిండువేలిమను వెల్పు నెలఁత డెందలు

ము—అహ! నీపాటకాంతక కర్ణరసాయనముగానిచ్చితి. ఇప్పుడు నీమముగా
ఏకంతవ్యవహారము చేసెదనున్నదురాలయి నిన్నుఁ జోలియున్న యొకయిల్లానినినన్దరణము
చేయుచున్నది.

రాగ—అట్లయితే, నీకు పెమ్మన్నదురాలు చుట్టయొక తమిళ మన్న కా?

ము—ఓ నీమందరినీపునఃసంభాషించియింకొక భాగమును చూపెదను.

నేను మాతల్లిమాట చెప్పినాను.

రాగ—రమ్మ. ఓప్పీయూడా! ఇటురమ్మ. నీనింతకుంభ ముగానక్కరాలనయి ననియెక కమ్మక ప్రసాదములలో మునిగిపోయి నీమనసుకలంగి యుండుటచేత నీనెమి యెప్పువలెనా తెలియక తడఁబాటుచదుచున్నావు.

వసు—అదాటనత్యయ. నీవుకక్కరాలయినవారై మదన్మనస్సుతో మనవిచేసి కమ్మటకయి నమ్మ నీవు సంపూర్ణమనోరథుని కేయుట కప్పుడనుగ్రహించునో యా తుభవేక నకుగక బాగుచేసివందుకు నాకిది శిక్షయనుకొనెదను.

రాగ—ఇప్పుడు నామనస్సులోనున్నది నీతోవిష్కంపటముగా చెప్పివేయవలెను. వాతల్లిడియెనుకనుతిమీఁడ, నేనెప్పుడును నీసామ్యకాఁగలదాననుగాను.

వసు—ఏమి? ఎందుచేత?

రాగ—వాతల్లిడికోహవేళయిచేత నేను తనయిష్టములో మెలఁగువలెను నా మెలఁకుచూడవని ప్రతిజ్ఞ పట్టినాఁడు; అతనిచేతిమీఁదుగా భర్తనుచేసికొనని నేనును పంతకువచ్చినాను. ఏదియేమయినను నా ప్రతిజ్ఞ నేను తప్పను. అతని యెఱుక లేకుండ నమ్మకీసికొనిపోయెడు సైపుణ్యమును సాహసమును నీయొద్దనున్నయెడల నేను నీదానను.

వసు—అదియు కనుకాదు.

రాగ—నాకునుతీయొకమాట గురిపడదు. నీవనుమానించెడు పక్షమున—

వసు—(తనలో) ఇది యంతవిచ్చిపనిగా కనఁబడదు. ఈమాటప్రకారముగా నే నీమను పొగిగ్రహణముచేసికొన్నయెడల, నెవ్వరేమియు బదులువాని యియ్యక జక్కఁబడకయే యామెధనమును వక్రించుకొనవచ్చును. అప్పుడీమె నొక్కదానిని మాత్రమేకాక యామెతల్లిని నహితము నేను మోసముచేయుగలిగినవాఁడ నగుదును. ఓహో! నాయుపాయములేక నేనిప్పుడెంతటి యదృష్టవంతుఁడనగుదును. ఈయాలో చన నేను పరుంకెద్దరికిని తెలియనియ్యక వానునమ్ములానే యుండుకొనెదను. మంచిది. ఈమెను గాంధర్వనివాసానున చరించెదను.

రాగ—యంచిది. ఏమినిక్కయనుచేసినారు?

వసు—ఓబృందయేక్కరి! మేదమోచిన సంతోషముచేత నోటినుండి మాటరాక యోడకున్నాను. నీసాహసమునకు నాకుమెచ్చుప్రతిష్టాదున్నది. నీనంకల్పము కంతోన కరముగా ముగియునుగాక! నీవు చెప్పినయాలోచనకయి నాకృతర్థత తేటపడు వట్టుగా నీనందామరసుంటి నా ప్రము వాకాక్క-సారి ముద్దియ్యు.

రాగ—అట్లుయిన పక్షమున నీజ్ఞవాతో నుద్ధారననమునందు నిహరింపుటచ

మూలము మాతృద్రుగారివద్ద పెంపుపొందిరావలెను. ఇక్కడ నీయొడల నేనుకాని యెదురాగముగుంటింది మూలము నీవారనితో లేకయును ప్రకటనయేయరాదు.

ము—అనుచుకొనును ప్రకటించును. ఈప్రకటన యిక్కడ తెచ్చినయెడల, మనయాలానన సర్వమును చెడిపోచో యొ క్తివేస్తులనివచ్చు చెప్పడును నీవు కా బుద్ధి నమ్మియుండుము. ఆవల నొక చిన్నమాయోపాయము నిర్వహింపవలసియున్నది గనుక కొంచెము నీవు నమ్మి విడిచిపెట్టుము. నిష్పించేనామగా నేడే నీవు నీకంటి, నిర్బంధమునుండి తప్పించుకొని పోరువు.

రాగ—ఈకార్యనిర్వహణభార మంతయు నీమీదనే నేను విడిచి పెట్టవలె నీవొకపట్టుక మనసోపువాడవుకాని పుట్టముగా నేనిప్పుడు కనిపెట్టివాను.

ము—నీవు ముద్దించుచురావు. నాసావర్థమునునిమిగ్గుమునొకనిపెట్టినావు నీవన్నది పత్యము.

[అప్పుడు పరిచారిక ప్రవేశించుచున్నది.]

పరి—అమ్మా! పనుకామునితో మాటాడవలసిన పనియొన్నదని యెవరోయో! కృపానువచ్చి గుమ్మమువద్ద నిలిచియున్నాడు.

ము—ప్రాణేశ్వరి! అతడునామిత్రుడు. నాతోగొన్నితరులు-ప్రపరిచారికా నీవారనిని లోపలికి రానియ్యవచ్చును.

పరి—మంచిది. (అని నిష్క్రమించుచున్నది.)

ము—నువ్వు నిష్క్రమించుచుంటాను మనమీదనిని నమ్మకొనకచ్చును.

[అంతట చంద్రశేఖరుడు ప్రవేశించుచున్నాడు.]

ము—(మిత్రునితో నేర్పాటుగా) అమ్మా! ఏమిసమాచారము?

చంద్ర—(ఏకాంకముగా) మందంతమియింటివద్దనుంచినప్పినాను. నాకొక్క

డను కామపాలుడు కనబడలేదు.

ము—పోనిమ్మో! అతనిని నేనే వెదకవలె. ఏమి కుంటా! ఇక్కడ నా యంత్రము పాటుచున్నది. నీను కృతార్థుడే వయ్యెడను.

చంద్ర—ఏమియురాదక్కడ?

ము—అదుగో! అక్కడ నిలుచున్నది.

చంద్ర—ఓహో! ఈమె చెడ్డమర్యాదతోగా నున్నది

ము—అలాగేయను. (అని మిత్రునితోను మాటలాడుచున్నాడు.)

రాగ—అమ్మా! ఏమిమిత్రుడు పనుకాముని యెదురాగమునుచున్నట్లున్నాడు.

ము—ఇటుగొడిచిపోయినాను నువ్వుప్పుడును చూచియుండలేదని యెప్పుడున్నా

పక్షి తననంటోననుకు నాతో తెలుపుచున్నాఁడు. మిమ్మిదా! కాదా?

ఇంద్ర—ఇట్టియాపతుమనిశ్చయముగా నేనీముత్యమునుచూచియుండలేదు.

రాగ—అయ్యో! నానంటు మీకు దయగనుక, అట్లు నెలవిచ్చుచున్నార. ఓ
మునామా! మనమింటట విడిచావుట మంచిదనుకొనెదను. మన యుపాంతమును
చేతుంటామా.

మన—ఓప్రాణేశ్వరీ! ముచిచోను, నీ ఇచ్చుకుండర విగ్రహమువలెనే యీయు
పాతుమును నామనస్సులో కలూక్షరమువలె నాటుకొనియున్నది. నాభాగ్యదేవతా!
పోయినప్పుడను నెలవిచ్చు. ఇంకొక్కసారి యీనీయ నమ్రగహింపుము. (అని లేయి
ముచ్చుపెట్టుకొనిచున్నాఁడు.)

రాగ—ఓమనోవల్లభా! నెలవు గైకొనెదను.

మన—నేమనీకు సంపూర్ణదాసుడను. ఓచెలికాదా! మనకు నెలవుపుచ్చు
కానుచున్నాముగనుక నీవిచ్చు చేదయిన మింగళివాక్యము పలుకను.

మంద్ర—ఓమనామా! నేజలూచిన సుందరులలోనెల్ల వానర్జన పనికలాని
ప్రేమయొక్కతయే నాకు కనఁబడుచున్నది. అయినను నేవిచ్చును చూచినచానినిబట్టి
ప్రేమయొరికముగాఁ గొంతయు కల్పించి పొందెను;—

చ. ఇలయి నట్టికంఠ రుల నెప్పుడు నెవ్వయఁజూడఁ జోరఁగన్;
తెలుచన రూపనందల వి క్రిమింపడుఁ గాంతుఁడిత్రతీన్;
వలచి పరస్పరంబు నిలుపైఁబడుమీ యగుఁబంబు భావజీన్;
కలువలంబు నీకునలరెల్లను ద్రెవఁబుచేసి మితగన్.

మంగళి. మీదుకాంతదృష్టిచూచి మీకుఁ బుట నిర్దలన్
మీఁద నెప్పుకొంచు)గాక మేటియా విధేయకన్;
మీదుపుత్రురెల్లఁ దండ్రమీరఁ దెల్విజేటలన్,
మీదుకూఁతురెల్లఁ వర్తిమంకఁ కెల్ల రూపునన్.

శ్రీ. నీ. ఎంతపుణ్యంబు! కంఠానమింపకంఠ
యిట్టిబుద్ధియు నందఁబు తెలియఁగనుట!
నమధఁ జీనించుయన్నంకమఱు మీదు
యోగక్షరకు మీకుఁజగిత తేలొదవుఁగాక!

(అంతయు విడుచి)మించుచున్నాఁడు.)

3. రంగము—నుదర్శయింప న్నవలయునని తుదకు నిలచును.

[నుదర్శయింప న్నవలయునని తుదకు నిలచును.]

మద—కామపాలునికంటె గాఢపాతాళి అనఁబడవలయును. అతఁడు రోహిణి ను
తుల్యుడని నిత్యచెప్పవలయును.

నిజ—అతఁడు భవాభిరుచు కానిమాట నర్థమే. కాని యతఁడు నిత్యచెప్పవలయును. గాఢపాతాళి అనఁబడవలయును. ప్రాచీనవర్ణనములను బట్టివలయును.

మద—సుతిరాష్ట్రమునందునుగల విద్యుగాల్పగ్రహమును ప్రాచీనములందు
లోబట్టినవారే. వారిచెప్పుదురు పురుషులముఖాభిరూపము.

నిజ—కామపాలుఁడు విశేష సుగుణుడని తిలకించవలయును.

మద—ఎన్ని గుణములున్నవో! భవంతుఁడు మంత్రము కాఁబడినా? అతఁ
డు మంత్రమునందు కన్న గానక పూర్వకాన్ని దిన భవమంతయు పూర్వము. కామపూర్వ
దుర్వ్యయ పరాయణుఁడుకాఁడా?

నిజ—అతని! మొట్టమొదట విద్యాభిరూపమే విస్తారముగాలేదు. అయినను నిత్య
మునుదూరభర్తృత్వములను వినియోగించువాఁడు. సుకృతి యొప్పుననుదుర్వ్యయమును మంత్ర
మునుచేయలేదు. అతఁ డెప్పుడయిన నిరహరివచనములతో ప్రవేశించి మర్యాద పెడఁ
గొట్టుకొన్నాఁడా?

మద—నీత్ర వట్టిబుద్ధిహీనునివలె చూడఁడు చెప్పావు. లోకములో భవమనేని
మర్యాద యెవరికికావలెను? మంత్రపట్టమీది నిరహరివలె భవమనేని గొప్పతఁడును
పరిపాసపాత్రమగును.

నిజ—మారుతెత్తినమాట వానిజ్ఞులచేతకొనదు. తోమటివోటిమంది కామంబునది
కాక తేలికమునందు పలుకవలసివచ్చును.

మద—అతఁడులే యొప్పుదుమనకంటె బుద్ధిమంతులు. కాంక్షను తమవలె
పూర్వకాలమునందు గౌరవమునందు తమమాయకొనుచుండిరిగాని యిదివందభవమునందున్న
మహిమను తెలిసికొని యొప్పుదొక్క భవమనేగాని బుద్ధిదేవిని చూడదు. ఓహో!
మనుకొనుఁడు నచ్చుచున్నాఁడు. ఇతఁ డెప్పుడు భూవరద కర్మములో కృతార్థుఁ
డయ్యెనను కొనవలయును.

నిజ—ఏలకామంబును? ఏమందలి యాశనిమామనులొనిన వలెచూడవలయును
తొలివర్ణమునకెక్కడకాదు వహునికలమున కప్పుకలముగా తోమవలె చూడవలయును.

[అని వత్సవత్సరంబు యావరిత తలచివున్నాఁడు.]

[అంతట బయటాముందు వచ్చి కేళింపుచున్నాడు.]

మన—అయ్యో! యాకామా! నివృత్తాశుకుని ప్రపన్న హృదయంబానినయేవావా!

మన—శ్రీరామకు ప్రసన్నునిక్తుకానిది చెప్పివాడు.

మన—దానిమీద నింకరకలు పదిపది!

మన—కొంతమంది పదిపది. అను నేమకొన్నవానికంటె నివృత్తాశుగా
కావలెను బహుశయములెక్కువ ప్రేమతో కనఁబడినది.

మన—కాకన్న కల్లి పియ్యదల గొరవముతో నడుచుకొన్నవా?

మన—అత్ర కాకన్న కల్లి వాయించుట నత్యంతగొరవముతో నడిచి

మన—ఈమాట విఁగఁబడినది. నేను పరమానంద భరితుఁడనుచున్నాను.
కాని పొందకయు దుఃఖంగానే నీకాకన్నకలు కలుగలేదా?

మన—నివృత్తాశుగా నేనకాకన్నకపడినాను. మీకొకానైకపుమనము పెంప?

మన—మనకొచ్చి పండ్లొమ్మిదింటిలో చూచుకొనిండు. పనుకాము కలకల్పకము
యన్నది.

మన—మరువాణా?

మన—అంతకంటె నిక్కడొనమునకు పొచ్చులేదు.

మన—అట్లుగానెవడు తన అయినాను కాదుది విడిచి-లినుచునకుభయిగాకనెడి
బలబుద్ధి.

మన—అలాగా? కాదున్న. అంతకంటె చక్కని కానిది పిచ్చి-మన
యంతక.

మన—కన్నకన్న కొకాకొక నేను ముగ్రమ మూచుచున్నాను.

మన—మన భావభరితమును మామలంబలక్షణము లగవదనేదా?

మన—(తనలో) కావలసినన్ని ముందు ఎత్తినములు కనఁపడినవి. కాకాక
నేను పడిందివానే తోచినది.

మన—కానికన్న అంతము కఠినికొలిగిలేదా?

మన—(తనలో) కల్లి పియ్యదల ముందునకులు మాత్రము కల్పిత.

మన—కానికన్నక. నేనకన్నకొనలు ను కనకల్లిని పోలియుండలేదా?

మన—(తనలో) కల్లి కొనకొన ముఖమంతయు ను కనకల్లి పోలియున్నది.

మన—నీకుకొన-నినును. కొనుచుతి యంతమందలరాలో; అంతకు కేయల
కావలగానుక నునుచున్నాను. కానికన్నకలంబాగమునైన రాకాక-నికొనగానెప్పుడ
యంతముగాక క్రియమున కొన్నికానిక కొనకల్లిమని ■ మనకల్లము కావలెను.

మనః—అట్లే మునుపటి మనః, అమె ప్రాయము పదియఁజేసి గుఱువలయును
అమెను చూచున, అమెనకంటె పెద్దింపువలయునని మనఃసందర్భమును పొందు
యొప్పదని కాకప్పుడే యిదియు మనఃమత్తుని.

మనః—ఏమిదోమనఃకాదు! నీవుభావమునని పదిలోమనఃకేయి మనఃవాయెను?

మనః—పరిహాసముకాదు. పక్కపేరియనుచున్నాను. విషయముగా నీవు నీకాదు! నీవు
సాందర్భము యందు కలఁచుచున్నావా?

మనః—కాకప్పులతో చూచివలెనల, దానికంటె సాందర్భమున యీ యుట్టు
యెని పగరములో నుండదు.

మనః—నేను కాకప్పులతోఁబోయినాను. నేను పిఠులలోఁబోయినాను సామాన్య
శ్రీలకంటె కాకామమును వాటికకమమునఁ గనఁబడలేదు.

మనః—అట్లుండు నీవునుద్దీవాఁడవు.

మనః—కాదు. నీవుకప్పుక పుక్తికావకమారిని.

మనః—ఏమి! కాదు యుక్తాయుక్త వివేకమేలేదా? నేలమిలుంగారమునటి కలఁ
కును, కలఁచుచునుచివకప్పులను, చందలింబునునటి యుట్టుమెగమును, మల్లెమొగ్గ
లనంటి పలువరుసయు, కిన్నెరనంటి మృదువుచురస్వరమును, సాందర్భముకాకపోయిన
యెడల మఱియే సాందర్భమునునో కాదు తెలియవచ్చును.

మనః—కాదు! విద్యను కలఁచియెలువంటి కప్పులతోఁబోయిచున్నాఁడు! అమె
యెను నీవత్తుమగ న్నిందిక లక్షణములన్నియు వివరించుచున్నాను. అమెకరీరమార్గ
తను కలఁచిగుడ్డవలె నున్నది; అమెకేరముల యెంద మెల్లను మెల్లకప్పులుకాకపోవు
టయే; అమెదండములు మల్లెమొగ్గలవలె లేకపోయినను నీమెల్లవలెనగుచునున్నా
యెన్నది; ఇతరములు తెలియని కిన్నెరస్వరము సాందర్భము పెల్లటాదెను మూలను
వివరించుచున్నది.

మనః—నీరీరందామఁదా! నీవిక్కడ వచ్చుననుచునువచ్చువావురా? కట్టెయె
యెలువలెనంటి కలఁచి.

మనః—(వెలువలెనంటి కలఁచి) కామముగాదు! మనఃవద మెల్లను.

మనః—విన్నావా? ఈసామంతుఁడనినీగరక నీవెల్లల చక్క-వికాదముచున్నాను.
వికాదమునీవెల్లలవాఁడనినను కావలెను; లేదా ముక్తికాదమునీవెల్లలవాఁడని
నను కావలెను.

మనః—(కలఁచి) కామము నీవెల్లల మెల్లనుచున్నాను. నీవెల్లలమున
నేలమెల్లలము సామంతుఁడు.

செய்து கொடுத்திருக்கிறார்கள். இதைப் பற்றித் தனியாகச் சொல்ல வேண்டிய அவசியம் இல்லை. இதைப் பற்றித் தனியாகச் சொல்ல வேண்டிய அவசியம் இல்லை.

మన-ఇరవరలే నీవును కెంద్రమతిమాలినవాడనుచున్నావు. ఇక్కడ-భ్రమ-
కరమగు మేలున్నది గానుమరిని కదిలా పెట్టి తాళముననీ తాళమునని నాయొద్దనుచు
కా లేవా? మనమహర్షి తీర్థానందయి యుత్తరసింహాద్రియనదిలా విడిచిరా లేవా? ఇందులా
జూరకా మేలున్నది కేరళమునలేదు. ఈపాదంబులు బుద్ధిపూర్వకముగానే నన్ను పరా
భవమునఁజేరి యున్నాఁడు. మనగృహమునకుఁ బ్రయోజనము నాఁడు కాని లేనియెడల
నన్నిట్లనునవలె నెంచును నామునరికల్గి యీపాటియెరిని యమగృహమున కెఱిగి
లేని ముంగును.

మను—(తననా) ఈ కొడవలూనుండి నేనెలాగు నైనను బయలుకొడవలెను. భాను
మరి చక్కనిదికాకపోయినను, భానుమరితెచ్చితి యింకాము మిక్కిలి చక్కనిది. అర
ణ్యమూసినయ్యకూడదు. (ప్రకాశముగా) అయ్యో! నిన్ను పరిభవముచేసెనని వాయు
క్షేత్ర మెంతకు ప్రముఖురూపుడు, వాక్రియురాలిమీద వాకెంతో ప్రేమయున్నది. నేలు
కలిగినను కేనుకలిగినను తప్పక మిగిలుతున్న వకపలుచుకొని విభానుమూడవలెననియే
కానికంతకద్ర సాధన. నీను పరిచోషముచేయలేదని ప్రమాణములేనీ చెప్పగలను.

మద — నీ దీక్షితుడనుకముకెనీ నాకుమయింకొకముకెప్పించకు. నీబాలకము
చూచిన నాదే నాము ముందువున్నది.

మను—రావా! ఈయన ప్రకాశుని పార్శ్వమిద్దరి. ఈయనకుట్టిగా కట్టి
కొడు. అయ్యో! చియ్యో! పావనములయందున్నార. నేనక—దమిందీ పావనములను.

మద— నీవుదొంగవు. నట్టి పనికిమాలిన కాండవు. ఇక్కడనుండి రేచిటా.

నమః—మామా! కమ్య, ఇక పరిహారము కాలింది మనముకాశ్యాంతమును
మూర్ఖులొందము.

మనమీద

మొదటి అధ్యాయము. — మొదటి అధ్యాయము. — మొదటి అధ్యాయము.

మొదటి—విజయ భీష్మ చక్రాచారి

మన-పరివార్తా-మనముగాడు. మన-కంఠా-పదమన్నునా. మన-దేవత-యనామన
కామ-మనముగాడు.

మన—మరియు, అంతే కాక, స్వచ్ఛమైన నడుమపు మధ్యమి నేరము కలుగునో
 కలుగకుండు, అనాచారము, కమమరీమి నొప్పు మాటలను నాడేవాడు తెలియజేసెద

కావలయునని, ఇప్పుడు భావముల నీయవలయునని చక్కని మోక్షమునుగూడగా
మను—చక్కనిచాటుని నేటికనుకవలెనా? రంధ్ర నీకాదురైకాది వాస్తవము
చేయుటకు పనికిరాదు.

మన—ఒకప్పుడుమరి పెండ్లికాదుకా? దగ్గరకావచ్చు నాకొక్కసారి నీకా:కరి
యిచ్చు. ఈవిధమునకల్ల కాత్యంబు భగ్నమయిన తమకావ్వాను. కాలేదు.

విజ—(తనలో) ఈకలకామునుది కాత్యంబునగునని నేనెంతోయాకవది
నాను. ఈనూనలమరి పొడవునుడు. నాకాకాభంగము కలుగఁ జేసిపాడు.

మన—కావలయునని. నాకాకరదియొందిపోయినది. నీవనికొంటియి దాకాకాంతి
చేసికోవలెను. భావములే! నీయంగ తెచ్చ కావలె! అహ నానా! ఇదిమంది పరిహాసము.

మను—(తనలో) ఇదిపరిహాసమేకాదు. చర్యమే.

మన—ఒనిజయవచ్చు! నీ కావలెపునామ విజయముకోరును.

విజ—ఒయభినవచ్చుచున్నది! మనమభోజనవేళయ్యెను. నామనస్సున నీమోక్ష
కోపముయిన దిగవదినయెడల, అపాయవముగా భోజనముచేయఁగానే యదో
గునబడిపోవును. పోదములెమ్ము.

గీ. సరస్వత్యుపయంకన్న శాంతవదన
సముదయముకన్నఁ గడువేగఁ జల్లవలయుఁ
బుద్ధికరమైన యిహాస్థ భోజనంబు
కాఁకనొందిన భవమున గడియలొన.

(అంతయు నిద్రులైపోయెను.)

౪. రంగము—చనుకామునిగృహము.

[భావముల ప్రవేశము చున్నది.]

భావ—శిరిగ్రంథియొంది పొడిపోయినది మనస్సునకలకే కావలెననికలక
చుకాదురైకాకాములా మఱియొచ్చు తెచ్చెన నందునా? నాకథ రైకా గోరియున్న
కానిచేత నే నేవచ్చును నాగ్రియునివెదకెందుచున్నాను. నాకెంద్రమిచ్చినవయఁకు నేను
మిచ్చినవయఁకు చేయుటకయి. పోయిపాడు. అనా! ఇచ్చెలరావది కాంక్షనీకెంద్ర
యన్న కావలెను భావములయి మనస్సు నెంతగానైన నీయవలెను!

ద్వివిధః కామః | కేవలము గట్టుకొంటివు
 సోరాగతినిబట్టి కామకేవలము
 నేకవి నిమగ్నము నిలకునట్టింబె
 సోకాని యాతః దీయబిద్ధిలోఁబాను
 బ్రహ్మచారి నెప్పుడు బహుకామమునట్టి
 వసుమతాఁడయి యుండవచ్చు నట్టియును
 రిస మెక్కడునియుఁ దిష్ఠుఁగాఁబాను
 బహుసానుమపుత్రోఁ బ్రహ్మచారిఁబాని
 వికహస్తి జేరిన కంగలియొకఁడు
 పరుగెత్తుమనిటందుఁ బలుకుచున్నా?

[అత్యుచిత చర్చకళితము ప్రవేశించుచున్నాఁడు]

కామ—అమ్మా! కామిసాయిఁడు దొరకితాఁడా?

చర్చ—సోదరి! కాకరఁదెక్కడను కనఁబడలేదు. కానియెఁడయిన వసు
 కామః దివ్యదాతని నేలాగునయిన పట్టుకొని యిక్కడెవరినీకొని రాకమానఁడు.

కామ—ఎవరెవ్విధము! అరెఁబాదతీయటకయి నీవు నీచులుకుడనమునయో
 గింపలేదా? నీప్రాప్తనమ్మకానిమున్న యానహోదరికి మానమనీయమచారములేకదా?

చర్చ—ఓసోదరి! నీదనిలో నేనెక్కడ యొకమాత్రమును లేకులేదు.

కామ—కామము ప్రముఖిరాక వేచియున్న నాఁడనియెప్పుడకు కాగు
 లేనీతియొక్కొనిమిద మొక్కొక్కయొకఁడగుతోంది యెంతదుర్భరముగానుండును
 నో మియిద్దఁడో నెవ్వరికయిన తెలిసియుండినపక్షమున పొరిల్లు కాటకరణము లేక
 యుండదు.

చర్చ—అమ్మా! నాకామకథపూర్వముగా తెలిసినదే.

కామ—అట్లున్నక, నీకొకమందరికె కామించియుంటిని కాఁబోలును.

చర్చ—ఓసోదరి! పూర్వముక సారి నేనును శృంగారకామికుఁడనయి తిరిగి
 కాఁబడతి. ముందెప్పుడూక్త్రేవేళలపెట్టకుండ నాకా యొక్క సారిలో నెప్పుడవచ్చినది.

కామ—నీప్రేమరాలంత నొద్దయ్యుండుగా నుండవలె!

చర్చ—అటుయెల్ల కృతమున దయచిహ్నియరాలగానే యుండిన యెడం నేన
 నేనెప్పుడో యయివలెనున్నాను.

శ్రీ. కామియకారిత్ర కామియదేవతానంద్య మౌలయదేవత్యే శోభనీయ
కృత్యియదేవతంతు, నిత్యనిత్యదేవతంతు, సగమయకామియ రసయకామి
యొకకృత్యయకాలా యొకానా మదనీయ కామదేవతయోక కలిగియే
మయియకారిక వల్లకామియ పరివీరియకయోక మయియకలి
కారియకామి క్రియ సక్రయకామి
కదాగమయియ దేవతయోక మయియకామి
క్రొయయకలియ యొకకృత్యయోక యొక
మయియకలియ కామియ నిత్యనిత్య గతయోక

భామ—అయ్యో నీ ప్రాంతం కామియలు కలిగియినట్లుచూశ్చాడు. శ్రీమ
కృ-నియక మిగతాలో కామియందీ కామియమయోక శ్రీమయోక.

(అని నిద్రపొయి మిగతా.)

[అయ్యోక మయియకలియ, కామియకలియ ప్రవేశించుచున్నాడు.]

భామ—అయ్యో! నీ ప్రాంతం కామియలు కలిగియినట్లుచూశ్చాడు. శ్రీమ
కృ-నియక మిగతాలో కామియందీ కామియమయోక శ్రీమయోక.

భామ—అయ్యో! నీ ప్రాంతం కామియలు కలిగియినట్లుచూశ్చాడు. శ్రీమ
కృ-నియక మిగతాలో కామియందీ కామియమయోక శ్రీమయోక.

భామ—అయ్యో! నీ ప్రాంతం కామియలు కలిగియినట్లుచూశ్చాడు. శ్రీమ
కృ-నియక మిగతాలో కామియందీ కామియమయోక శ్రీమయోక.

భామ—అయ్యో! నీ ప్రాంతం కామియలు కలిగియినట్లుచూశ్చాడు. శ్రీమ
కృ-నియక మిగతాలో కామియందీ కామియమయోక శ్రీమయోక.

భామ—అయ్యో! నీ ప్రాంతం కామియలు కలిగియినట్లుచూశ్చాడు. శ్రీమ
కృ-నియక మిగతాలో కామియందీ కామియమయోక శ్రీమయోక.

భామ—అయ్యో! నీ ప్రాంతం కామియలు కలిగియినట్లుచూశ్చాడు. శ్రీమ
కృ-నియక మిగతాలో కామియందీ కామియమయోక శ్రీమయోక.

భామ—అయ్యో! నీ ప్రాంతం కామియలు కలిగియినట్లుచూశ్చాడు. శ్రీమ
కృ-నియక మిగతాలో కామియందీ కామియమయోక శ్రీమయోక.

భామ—అయ్యో! నీ ప్రాంతం కామియలు కలిగియినట్లుచూశ్చాడు. శ్రీమ
కృ-నియక మిగతాలో కామియందీ కామియమయోక శ్రీమయోక.

భామ—అయ్యో! నీ ప్రాంతం కామియలు కలిగియినట్లుచూశ్చాడు. శ్రీమ
కృ-నియక మిగతాలో కామియందీ కామియమయోక శ్రీమయోక.

మను—రాజ్యంగ విషయములో ఎరలే కావలెననియును నాజ్ఞయితులొ
 తిరిగియు, ముఖ్యము దొంగనుగాఁ జేయలేక బోయిన వశమున, ఏమి తన్నది నుతి
 ప్రకాశతరానోతు. కమ్ము ఏదొగి-సారి లోపలికిఁబోయి యాజ్ఞతో మాటాడి
 యియినను రమ్ము.

కాను—అంతకును చేయుటకు నాకాశ్చర్యం యిదియనెడు.

మను—(రూపురీతి) అదిగో! అదిగో! అమోహివర్ణమన్నది. లోపలికి పోయ్యి.
 (అని కానుపాదుని లోపలికిఁబ్రోచి తలుపుచుగా వేసి) ఏమి ప్రకటించుకొను నేర
 నిది బోనులొకఁడనివాను. ఇతఁ లోపం ఏరేమిచేయదునో నేనిక్కడనుండి తొంగి
 చూడఁజూడెను. అతఁడు నిద్రమునొంది వెల్లిపొనివలె చూడు చున్నాఁడు.—
 అమోహిని బుజ్జగించుచున్నది—ఏమిట! చూడు, చూడు. అతఁడు దారికివచ్చు
 చున్నాఁడు—అప్పు నవును. అతఁడిచే తన వ్యాయమును గీయనును కీచుముగానే
 ముదిరిపోవునరే.

కర్త—చూడు! ఇప్పుడువారిద్దఱును నవ్వుకొ

మను—అవునవును. వారు నవ్వుకొనుచున్నారు. అతఁడిప్పుడు వెళ్లివలెనని
 విన్నవించుచున్నప్పుడును తలచుకొని నవ్వుచున్నారు. కాలోటను. అయి
 ఏరకవికాంప తీసివారు.

మను—అతఁడిప్పుడుచేయు చున్నదిమెట్లుకొను చున్నాఁడు.

మను—అప్పు నవును. విద్యయును సమాధాన పడినాడు. ఇప్పుడు నలలో తగులు
 లోపాదులు, తులలలో చిక్కుకొన్నాడు. ఓరీయింగుఁడా! మనకృషి ఫలించినది;
 నామిచ్చి పనికివచ్చినది. నేనితఁలవువాన్నితినే! అవర బుహున్నతిని.

కర్త—అయినచో నీవున్న వాయని యిదిగనుచున్నారు. నేమిలోయిచూచి
 తేల్చునని. (అని విద్య-మించు చున్నాఁడు)

[కానుచూచుచును, భానుమతియు స్రవేంద్రు చున్నారు.]

కర్త—అయి! మనుకాను! ముదిరినవలె నృకాయవంతు నీకు విజయముగఁ
 బట నిక్కయనుని యామెనాకునన్నకము పుట్టించినదిగనుక, ఇతఁ నేనక్కడ నృకాయ
 న్నియునున్నాముగో నదభుకొనెదను.

మను—అంతకంటె తేలికగలవని మఱియొకటిలేదు. నీవుగ్రహిణునామఁజేయుట.
 నీవుగ్రహిణిగా నృకాయవలెనవలెననెడు. కామవిషయములొ తొందరముచేయుట
 ముఖ్యముకాదు! అవునా! నుంచీ!

కాను—నీవుగ్రహిణిగా నృకాయవలెననెడు. నీవుగ్రహిణిగా నృకాయవలెననెడు.

వయోవంతుడు శోకు ముఖ్యముగా సంకోచించుచున్నాడు.

భగవంతుని పాదములను దర్శించుట మనకు మహా పుణ్యము. అందుచేత భగవంతుని పాదములను దర్శించుట మనకు మహా పుణ్యము. అందుచేత భగవంతుని పాదములను దర్శించుట మనకు మహా పుణ్యము. అందుచేత భగవంతుని పాదములను దర్శించుట మనకు మహా పుణ్యము.

భాగము—భాగములలోని యొక్క పదము, మానుభవము, స్వభావము, ముద్రాభావములను.

వసు—ఓకాదు పూల! ఇక్కడ వసువు పుట్టిన పోలముకాదు. ఇంకను మనమీదట
వసువు పోలముగదాదు.

కాను—అవిశ్వముగానగుదము.

నను—ప్రతిపక్ష విషయములు యింతదయకలిగి నావలె నిరూపితముచేయువాఁడొక్కఁడని యొకానొకఁడంటునుగాని యిందులు వచ్చివారుకారుమహా.

కామ—అందున నంజీ భాగము? అటువంటివాడే ధర్మభంగమునకును పాతకమునకును ముడియొక్కను ముడువని నేననున్నాను.

తను—మంచిది, అనుందరియెడ నీకుఁగలమంబంధ పరితయునదలిజేసినపుగదా !

కామ—నిశ్చయముగా వదలియే వెళ్ళి వాసు.

జను-అక్కడ నీటియను కొండలూరిదువలో తాళించుచున్న శివాలయికాశి
వంకరయగుచున్నది.

కామ—నీతోడు! లేదు. ఆయాశ శుభ్రోత్తమా వదలుకోవచ్చును.

భావ—అమృతముమీద చూ-శయన నాచరింపవలయు.

కాదు—కాదు అయితే, బాపిశిష్యుని సర్వమును సేవించునట్లుగా ఆత్మను
తీర్చును.

మనము—ఈ పేరములో సికేలాభమున్నది. అక్కడకొంచెము భవ్యమైనదిగలదు. సికేలాభమునకు కిందవదిరెల్లెవ్వరు. పొందవలసినది. సికేలాభము. ఇప్పుడు సికేలాభమును చెప్పితిమి. వీరిపాఠములను లోతుల వీరములు. ఇప్పుడు వీరిపాఠము!

భాను—తిలగువనశాసీ

అందువల్లను, కల్పనీకరించుచుగా కావలెనను గ్రహించవలెను. ఇది ముఖ్యముగా నున్నది. అందులో గలది నన్ను కల్పనమునకు నంపవలెను. కేవలముగల కల్పనకాదు అంటే కావలెను. అది తెచ్చుచును అక్కడనుండి సేవిస్తామను ముఖ్యముగా నున్నది. ఇదిగా నున్నందున నామములనుగా నున్నది.

భాను—సుదర్శనవర్క కీసంగతి తెలియనే తెలియనియ్యరా?

మను—ఎంతమాత్రమును తెలియనియ్యదు. మామెలకుమయంకయం నిందులోనే
యేమిన్నది. ఈయనయందువేత నేవదిసిగ్గులు మోసము చేయుచున్నానో నావను.
కామ—కనిపెట్టివావా? ఓరి. యొక్కచిల్లిగవ్వయం నియ్యనక్కలలేవండ నే నా
మొవ్వరారి. భవమండయం దక్కింతుకొనుచున్నాను. సామ్రాజ్యంక క్కె యెప్పుడు నీకు
పుట్టుకుంటుందిగా? నావద్దనిండుచాల మహోద్రవాలనుబున్నవి.

భాను—అదాహుత! నీకక్కడ? మటుమాయలమారి, మామెలయందు నీ
నాకంబరాదునని చంటిపుట్టివావు.

మను—ఒకనీడ నీదిది. మోసమందువేమో! అయితోనైనా నా తెలివి? మెచ్చు
కొన్నానా? నేను కంబరాదులనుమించిన మోసగాఢను.

భాను—నీకంకాఢవయన ముదిరువు. నీకఖండ ప్రక్షాళనంబుండవు.

మను—నిజము తెలిసినకనువార సుదర్శనవర్క యింటివద్ద కలుపుకొన్న వత్సవటకు.
మనకెంత విరోధమయినను కలుగును.

భాను—కాదునీసంక విరోధముకలుగనని నేను. వ్రానియయ్యంగలను. నిజము
తెల్లది. యయినప్పుడు మాకు పట్టరాని పంపిణీమోక్షముగను అదాహుత!

[అప్పుడు కంద్రాకీతుడు మరల ప్రవేశించుచున్నాడు.]

మరు—ఓవసుకామా! భానుమది వేకుకనిమిత్తయి నీవు తొడిగింక. దలండు
కొన్న పిన్నపిల్లలకుకలదు నాకిది నీలిచియన్నాను.

మను—నారినతి యిప్పుడులేదు. అపొలకులక నేనుకొంకను సామ్యియ్యమని.
యొన్నదిగడక వారిని తీసికొనిపోయి నేను సమాధానపడితి కచ్చవను. నన్నుకొనియి
చెడకా?

భాను—అవకర్కముగా పోయిరావచ్చును.

మను—కామి! నీకు మోయిద్దనుండును. మోకరిచేత కావలసినవని చేయకు
కొన్నప్పుడు పిల్లకరి? నీక నేను వలదు విధేయుండను. ఓకామసాల! మీరీ
మలులయియుండుచుకా? (కనక) కళామసాలండమామకుండయన. ముద్దీనుడను.
ఇకనీ కాకెరిలో తొలురావచ్చు నాచిందివట్టచిందుచున్నాను. నేను పిన్నమయినవని.
చేకాను.

(అని నిక్కు)మింతుచున్నాడు.)

భాను—ఓకచ్చకామీ! నీవు మరల కాని మువ్వదర్శనము కారకానుక ముగి.
కచ్చుచొనిపోయి విడిచివెచ్చుచా?

భాను—ఓకచ్చకామీ! నీకునీసంకకలముగి.

భాను—నానాటి నోటానాడున్నది. నీవు నాకంటె వచ్చుచుండఁగా నున్నావని అర్థమయినది. అక్కడనుండి నీవు భాగ్యదీక్షాకరణ ప్రాసాదము. కావలయునేక. నీవుబిడ్డిని రాజునివచ్చినది విశదపఱచిన ప్రశ్నమున, అతనియందు నేక కరగవచ్చును.

భాను—నానాటి నోటానాడున్నది. నీవు నాకంటె వచ్చుచుండఁగా నున్నావని అర్థమయినది. అక్కడనుండి నీవు భాగ్యదీక్షాకరణ ప్రాసాదము. కావలయునేక. నీవుబిడ్డిని రాజునివచ్చినది విశదపఱచిన ప్రశ్నమున, అతనియందు నేక కరగవచ్చును.

భాను—నానాటి నోటానాడున్నది. నీవు నాకంటె వచ్చుచుండఁగా నున్నావని అర్థమయినది. అక్కడనుండి నీవు భాగ్యదీక్షాకరణ ప్రాసాదము. కావలయునేక. నీవుబిడ్డిని రాజునివచ్చినది విశదపఱచిన ప్రశ్నమున, అతనియందు నేక కరగవచ్చును.

భాను—నీవుబిడ్డిని రాజునివచ్చినది విశదపఱచిన ప్రశ్నమున, అతనియందు నేక కరగవచ్చును.

భాను—నిత్రుండ! రమ్మ. నీకామిదా! ఈనంద్రకేతువును నీవలెనే పూర్వమొకసారి కానుభవించి యొప్పువాడవుమా.

భాను—అట్లయిన పక్షమున మనమితనియందుంచిన విశ్వాసగారక విచక్షణగా తెలియును.

చంద్ర—నేనెప్పుడును మీయెడల విశ్వాసభావముండను కాఁగోను.

నీ. చిత్తవదానసారి చిత్తములోపల నలిగియున్న నున్న నందరియందలి యోగవేత్తలు నెదలోన నెప్పుడు గామాత్మనెదలోన కదలకుండు యాతాపరాధులునైన మహాత్ములు కానువనించిన తావులెల్లఁ బాదనంబులుచేయుపగిదిని గాముండు నొకసారియున్ను తానుండినట్టి స్వాంతములనెల్లఁ బరిశుద్ధ పఠించెనైది బ్రహ్మకః కవచిచ్చుమునుగాఁగ విడిచిపోవు శ్రీరముగా నాశ్రయఁగ గరికరము కరము తన్ను ముఱచిపోయిన యనంతరముకూడ.

(అందఱును నిష్క్రమించుచున్నారు.)

కృతి యాంకము.

చా. రంగము—మదర్శనభక్త గృహములోని పుస్తకనిలయును.

[మదర్శనభక్తయు నీవయిన ప్రశంసకుఁడగుచున్నాడు.]

చా. రంగము—నీవుబిడ్డిని రాజునివచ్చినది విశదపఱచిన ప్రశ్నమున, అతనియందు నేక కరగవచ్చును.

నేను వివాహము చేయఁదలఁచుకొన్న ప్రయత్నముతోనే దొంగతనముగా పాడిపోయి
 యా: తనకర్తవ్యమును తీసికొని పోయినవా? ఇట్లు జరిగియుండదు.

నేను—మీకు విధిలోనికే పెళ్ళిపోవునన్నకు నాకు త్యాగవచనముతో తిరుగుటకు
 మీవద్ద పెళ్ళి పొందివారని యామెనుచారిత్ర పెట్టెనున్నది. నేనుపోయి చూచు
 వచ్చితేనే వూరితోఁగలలోనిలకొగ్గునాము తలుపుతీయఁబడియున్నది; అప్పుటినుండియు
 నానింక యెక్కడను తెలియరాలేదు.

మన—నరే, కాకిదియేమో మాయగానున్నది. ఏమినిర్ణయించుటకును నిలుకడ
 ఇందులో నాకు తెలిసినకర్తవ్యముకాని పికాచప్పేరణ యేదోయున్నది.

[కుమారుని నేనుగారి లోపుపట్టుకొని ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

నేను—ఇదిగో మీకు వసుకాముని యొద్దనుండి కమ్మరచ్చినది.

(అది యిచ్చి నిమగ్నిమిండుచున్నాఁడు.)

మన—ఇప్పుడిదిలోపువల్ల నిజము తెలుపడవచ్చును. కుమారుడా! నీకంతటి
 వాడవురా! ఇందులో నేనున్నదో చదివినూతము. (అది వదువుచున్నాఁడు.)

“అశ్రీకృష్ణ! నేను నీకొమార్తెను తీరికొనిపాడిపోవుట మీకత్యాగకర్మ కర
 ముగానుండును”—అంటేనామునేను ఇది శ్చయముగా మీపనియే. నాకత్యాగము
 గానేయున్నది. —అంతాప్రభువును నీవు చూచుచునంటే నేనామె త్యాగయమును
 నానకును చేసికొన్నాను. —అది నామెనా! నీవళము చేసికొన్నావు. —“మంద
 లొగ్గునుచేత మీదేరిమీఁదుగా తాను భర్తాపొందవని యామె భూతపరీమూలము
 చేసికొన్నందున, నేనామె పిచ్చికోరికను ఇల్లించవలసి వచ్చినది” —అలాగునా!
 అలాగునా? —“నేను కీనుగిముగా నేవచ్చి మీపాదములమీదపడఁబోవుచున్నాఁడు;
 ఈయనినేక కార్యమును మనములో పెట్టుకోక మీరల్లని నాకీర్తనదింప నయిష్ఠులయి,
 యుండునని నమ్ముచున్నాను. ఇట్లు పిన్నవంతు

మీది ధేయనేనుగారు—వసుకామునిగారి

ఇదియొకపిచ్చియారోచన! అనమమునందు నాకొమార్తెనేదో పికాచ ముత
 క్కొందియుండి యిట్లుదేయించియుండును. ఈప్రాకారమునకును ప్రామాణ్యము
 నుండు తానాకనిని వివాహము చేసికొనవలయుండవలసి. అప్పుడే పాదుకాతములకు
 కాళ్ళమునకు నుకవతో నేపాడికొనియెడ! పోవలెను. వారియుద్దేశ మెట్టిదయినను
 అదిగలగునని నా యిచ్చ మొరవినది. ఇంక తక్కినవిషయములలో వసుకామునిగారు మా
 యొద్దనుండిగ ప్రకారము వదులుకొనునని నమ్మెదను.

[నేనకుఁదొకరేఖపట్టుకొని మరల ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

నేన—ఈకమ్మ మీకామరైయిన భావమతి. మీకిమ్మని పంపినదనియెవ్వఁడో తెచ్చినాఁడు. (అని చేతికిచ్చిపోవుచున్నాఁడు.)

మద—(త్రుచ్చుకొని) ఏమీ! ఈబాగ్గిఁగ నేనెఱుంగదు ను. ఇదికామఁడును బాగ్గినివడి, ఇద్దఱును నెఱుఁగెఱుగా జూబులు వ్రాసెనునెవ పనిలేదే! అయినను బాగ్గి మతి యేమిచెప్పకో చూతము. (అనియడుపుచున్నాఁడు.)

“ఓవీ! యజ్ఞవల్క్య! నే నదివేదినయ యింక సాహసకార్యముచేసి యిప్పుడు నిన్నెట్లు యమింపవేడుకోఁగలను! ఈయుద్దేశముతో పోవీపోతిని నే నేదోయి చెప్పకొని చెప్పఁగలను?”—ఇంతేకద! అయిదేక్షమేమో యిప్పుడు ననుకాముఁడు చెప్పనే చెప్పినాఁడు. ఈరేఖలు వ్రాసినప్పుడు వార్తలు నొక్క-చోట లేరనుకొన్నదను—“నిరాదరముకలిగినప్పుడు నాకృపయ మెంతయోగ్రహపరతక మగునో, సదా దరముకలిగినప్పుడంత దయోగ్రహమని మీకునికదమందు యెప్పుడు.”—నరి నరి! ఇప్పుడు గుట్టంతయు బయలికివచ్చుచున్నది. కామపాణిఁ దనాదరముచేయఁగా ననుకాముఁడుచేసిన యాదరమునుబట్టి దానికలియందు దండపుట్టినది. అత్రువపును. ఇప్పటి కంతయు స్పష్టమయినది. ఆపయిని—“నన్ను దురసుగాభావించువూరించెడు కావనో తాయఁడే నాకుభర్తకాఁబోవుచున్నాను, నేనింకను వివాహముచేయికోలేదు.”—అత్రు నపును. ననుకామునికే భావమతి పంచప్రాణములో నొకప్రాణము—“ఇప్పుడు మీ యంగీకారమును పొందునంతటిభాగ్యము కాకుపట్టినయెడల, నేనుగంపూర్ణముఖంతు రాలనగుదునన్న నమ్మకముతో ప్రతిక్షణమునుమోక్ష క్తురయనకదురుమాచుచుండు మీప్రియపుత్రక—భావమతి.”

నాయంగీకారముకావలెనా! నిశ్చయముగా నీవివాహమునకు నేనంగీకరించదను. నా కింతకంటె సంతోషము మఱియొప్పుదునుగలుగదు. నేనువెంటనేనాయజ్ఞమతి తెలుప వలెను. మార్గపుపట్టుపట్టుటయొప్పుదును మంచిదికాదు ఓరీ! చారితా!

నేన—(ప్రవేశించి) అయ్య! ఏమిసెలవు!

మద—ఈరెండవరేఖ తెచ్చికవానినందుమని, తెలుపటికానితో మంచిదిపొన్న న్ననిచెప్ప, నీవులోపలికిఁగోయి కాగితమును కలమును నిరూపియితిమినినారా.

నేన—చిత్తము. (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

మద—పొవము! ఉయ్యలకరఁగొట్టుకొనుచుండు భావమతినున్నప్పుడుకాంతి పలుకునాయని నొకతొడతరముగానున్నది. ఓరీ! చారితా! ఓనుటకా!

(అని పలుకుచున్నాఁడు.)

[ఇష్టజానకము ప్రవేశించుచున్నాడు.]

మన—ఈరాత్రి బంధువులందఱునునుండునుగనుక, పిండినిటపో
వెంటకాకలెవని లోపలిపోయిచెప్ప. పంటలవానిని నేగరము విలిపింతుము. మరల
ఈరలు చెప్పుచువలెను. సంగీతముపొందుటకంటె పొటకును వర్తమానము పంపు.
అప్పుడు బిన్నాడు.

నేన—చిత్తము. విన్నాడు.

మన—ఈరాత్రియెల్లవచ్చునునుండునుగనుక ద్వేషియలడఁగూడదు.

నేన—(నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

మన—ఈరాత్రి నేనుకలు విలువలేకుండఁ జేయువలెను. ఈరాత్రినాచర్యచేర
మనవివాదు కూడ నేనుకలునుండునుగనుక యెత్తానామోనుండఁగలఁదోయింద
అదిని తెలియజేయుచున్నాడు.

కవిపద. తగలెల్ల వరసంపుఁ బలుకలఁగడసి
తెనుకమైరాదుగ్గిని తాగి క్రుక్కి
కలుములఁ దులఁదూఁగి కట్టుములేక
యెలబొయ్యమునఁ దొల్లి యేనున్నయపుడు
వృషసమనోపేక్షన నాలిచియెఱుంగ;
నిమమంతయున్న నాయాదెలొందొల్లిలు;
మిగిలి యింకనునున్న మృష్టాన్నభుక్తి
యెగమోటువద్దాని నిండుకలొని.
తుదకిప్పుడింత కాదొక్క కైతగ్గి
ముదిరు పైకొనివన్న మూసంబులేనె;
తలవెందుకలుకొన్న తలపైవినిలిచె;
నిలిచిన కొన్నియు వెలసి పీచయ్యె;
దనుభ సుదర్శనవర్మ కట్టయిన,
నినునుంక యెత్తానామోనియుఁబోదు;
వయస్సువచ్చినఁగాని చడి యందుకరక
జుంబునను నాన లేదది నిశ్చయంబు.

(అంతలు నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

౨. రంగము—విధిలో విశోదనంబవము

—

[విజయవర్మయు బాహుదరుడను ప్రవేశించుచున్నారు.]

విజ—ఏమి? నీవింకమాత్ర మామెజానతయరేకపోయినాత్మకా! ఆమెయొక్క దశ పోయియుండునో నీవుపోయెను చేయలేవు ఓమదంతా! ఓమదంతా!

బాహు—నాకామెజానయెంతమాత్రమును తెలిసినదికాదు. ఆమెరద్దియొద్ద మండిపోలేపోయినదనిమాత్ర మెక్కడఁజూచినను గుంపులుమాడి చెప్పుకొనుచున్నారు. మాధవదేవుఁడామెను కడకిపట్టుకొనివలెనని బయలుదేరినాడన్న మాటకూడ నందఱి నోళ్ళూరుచున్నది. ఆమెయొక్కదశ పోయినదోయేమోనోమాత్రమెవ్వరును శక్తులేరు

విజ—ఓ తెలివిమాలినయెద్దా! నీమాటలకు నాకుకోపము వచ్చుచున్నది; ఆమె యీదయ్యయినవగరముచాటి యొక్కదశకు పోయియుండదు.

బాహు—దేవును నాలో నాల్గునవదే యనుకొన్నాను. ఇజ్జయదీనగరము ర్యజించి పోలేదని నాకును తెలియదు. తెలిసిన నేర్పుదయోజనము! అందఱామె కామదేవనచేత కచ్చిపోవుచున్నదన్నారు; మఱికోయతామెనుకామపాలుఁడెత్తుకొని పోయినాడన్నది.

విజ—ఓపశువా! ఇది శేఖరము నీకల్గును. ఆమాటయొక్కరు నవదేరు.

బాహు—అట్టియినపక్షమున పరిమాట నేనేవారఁజూచుగా గ్రహించినాను కాఁబోలును!

విజ—పో. ఓబుద్ధిహీనుడా! ఇంటికీపో. ఆమెసమాచారమిదినిగొని కచ్చి మఱును నీవు మరలనాకు మొగడుచూపఁబోకు.

బాహు—మంచిది. (అని నిష్క్రమించుచున్నాడు)

విజ—ఓహో! కృతఘ్నుకాలయిన యా మెయిందులగల బాహుమచేత నాకును శ్మంక కడిపోయినది!

[అప్పుడు భుకామఁడొ ప్రవేశించుచున్నాడు.]

భు—ఆమెను మరచితిమి. నీటనుంచి కచ్చినాను. ఇది మరలనాకుమెయిం యట కొక్కఁడై పోతున్నమాత్రము గుంపించుకోవలెను. కామపాలుఁడొనగునను నివాహము చేసికొన్న మఱి, చేసికొనిపోయినవలె;

విజ—మహాకామ! నీవిప్పుడు నువ్వంతమాత్రమెవ్వ యెన్న యో!

భు—ఓవిజయవర్మా! నాలో ఇకకదలేదు. నా శేఖరయోగముగా కడు శ్మంకము.

విజ—మరియు మదంతనంగతి చెప్పు.

మమ—మదంతనంగతి కావలెనా! చెప్పెదదనును. శ్రీప్రియమయకాలమున నేను మోంఘటికపచ్చునుండగా నాకోకమందరియెదురుపడి తనమే మదంతనంగతి చెప్పి నన్ను తరలించెడివది.

విజ—ఏమని?

మమ—జిజ్ఞాసునివగరమునునున్న యొక పడుమహానిరూపి నలభుచేత తనకంఠి యుంటినుండి లేదెచ్చినానని చెప్పినది.

విజ—ఓయోశ్వరా! అనంగతి యామెయొప్పుకొన్నదా?

మమ—స్పష్టముగా నొప్పుకొన్నది. నేనుపొజిపోయి వన్యచంగతివప్రియువకు శ్రీప్రియ! కేయలిలేనియో, తనకంఠియుద్దేశమున్నట్టియినను దనప్రియమును తెలియదనియు భూడచెప్పినది.

విజ—(తనలో) అమాటనత్యయ. ఓప్రియారాలా! ఈనంగతియొక్కటియు నాకు విజయగానే తెలియదునుమా. ఓహో! నేనక్కట్లకుండుడను. (ప్రతాపముగా) మమకామ! అటుతరువార—

మమ—అటుతరువార తన ప్రియనివెదకి కనుగొని తన్నారవియొద్దకుగొని పొమ్మని నన్ను పరిమాలుకొన్నది.

విజ—ఓయోశ్వరా! ఏమిభాగ్యము! అట్టియైననువనిప్పుడు పోవకురా. ఇంకా కొక్కనిమనమైననునీవాలస్యము చేయఁగూడదు. (అని యెరిగినిలాగుడున్నాఁడు.)

మమ—అగు. నువమిప్పు డెక్కడకు పోవము?

విజ—ఏమి? అటుతరువార కుఱిమేమైన జరిగినదా?

మమ—జరిగినది. ఆమెదీవాలాపములచేత నాయునుకరణి నేనామెప్రార్థన చెల్లించినాను.

విజ—మరిచిది. ఇప్పు డామెయొక్కడనున్నది?

మమ—నక్కడనున్నదా! అనిననుకరణియేగా ప్రయనిచేతులతో నప్పగించి వచ్చి యామెప్రార్థనచెల్లించినానని నేను నీలిప్పుడు చెప్పులేదా?

విజ—నాకు కాతీగానున్నది. నీవులే కాంక్షారము చేయుచున్నావు. తన నాక కాకామి కనలుడనేలేదు.

మమ—అవును కనుడలేదు. ఆమెనీలాగునొకఁడనుమా? ఆమెకామపాలుని ప్రేమిని. నేనామెను కామపాలుని యొప్పుగించినాను.

విజ—(తనలో) అయ్యో! నేను వెడినాను. నామితిపోవుచున్నది. (ప్రతాప

శకునా) కామపాలుడా! ఏకామపాలుడు! వివరవిధిమంతు కామపాలుడా!

శకు—అవును. ఆ కామపాలుడే. ఇందులో నుజీయొక చతుర్కారమున్నది. అతఁ డామెను స్వీకరించుట కొక పట్టునమెట్టుమొదటకొప్పుకోలేదు. తగ్గియొక్కితము మోసముచేయుఁగూడదనియు, స్వామముకాదనియు, మనసొప్పుదనియు, అతఁడుబాట దూరము నీకులుచెప్పినాడు. కాని మేమాశంకలన్నిటిని పరిహారముచెప్పి మెడలు విడిచి తుద కతఁడని సమాధానపఱచినాను.

విజ—ఇంతపని మీరేచేసినారా?

శకు—నిస్సందేహముగా మేమేచేసినాము. అతఁడు మోసముకూడదన్నాడు. అది కామవిషయములో మోసముతప్పఁ దగ్గినది. అతఁడుతగ్గియొక్కితముడన్నాడు? నేనాగ్రియమిచ్చితి కుంగఁజూడఁగొట్టుచున్నాను. పాపము! తుదకతఁడువిధిలేక యొప్పుకొన్నాడు. ఇట్లమున్నయెడల నితఁ డామెని నదస్వామ్యమున నిమిత్తము యునిపెట్టుకొని రావుమను.

విజ—(తనలో) ఇతఁ నేనిక్కడనుండి పోవలెను. పోనియెడల నాగుట్టుబయలుఁ బడిపోవును. (అని పోవుచున్నాడు.)

శకు—విజయనగర్! నిమిషమునిలువుము ఇందులోనున్న చతుర్కారము నీవుకదమునును విననేలేదు.

విజ—నీచతుర్కారము తీసికొనిపోయి పారిపెట్టు.

శకు—ఓహోహో! నీవు విష్కారముగా శోభమువచ్చుచున్నది. నేను నీకు కావలసినంత విసోదము కలిగించుచున్నా ననుకొనుచున్నా నే.

విజ—విరూపముకాదు వేదవకలిగించుచున్నావు.

శకు—అమోసపోయిన నిర్భాగ్యనాయకుడవు నీవుకావుగదా? నీవే యయివట్టు న్నావు. అవునవును. పండితములేదు నీవే. ఇది యిప్పుడు నేనుచెప్పెనుకానికంటెను ముందివిసోదము. అహహహ!

విజ—ఓరిపొవీష్టాడా! పరమదంతాణాడా! ఏమీ! నన్నుచూచి నల్లరు చున్నావా? (అని మెడపట్టుకొని) నీవంటి యధమునిమోక్ష శోభముచూపుట నాకే గౌరవహానికాని, లేకపోయినయెడల నీగుండె లిల్లుడు బద్దలులేయుదును.

(అని త్రోయుచున్నాడు.)

శకు—రక్షించురక్షించు, కానకానికి చూపవలసినకారము యిది!

విజ—ఓరిమరగా! విజ, అశ్రోహాశ్రోహములతో నీయింకాలో తిన్నగావెత్తు. చెప్పకపోతామా—(అని కియింకాలోకుండి దూరముచున్నాడు.)

మను—అయినా! ఒకడతనాదుడు! కుమిండు, కుమిండు, కోపము కాలిరేయి! శిష్యుని కింతిచ్చుకొనుచున్నాను. మనుష్యుల భావన క్రింద భారతవ్యూహమున్నది. కానునీటి కొండయే నమయియున్నది స్వర్గమురాదు; కాది వర్షివీటినుండి ఎదుటి నీళ్లొలిచి నమయ పోయిపోవుచున్నది. నీళ్లొలిచిరాదక క్రియంతయున్నది కోర్కెవలన క్రియ జాతవృత్తి జంతువునున్నది.

విజ—భయములేదు. విజయచెప్పు. నీకు నేను పోనిచేయును.

మను—అయినా! నీవు నాకెప్పుడును మానివేయవుకాని నీ చేతిలోని యాధిపత్యములేదు.

విజ—ఏమి? నీవు నిజముచెప్పుచున్నా లేదు.

మను—చెప్పుచున్నాను. చెప్పుచున్నాను. నీకు నమ ప్రభువు చెప్పెదను. విను. నన్ను నీకు చేరినా కర్మయేల వోడుకావలెను?

విజ—ఇదిగో కర్మగ్రంథమునందున్నాను. (పదవేసి) ఇప్పుడుచెప్పు.

మను—నాను-నాను-అక్కడను-కాదుకాదు- నామిత్రులైన కంద్రోతకుండు మనంజకు-పిల్లలయినదాని! నీచేతులు దూరముగా వెట్టు-కారదామరతులవలన విడిచినదన్ని నామని చెప్పినాడు.

విజ—కారదామరములూ? నా?

మను—అవును. అక్కడనే కాదుపాలుండు నేను నామిత్రులనికొనుచున్నాను.

విజ—నీవుచెప్పినది సత్యమేకదా?

మను—ఈశ్వరసాక్షి! సంపూర్ణ సత్యము. ఈవిషయములలో నేనుబేరినదింతే.

విజ—నీ నీటికిపంథా! ఇంక నీవు ప్రతిజ్ఞచేయినావు. ఈకోపము వింక నిమిత్త ప్రోహితమైన యాకామపాలునిదీక్షాచేత కాపెదను.

మను—నీకోపముంతయుఁ జాపుము. ఆతనినిబంధించు. కల నజికివేయుము. కాకది పరమపంతోషము.

విజ—ఇంక భద్రత నేమిచేయును? అమె దయనీయురాలు. అమెనీమలకప్రవృత్తియంతయుఁ జేయింపును. అమె నామగత్యురాలుకాదు.

మను—అయినా! అర్థము కాదు. అమెవిషయములలో నామను కోపములేదు. అమె నామనమున కర్థముకాదు.

విజ—నీకును సత్యముకాదు. నీచేతగా తెలియజేడదా? అమె నానాధిరాజును. నీకునీ సత్యములేదు.

కృతి యాంకము,

■

కవి—అవునవును, నీమాట నరస్థము. అపొకొప్పుకొలే, అంతటియొగిద్దకాలసి
లోగొట్టుకొన్న నీదుస్థికి, జాలవదుగుచ్చును.

విజ—ఓరికొనుండురా! నాస్థికి జాలవదుగుచ్చునని చెప్ప నామానింతు
తున్నావుగా! వచ్చురాచి, జాలవదుగు నే నేజొటివాడవు?

కవి—ఓరాచా! తమిళులు, నే నెంతమాత్రమున జాలవడలేదు, నామాటనమ్మి,
ఇంక నర్థ్యక్షప్రలాపయ్యచేలి నాకుమరింతకొవచ్చు నెప్పించు, నీయనాకునర్థ్యమే
నిమ్ను రక్షించినది, యో.

కవి—(తనలో) అట్లయిన నాయనానకర్థ్యమే నాకు మిథ్యబంధువు. (ప్రకా
శముగా) ఓవిజయవచ్చు! యోవుతున్నాను. (తనలో) ఇకఁ దొలగివర్తయించెన కండ
కొవదును!

(ఇష్టజను నేలునేలుగా విష్కరిమిండుచున్నాడు.)

3 రంగము—కారణామక మలానిలోఁట.

[భానుమతీయు, కుదంతయు ప్రవేశించుచున్నారు.]

భాను—నాయన్న గారికి నీవు కనబడకుండవలెనని నిజముగా నే నీమనసులో
వచ్చుచో?

కుదంత—కుండకపోయినయెడల, నేనీకొద్ద నేష మిందుకు నేకికొందును?

భాను—ఈమిషయలో నొకవేళ నీకేదేషయించు భక్తి-వయంతి యుండ
వచ్చును. నీవెల్లకాలమును యోగిని నైయుండుటకుమార్త మభిలషింప నున్నావెదను.

కుదంత—కాఠినిజయవర్మ నిశ్చయముగా నాకంతకొవదు నెప్పించియుండని
యెడల—

భాను—నిన్న పోగొట్టుకొందు నన్నభయముచేర తొందరపడి యంతరా
పాపానము చేసినకాని మఱియొకటికాదు.

కుదంత—నీవు నన్ను ప్రాయశా లుకొందువు. అకఁ డీకిగ మిక్కనెవ్వరై
దల, నేవరని తమిళయందునని పోమాదము చేయఁగలను.

ద్వంద్వ, మనస్థియలో తప్పులు మనయెడఁగిరి,

మనలోప మెరిసరా మాయమై యుండెను!

ఓకడను మింగిల్ల నున్నాను నీకు;

మిగతా మౌనవదుల నే మిగిలి కలఁగెను.

గతరాత్రి నీయన్నగా రుచుకచ్చి
 వరఁ బెట్టుటకు, నేన వెదలిపోయ్యును
 అతడుచేసినయట్టి యచరాధిపరయ
 వర్తింప నెట్లుదలం నన్నమైనదియో,
 కాని యిప్పు డతండు కనఁబడునోని,
 మాన మెంతగ వాడు మదిపేరుచున్నఁ
 దొడరి నోరాతని దూఱకమున్న
 యెడద యాతనిఁగాంచి యిట్టెమన్నించు

భాను—ఏమి యోగినికన పెట్టుండునో పరీక్ష చేయుచున్నావు కాఁబోయిన!

సుదం—ఈయోగినిట్లు తి బాకర్తకముముగా నుండలేదా?

భాను—పారిపోయినది మాకునేషమా వేసికొనువారికి యోగినివేషమర్హమ
 యైనదే. కాని మరిమాలిన వ్యవృత్తియో యుకానొకతె తప్ప వివేకముకలిగిన నుండరి
 యెవరెము నీవేషము నొక్కరాత్రికంటె నెక్కువకాలము వేసికొనవారంపదు.

సుదం—నీప్రియుఁడయిన కామపాలుఁడచె యా పితృననుండివచ్చుచున్నాఁడు
 ఇంక వేరొక్కఁడనుండి మిగుల్లాపసౌఖ్యమునకు భంగము కలుగఁజేయును. భానుమతీ!
 విదమునియెగము చూచుటకై యెంతసంతోషముతో నీవాకంకఁ జిరుగుచున్నావు?
 (అని నిష్క్రమించుచున్నది.)

[కామపాలుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

కామ—ప్రియమారాలా! భానుమతీ! నేను నిన్నువిడిచిపోయినవకదాత విశే
 షము లేవియు లేవుదా?

భాను—ఏమియు లేవు. నాకెన్నియొద్దకు తరము పట్టుకొనిపోయిననుమధ్యఁ
 దింకను రాలేదు.

కామ—అతనియొద్దనుండి యమకూలమైన ప్రత్యేకతరము వచ్చుననియెప్పుడును
 నేనెదురుచూడ లేదు.

భాను—అయినను నేనిప్పుడీ ప్రయత్న ముకూడవేసిచూచుటవలన తదరాతనట్లు
 కామనమ్మ రాధింకకుండఁ జేసికొన్నాను. నీకునాయెడలనున్న ప్రేమనుగూర్చివాకము
 మాన మెంతమాత్రమునులేదు. అయినను రీతవలము మొదటనుండియుతనరావుట్టిపిరిగి
 యలవాటుపడని నౌకవల్లమును కదిలివేయు దుస్వభావము కంది. మనము కామదేవు
 నిశే మన్యూనాదేశతనుగాఁ జేసికొనఁదలంచుకొన్న యెడల, అతని సౌఖ్యమునిమిత్తమై
 మనయెల్లు సుఖప్రదనయినదిగా వేసికొనలేదు.

భాను—క. తడఁదిరా! యెన్ని సార్లు మనుష్యులను కావయ్యుకొనితిని ||
పుడమిని బ్రకవర్తి ధనురాందును కామధ నంచు కాకదనె,
మనువుల వట్టి నెయ్యమును మూల్యగణాపిన నీయ్యు కత్తు
పుడమిని బ్రకవర్తి ధనురాందును కావయ్యుకొనితిని.

తి. వీరల మెట్టులాదు మెదఁ ప్రేమధనం లిటు లింత యుండఁగా?
తైవరి! నీవు ప్రేమమునఁ బట్టపుడేవిది; నెన్నఁకెందుఁడన్
మేదిని నర్వసౌఖ్యముల మించుచు నెవ్వరుసాటిలేక య
కాదరరలి నిద్దలము హాయిగమందుము సార్వకాలమున్.
[తి. తరము లేకఁబట్టుకొని పరిచారిక ప్రవేశించుచున్నది.]

భాను—ఈయు క్తరము నాకర్చియొద్దకుండి కాఁబోలును! (అని పుచ్చుకొను చున్నది.)

కాను—ఓప్రియోరాజా! నామాటవచ్చు. ఈయు క్తరములో తిటును పెదరింపు లునుకప్ప ముత్యములు మండవు.

భాను—అయినను వదిలిచాతము. (వదులేచుచున్నది.)

“వాయక్యంతప్రియప్రసాదా! నీప్రియుని ముఖనిగాఁ జేయుము; నీయిష్టప్రకారము లిలాసామాడుటలే మనఁపూర్తిగా నెనిప్పు డనుమతించుచున్నాను. ఈరాత్రి నీప్రియ జనమనితోఁగరిసి భోజనముచేసి యానందింపుటకయి మీర కప్పక మనయింటికి రంజుని వచ్చి శిర్యదించు క్రియజనకుండు—

మదర్పకవర్గ”

కాను—భానుమతీ! నీవు నాతో నెక్కనిక్కములాడుచున్నావు.

భాను—కాదుకాదు. నీవే చదువుకొమ్మ. (అని యు క్తరమిచ్చుచున్నది.)

కాను—ఏమియ్యాభాగ్యము! ఇందులో నీవువదినినట్టెయున్నద. నిష్పంజేశా ముగా నీకర్పడి యిందులో నేదో భ్రాంతిటొందియుండును. కానిమ్మ. మనకప్పు నా విచారముతోఁ పనిలేదు. ఇదే బాగుచేయుటకు నీమీయు సాకులేడుగదా?

భాను—మనములోయి మనకృతజ్ఞతను నాకర్పడికి తెలుపవలెనుకామా?

కాను—ముందుగా మన మొక్క పురోహితుని సంప్రదించి నీకర్పడి కాను ప్రాసినదానిని మరల తిప్పకొప్పు ప్రయోజనములేకుండఁ జేసికొని తరువాతపోదము. నేను పదునెక్కుకొనిపోయి యొకయాజుకుని నిప్పుడే తీసికొనివచ్చెదను.

భాను—నీవుమరల నన్ను ధృఢానీనపక్షమున, నీతోడలే నన్న చక్కించుకో కట్టడపు కాకపోదువేదా!

కామ—అట్లయిన నీవునుకాలోరమ్మ, నీవకొన్నిమియలయనిపడుననినీవు
యోజుడు కాకు పరిచితుడు. ఈమఠములలో మందెనున్నట్లు నీ క్రమ! తెలిసి
పోయినదికదా! ఇంక దేవాలయములలోమందు పరిశుద్ధతనుగూడ చూతువుగాని, రా.

భామ—అది నీవు చూడనక్కరలేదు. మఠములోను మైత్రిలోను పయనటన
తెచ్చరి కట్టినదయిండునో వారే యెప్పుడును మిక్కిలి వంశకులుగా నుండురు.

(ఇద్దఱు నిష్క్రమిండుచున్నారు.)

మదంక మఠం ప్రవేశించుచున్నది.

మదం—పరిశుద్ధమయిన మరపురానురాగమవలన గలగఁదగినసుఖమంతయు
పరిశుద్ధమందును వార్డులు పోవురుండఁగా, వేదాంతంక తైనయి యిట్లు నిలుచున్నాను
కామవీనవారి నందఱిని విడిచినపున దుఃఖమున కయినను తొలవివచ్చునగానీ తాను
కామించినవారి వియోగమూర్తము మల పెప్పుడును నహింపనియ్యదు. ఓహో!
అవచ్చెనురా చెప్పకు! అతఁడు నిశ్చయముగా విజయవర్మ. అతఁడీ లోపలికల్లు రా.
గలిగివాఁడు! కామపాపనివరణే యితఁడును కావలసినది లందమిచ్చివచ్చియుండును.
అహ! బంగారమునం తెంతయెక్కువ మహిమయున్నది! ఇతఁ డత్యాకురుఁడయియెంత
కలఁతనొందియున్నాఁడో! ఇతఁ డింకను నన్నిప్పు డెటుఁగఁగూడదు. (అనికావిబట్టి
ముసుగువేసికొనుచున్నది.)

[విజయవర్మ ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

విజ—అత్తదత్తును. అపోవుదున్నవాడునారే. నాకఠయు చెప్పినదిసత్యమే.

(అని పోవోవుచున్నాఁడు.)

మదం—అయ్యో! కుఱకాంక్షాగుము. మిరిప్పు డిక్కడీ కేషమూడ వచ్చినా
తొ చెప్పుడు

విజ—అనంగటి నీకెందుకు? పోనిమ్ము—ఓహో! వాళ్ళకడ నిలిచివారు.
(అనంగఁజూచుచు) ఆమె నిశ్చయముగా కందకురాలయిన మదంరేయే.

మదం—(తనలో) లేనిపోని యనుమానముచేరెంతఁడునెక్కిత్రమపడుచున్నాఁడు!
స్వస్థతలేక నానిమిత్తమయి యితఁ డింత పరితపించు చువ్వుండును పంలొపముగా
నున్నది.

విజ—ఇప్పు డెంత నేమను మాయకొన్నను; ఆహావమంతమాత్రమునుకానునది
కాదు. కాకంటి కామదంతంకకారము స్పష్టముగాఁ గనఁబడుచున్నది.

మదం—(తనలో) ఇతఁడు ఇక్కడ నులుకువచ్చివాఁడు! (ప్రకాశముగా)

అయ్యో—

విజ—ఓయోగిని! నన్ను మాటాడించకు. నన్నాయానపెట్టబోను—ఈజ్జతి
యొక్క ఆమె యాతనితో నున్న మొట్టమొట్టొకటి తనకవలంబడు చేతికొనుచున్నది. కాంతా!
కాంతా!

సుదం—అయ్యో! నీకీవ్వకు కానుసినదెదయి!

విజ—నీవుకాదు నీవుకాదు. నన్ను క్రమపెట్టబోను. నీవు రానక్కఱలేదు.
ఓయోగిని! నీయొద్దనుండి యిప్పుడుపోవుచున్నది సుదంతకాదా?

సుదం—ఇంకను సుదంత యాతోట బాటిపోనేలేదు.

విజ—తల్లనవును. నేనూహించినది నిజమే. ఇప్పుడామెతోఁగూడ నడవవల
సిలుచున్నవాడు కానుపాలుఁడు కాఁదా?

సుదం—అవును, అతఁడు కానుపాలుఁడే.

విజ—అతఁడుకప్పు మఱియొకఁడుకాఁడని నేనెఱుఁగే యనుకొన్నాను. ఓ
యోగిని! ఇంకొక్కప్పుడుగ్రహమున్నది. వారిప్పు డేమనిపాఁడఁ బోవుచున్నారో
నీవు చెప్పఁగలవా?

సుదం—నివాళిమనిమి తమనుకొనెదను.

విజ—తెలిసిపోయినది. ఇంకఁబాలును. నీకీవ్వకుపోయి వారిదివాళిమని చెడఁ
గొట్టకపోతినా—

(అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

సుదం—(ముగ్ధుఁడగునీవేటి అన్యులపాఁడ ననుమానమున్నప్పుడు కాముకులేమి
మహామాత్మ్యవృద్ధి కలవాడగు నుండు రందులే, వానియఁ దిక్కడ నుద్దీపింపఁడను.
యివ్వాఁడెమి? తల్లమను నాతో భానుమతి ఇప్పినకథ పోతుందయియుండునా.
చిత్రాంతిలేక నానిది త్రమయి యింకఁ దింతకలఁతలనుచుండట నాకు పరమానందముగా
వున్నది. ఇతఁడు కానుపాండిత్యము తెలిసికొని యదుర్భవభవనప్పుడు భగ్గుల నేను
వూర పెట్టఁజూపకపోకులెను? ఇంకఁ దీరనిపోవునప్పుటికి నెదుఁగిపోయి యక్కడ
నేనును ప్రత్యక్షమయ్యెదను. భానుమతి తోడులేకుండ పెండ్లిసాఁజుదు కాఁనొడదు.

విజపద. అనురాగకర్ణులు ఇవయ మెల్లెడల

వికలదుదుండగ మెయింతుకంట!

నీయొద్ద నెలనిదె నే పోయినకు

పాయక యెప్పు డిపోయెనుండి

క్రమములకును పోత్రము నేర్పులకును

మొట్టటి నున్నట్లే యోగినులార!

నీయొద్దఁగడరన్న చెల్లెల వానతి

జంతులమరిమును ప్రాంత బలం
సంతోషభూమికి జనులన్నదాన.

(అని విప్రమిమించుచున్నది.)

౪. రంగము—దేవాలయము ముందరిది.

[వసుకాముఁ డెదురురాఁగా కామపాలుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

కామ—ఓ. వసో! నామిత్రుఁడు వసుకాముఁడా?

వసు—ఏమీ! కామపాలు! నన్ను దీనింపుము. నేను భానుమతిని భద్రముగా తెచ్చినాను.

కామ—తెచ్చినానా? అభానుమతియు నీవును చిరకాలము ఖచునుభవించుచు గాక!

వసు—నావివాహముచేయుచుటకు రహజకుని నిమిత్తమయి నేనిక్కడకు వచ్చినాను.

కామ—అట్లయినచో నున నునమిద్దఱము మొక్కపనిమీదనే వచ్చినాము. నే నానీధినున్న నారాయణశర్మను విలుదుకొనిపోవలెనని వచ్చినాను.

వసు—వాకందుకు సంతోషమగుచున్నది. అతఁడు నావివాహము ముందుగా జరపవలెను. నాప్రియురాలవల వేచియున్నది.

కామ—నాప్రియరాలను వేచియున్నది. ఆమెను నే నానంతకుంటవకువద్ద విడిచి ముందువచ్చినాను.

వసు—నేనిప్పుడు వేగముగా మరల మనస్థిరపర్యంతుండీకి పోవలెను.

కామ—నేనును పోవలెను.

వసు—అట్లయినచోడల కాలసారములేకుండ మనయిద్దఱువీవాఁడులుమొక్క పారియే వేయుచుకొందము. నీకు నేను కన్యాప్రదాతనుగా మండెదము; నాకు నీవు కన్యాప్రదాతనుము. పురోహితుని పిలుచుకొనివ తమ రమ్మ. నీ కీవివాహము నా హాహుయ్యము మూమున నగుచున్నదియేమో.

కామ—అట్లవలెను. మండేదాములేదు.

(ఇద్దఱును క్రమ్మరించుచున్నారు.)

X రంగము—శివపర్యమి గర్భాలయముమందలి మంటపము.

[గండ శివుని దానార్థమును, కంఠవాచాన్యమును, క్రిందపక్కములో ప్రసాదమును కొని దేవులరాగి న్నెలలవట్టికొని వచ్చుచుండె ప్రవేశించుచున్నాడు.]

గండ—స్వామీ! మీదానాదానానికి నమోకొనే చతు నిలకా!

గండ—ఇంక నీవు స్వీకరింపవచ్చును.

గీ. బాలుకున్నాఁడు మామృతము పట్టుచుఁడట;

ప్రాక్ష్యమింకనువత్తురు పూజకుదులు;

వాంఛతీయంగ మధువింత బడిగ నువకు

త్రాగవలయును తావచ్చుననుగాఁగ.

(అని త్రాగుచున్నాఁడు.)

కంటి—సోమి! మీపెరుమాళ్ళబుడ్డివావడికిఁ బంపుఁడు. ఈమధ్యాహ్నము
సోమికి భోగములేయిందిన పన్నెదదిపేరుపెట్టి యింకొకరిన్నీ త్రాగవలెను. ఈత్రా
పెరుమాళ్ళు మనలో తాండవ మాడవలెను. (అనిచెలిలోగిన్నీత్రాగి తండవలేయి కాచు
చున్నాఁడు.)

గండ—తేనుగ్రాహంభరముపోయిన నాలుగుదినములలోను సోమివారి తాడ
తవ్వరేయి తిరుకైంకర్యములు చెల్లించినారు?

కంటి—ఈపట్టణములోని మధుసూదనబామయ సోమికి కంకాభరణములే
యిందుమని మామరపోలు పనుర్చించినాఁడు.

గండ—సోమికిఁగామమనసానికికంకాభరణములేయింతయు. అది సోమిమీద
తోకంటె బానిమీదలే యుండదుగా నుండును. ఇంక భక్తులెవ్వరును కైదుకొంటు
చెల్లించలేదా?

కంటి—చెల్లించినారు. మనపట్టణములో లోభియని పేరుపడిన యోజునని
గోవిందసేనుఁడు కచ్చినతరువాత తనపేరు స్థిరముగా నుండుటకయి పెరుమాళ్ళ పన్ని
భానమునందు నందాదీపము పెట్టుమనికెండిదీప స్తంభమును, ఏలేటభనుశ్చారముతోకడ
పేరు పెట్టి యొక నాఁడుత్సవము చేయించుమనిబేయింపరచాడును. అప్పుకానికిపట్టుచీరయను,
నకుర్చించినాఁడు.

గండ—అతఁడు పరమభాగవతోత్తముఁడు. అదికంకములో సోమినిన్నీ రావ
మందు నిక్కకుత్తులలో చేరియుండును. అతఁడిచ్చిన సామ్రాజునవినియోగింపవలెనో
భయములే సోకరావముగా నాలోచింతయు కొని దీప స్తంభమునాట నుండుగా పరిష్క
రింకము. ప్రతిదినము భూదేవతలుండఁగా బానిని ప్రాణములేని కాతిమరణయొద్ద
నుండునాడదు. సోమివారికి చీకటిలో భయములేదు. అదీవను మనగదిలోఁబట్టు
కొండను. అపట్టుచీర నివ్ర నీకాళ్ళకిచ్చుకో. ఎవరో కలుకొనవచ్చుచున్నాడు.

[గంటిరవాచాత్మ్యము కలుపుకొనిగా నేనును ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

గీ. ఎవరోకచ్చి గండభయదాచాత్మ్యమువారిని స్థిరముచున్నాడు

గీ.

కంటి—స్వామీ! మీకోసం మెత్తకోవచ్చుచోరలు.

గండ—(ఒక చేతిలో పుట్టుచాకి)మతోక రెండవచేతిలో దళివనకలకము తోను చుండుచున్నది) ఓకుండా! పెరుమాళ్ళ సేవచేసి స్వామివాణి నైవేద్యము పెట్టుచుండుగా నమచుచున్న పూజాభంగము చేసినానెమిలో!

సేవ—స్వామీ! మీరు మీపూజ తుగింపవారనకొచ్చాను.

గండ—నీవు అద్దమద్దప్పురూపుడవు. ఇంకకాలమునుండి ముద్దమమ్మమనీకు! పూజాకాలమే తెలియదు. మీరుకుష్టభక్తినిచూచి, మీరుకడుపేనైకుంకమును తిల్లింటా ప్రకారముగా నిజాలోక గుఱుములలో సరా మునిగి కేలుచుండెను మీవంటి యెదర పరాణిబులకు పరమపదముచిగిరి యీ ప్రకారముగా కరిరకోటగము చేకికొనుచు స్వామి వన్నిధానమువంతు నిరంతరము కృషించుచుండు మూవోటిభాగవతభిక్షామణుల దక్షిణ్యము పెట్టు గోవరముగుఱు! (అని దళివనపుముద్ద కొలుకుచున్నాడు.)

సేవ—ఎప్పుడును మాకడుపు పట్టివంకకంటె మేమెక్కువనెను. స్వామిల భారగిరిప్రకారగా మిగిలిన ప్రపంచములో మీవంకచేతిలో పెట్టినచోదా మాకు—

గండ—ఓరీకుండా! భగవదవచారముకంటెభాగవతావచారమెక్కువచాపము నుమా. మీవంటి పాముకులకు పరలోకంబులేదు. సమయమవచ్చినప్పుడు సేవల సలాహారముచేసి మావర సేవోక్కడిన యుండగలవా!—ఓకంటిరవాచారీ! పెరుమాళ్ళ విదే దవచేసి మనముప్పుకు త్రాగుదున్న గుఱుగుమ పరిమళించుచున్న యాతిరుపావక మేమయిన గిన్నెలో మిగిలినయెడల సీవారగింపుచేయుము. (తనచేతిలోని దళివనక మును బ్రుంకుడు) ఓరిండిపోతా! అవచ్చినకారెవరో నాకుమాపు. సేవ వచ్చెదను. (అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

X. రంగము—దేవాలయముముఖమంటవము.

[యాత్మకుడు నారాయణభర్తృయు, మమకామ్యయును, కామపాలుయును

[ప్రవేశించుచున్నాడు.]

నకు—అతానుగండభేరందాలాద్యుఁ డెంకపేపటికిని కడలికాకున్నాడు అతఁడు తావల వేరకార్యవరేయిచున్నాడేమి!

కాకు—లేదు. అదిగోవచ్చు చున్నాడు యాకు.

[గండభేరందాలాద్యుడు ప్రవేశించుచున్నాడు.]

గండ—క్రియలేకాదునుమాననను.

కాకు—ఓయాతాద్యవర్యా! సేవనీయాదర్శనము కోరివచ్చినాను.

వసు—ఓయాచార్యో! రక్షమా! నిజముగా నివలనకాక కాన్యాయంతియే యేమి నీ యింతగ్రహము కోరివచ్చినాము.

గండ—మీరువచ్చినకార్యమేమో చెప్పండి.

వసు—మాతృవృద్ధిదేవాలయములో వివాహము కావలసియన్నది. మాదండవలనరీతిగాను చెప్పబడినది.

గండ—ఇటువంటి పనులువాండ్రును మాదేవాలయములో వివాహము చేసికొని యుండుటదు. మీరుతరువాత మాశ్రమయినదివిన్నవలు తెచ్చిపెట్టరును. కాబట్టి యిక్కడవివాహమునకు నేరీతివ్వలేదు. వాకొకగొప్పయ్యజేపణయన్నది.

కాను—వసుకామా! ఈయాచార్యుని సమాధానపలుకుటకు మంచిసాధన నేమయిననున్నదా?

వసు—నీకునులేని కొద్దసాధన మొకటియున్నది. దానినివినిచినసాధనమునకు మొకటిలేదు నీవిప్పుడు రెండువరలీరినదేతిలోపెట్టితివా, దానితోననున్నజేపణము విడువదులో సోవును.

కాను—ఓయాచార్యో! రక్షమా! మాయంపనుగ్రహింపుము. (అనిచేతిలోపాము పట్టుచున్నాడు.)

గండ—ఈవిడువదులో నేనుధనమంగీకరింపవలసిన పనికాదు. కాని మీరు కాదొగ్గతనకవిచ్చి భక్తిపూర్వకముగా దక్షిణయిచ్చినప్పుడు దానినినేను స్వీకరింపక నిరాకరించినవత్తమున మీమనస్సులు చిన్న సోవునని గ్రహించుచున్నాను.

కాను—ఇంకమనము లోపలిపోవదురంతు.

వసు—ఓకారాయణకర్తా! ఇంకజాగురేయిక నీవు మానుభవంతోపములకు కారణభూతుడవుకమ్ము.

కారా—మంచిది. ఈవివాహమునలన ముందొకవేళమీలోనవ్వరెనవచ్చాత్తాచి భద్రమునీడచ్చుకుపక్షమున మీరప్పుడునన్న నిశ్చింతపలవినదనిలేదు ముందీ.

కాను—(తనలో) తుహికబోధ పాపమీదనుకాదునకేగియున్నది. (ప్రకాశముగా) ఓచ్రాహ్మణో! శ్రీమా! నీకునీవు జరిగింపును. అపయి నేమిదలభించినదనీ నీ అర్థుడవయి యుండెదను.

వసు—నీసంకకంఠును బద్ధుడవయి యుండెదను.

[అప్పుడు భామకుతి పడుగట్టుకొనవచ్చి ప్రవేశించుచున్నది.]

కాను—ఓకామసో! నిజమునొప్పునసంతమంటపము వదలవలసి మనముగడత నీకామిని యిక్కడకావలసిగులున్నాము.

కామ—ఎవరు? మధ్యకర్తకాదును? అవరూ? అలాగే నాగలేదుగదా?

కామ—ప్రియరామా! జడిమిలోను, నేనాతని కాకాత్మ్యం నేనెదను,

కామ—అది నీదేకాదు. ఓకాదుసాలా! నీవునాకు అదిని పాచిపో, అది నాకు
నన్ను కనానా పీయకములేని ప్రారాధనా. అతనివద్ద నల్లకాయలని నీకు
వయస్య చెమక త్రిమిక్కటియున్నది. ఈవ్రతసాక్షిగాగా చెప్పుచున్నాను. అతని
విశ్వముగా దానిలో నీగంతుకగాయకమనవచ్చుచున్నాడు.

కామ—నాకాభయములేదు.

కామ—భయము లేకపోయినను మన నీవుండును, నేనుపరిమితప్రసాదము
మహిమిది యింతకాదేనా అనుకుంటే వివాహముచేయుచుకొనెదను, అందుకొక్క
తాను కత్తియై యింతవఱకు నిద్రలేచిపోయి యుండును. (అని కత్తియై పోవు
చున్నాడు.)

కామ—(తొలియడుగు వేసికొనుచున్నది.)

[విజయవర్మ ప్రవేశించుచున్నాడు.]

విజ—కన్యపతి చిట్టచివలు మిమ్మిక-దపట్టుకొన్నాను.

కామ—యందిది. ఇప్పుడెచునెవరు?

విజ—నీవరకునుచుచుచు! మిత్రప్రసాద! కంఠకుచు! వచ్చిందీ ప్రామాణ్యముచేస
పురుషునివది నింకవిశ్వముగా చూడగలగుటకు నీకీర్త్య మెక్కడినుండి వచ్చి
వదిరా!

కామ—ఓయీ! నీవుచురాగ్రహాగ్రస్తుడవయ్యున్నావు. నాప్రాణాధిపరావయన
ప్రియరామిది నేనప్పుడుచాచాను చేసికొనఁజోవుచున్నాను అసత్యము. కాని యిట్లు
అయినచేరినప్పుని నేనామెనెంతమాత్రమును ప్రోత్సహింపఁజరలదు. నీవరనే నేను
నానున్న దేవీంద్రుడననుచు. నైననుచోడు! అనునవిశ్వమును విడిచివచ్చిన
దని నేనామెను కన్నులారచూడఁజరలను నాకు తెలియనే తెలియదు.

విజ—ఇదికట్టిపరిమితులననుభవము. నీవిదియనుచుకన్యకమిత్రప్రసాదము
చేసికావు. అను ముండిచాచానికర్తయగుచు యిట్టిప్రసాదముతో జరిగినదని మన
మనో నేనీమనో యనుచునదికాదు. ఈసంగతియంతయు నీకావ్యకాండయన
యితామంతుడు నాతోన్నప్రయోగం చెప్పినాడు. ఇకనీవుచేసిన పనికి పాపములేద
కీ ప్రయోజనములేదు. ఈప్రసాదము చేయఁపాపించినావు గనుక నీవిప్పుడు నా
కామ-కన్య, చేసినది చేసివదివచ్చుటగా చెప్పుటకునీకర్తయన్న దనికలఁజుంపుము.

కామ—(అనంతరముగా) ఓకాదుసాలా! నేనిప్పుడిదిగ్రహ కనిపెట్టినాను.

ఇతని వాక్యాన్ని విన్నవించి నీవీతని భ్రాతృభారము చేరవలెను.

నారా—అయ్యో! అతనివచ్చినవాడుకులయొక్క చాంచల్యమును నీకు భర్తృభారము.

విజ—అవును! నారా! ఇందులో నీవేమియు సంబంధముకలదు. తేనెతో కూడదు. ఇతడు పొంగి పొడుచుచున్న దేనితోడఁ జూచుకొన్న యామందరినాసావు.

నారా—అట్లంటివలెను. తేనెగ వికాసముచేయించను. కనుకనే ఇతనిని చేపవైదనని నీకెప్పుడయిన వాగ్దానముచేసియున్నావా?

భాను—(తలయొడుగుచున్నది.)

విజ—కనుకనే! నీమానసునకు వాకునంతో పనుగుచున్నది. నీజాత్యయన తృప్తి తలుపులుండఁగా వినుటకు నాశిష్టములేదు. విన్నవేను దూషించలేదని స్వతంత్రముగా నెరుగినది.

[మునుగునెదిరించి మదంత ప్రవేశించుచున్నది.]

మదం—ఏమియినోనెప్పుడుగ్గడ!

విజ—నామహా! దేవాలయముగుటచేత నీవిక్కడనికథాయడవయివావు. ఇతఁడును నుకమెక్కడను కలిసిపోవునులే. (అని పోవుచున్నాడు).

మదం—(అతనిచేయి పట్టుకొనుచున్నది.)

భాను—(రెండవచేయిపట్టుకొని) కొంచెమువేపునీతోపయవల్లభ్యులొనయొక్క పాతి కరుణించి యాతంక చూడుము.

మదం—విన్నవినీటి నీతోపకాంతిచేయుటకయి నేనును తోడఁపడవలెను.

భాను—నీకత్యంత ప్రేమాప్తురాలనయిన నన్నానవాలుపట్టలేవా!

మదం—వాద్యముడవయియందీయు నీవీప్రకారముగా నన్నుదిలిచి పోవోకదా! (ఇద్దఱును మునుగులు తీసివేయచున్నారు.)

విజ—ఇదియేమి! నారెల్లలా! మదంతకూడవా! నాకెక్కడ చిత్తభ్రాంతి కలుగుచున్నది.

భాను—ప్రియమహాదేవా! నేనువిశ్చలంబే.

నారా—ఏమియినాధర్మనిర్దయ! ఇతఁడు తనతోడఁబుట్టినదానినీ వివాహముడఁ దలఁచుకొన్నావా!

భాను—ఎంతస్థిరము! నీవునీప్రేమతో తెలిసికోలేక పోయినావు!

మదం—ప్రియమహాదేవ! కష్టమిదముట యంతఃకలెను—

భాను—అతఁడూపయచేత జనులంత కన్న నాననాదయ్యలలోకములలో

కుండం—ఇంకముందు నీనీలానునా నీయముచూపవలయును చెప్పబో

విజ—అప్పుడునుచుండను—ఓపోదరి! నీవునుమింతువుని నీసేయింగుమని—వి
కుండం—నిన్న నేనెట్లు ముందుచేయుకోగలనో—

కుండం—అక్కడలేదు. “నన్నయూనెట్లుచోప” మని యింకనుచుండవచ్చు
వలెనావు. “అయ్యా! నీకప్పుడుకావలసిన దాదా?” అని నీవదిగ వచ్చును. “నీవు
కాదునీవుకాదు” అనికాదు తెలియజెప్పినావు. ఓకామాంధా! ఈవిషయములు యింక
చూపింపవచ్చును శంకపదవిని పరీక్షించుచుచేయవలయును, నిన్న మన్నించెదను.

విజ—అక్కడనుండి సర్వదేశం—

కుండం—కాదును. ఇప్పుడెంత దృఢముగా ప్రమాణము చేయవారంభించినావో
ముందు నీవంగదృఢముగానే చేసినదానిని చెల్లించవలెను కుండీ. (అని చేయబట్టు
కానుచున్నది.)

భాను—అప్పు య్యా! నీవునుమింతువుని చేయుకోవలసినవానిక్కడ మేటిక్క
రున్నారు.

విజ—ఓకాదుపోలా! ఈసంగతి తలచుకొనుటకే వాడుకొద్దనుచున్నది. నన్ను-

కాను—విజయవర్యా! నీవు దీక్షార్పణము చేయవలసినవనిలేదు. నేనుకాము
కుండనేగనుక కాముకులకోపమును గణన చేయరాదన్నమాట యెఱుంగనివాడను
గాను. మమ్మిబాగ్గిబానితో లోపలికిఁబోయి యందుగామనపెట్టితంతుజురపించు
కొందుకదమ్మ. ఈభగ్గిమకు కారణము తరువాత నీకు సాక్షకాశముగాఁ జెప్పెదను.

ఉ. ప్రేమనటించుచుం బ్రేమలు ప్రేలుప్రలాపము లాలకించి లోఁ

గాముఁడు నవ్వుచుండు; మదిఁగాముకులెవ్వరు నిష్కళంకమా

ప్రేమనటించుకోయివలెగ వేగభరించి; ప్రేమచేతనే

తాము వివాహమాడి తగుభక్తులకే యిడు దీర్ఘ సౌఖ్యముల.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

క. రంగము—మద్యవర్జిత గృహములోని సభాచంటకము.

[మద్యవర్జితము, వాదాదడఁడును, నేతులును, ప్రవేశించుచున్నారు.]

కుండ—ఈరాత్రి తనయంట నేమియు లోపముండఁగూడదు. మన పరిచార
అందఱును నవ్వుయొగడుట గలవారయి మద్యోల్లాసముగా నుండవలెను. ఈరాత్రి
విందుకువచ్చువారి వందతీసిమారాధించి పరుసోపచారములునుజరపవలెను నిన్నారా?
చాంది.

నేనును—చిత్తము. (నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

మద—వామదళా! నియమానుఁ డెక్కడనున్నాఁడు? అతఁడుసాక్షాత్తాఁడో? యానున నింటికిరావడా యేమి?

వామ—నిక్కడనుగా రావట్లే యున్నాఁడు. అతనికి చిత్తచారణమునకునిగ జేయఁబడిన నాకు సంకేతముగానున్నది. అతఁడు వర్ణింపఁబడిన యెడల నింటికి సాగవలసివచ్చును.

మద—అతఁడెవరో వచ్చి లాడి యెరనుబడి తిరుగుచున్నాఁడుకావలెను! కష్టపడుచున్నాఁడు. వాఁడు రాకపోయినను మనజేత కొంతపడఁబడదు. దీవులయి లోపల కావలసిన సున్నా తాము చేయింపుము.

వామ—చిత్తము. (నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

నేన—(ప్రవేశించి) అయ్యా! వసుకాముఁడు వచ్చియున్నాఁడు.

మద—లోపలికి రమ్మను.

నేన—చిత్తము. (అని నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

[వసుకాముఁడు ప్రవేశించుచున్నాడు.]

మద—ఓక్ర తపింపితివా? అల్లుఁడా! మిమ్ముకుమించివాను. నాయాశీర్వాదము లొందుఁడు నామ్రయపుత్రులయొక్కడ! ఏదీభావమిది!

మమ—అను వాకిటలొనున్నది. మీయాశీర్వాదము పొందవలెనని యెంతో భయమున పడుచున్నదిగాని లోపలికి వచ్చుటకుమాత్రము జంకుచున్నది.

మద—దీవు పరుగెత్తుకొనిపోయి వానిని లోపలికిరీదికొనిరా.

మమ—(నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

మద—పూవుము! నన్ను చూచుటకు మొగముచెల్లక భయపడుచున్నది కాదు. జోలుకు! వానిముద్దు మొగము చూడవలెనని నాకెంతో తొందరగానున్నది.

మమ—(తెరలో) వాడుద్దగుమ్మా! రమ్మ. నావడఁకునా? రమ్మ.

[వసుకాముఁడును, రాగమంబరియు ప్రవేశించుచున్నారు.]

మద—(ఎదుర్కొనుటకయి పరుగెత్తుచున్నాడు.)

రాగ—(మదర్శనవశ్య కాశ్యమిడఁ పడుచున్నది.)

మద—నాశీర్వాదము! నాశీర్వాదము! నీకాగిరియిమ్ము. (అని చేతులుకాచుచు జరిగిపడి కుంగువచ్చి) ఈరాక్షసి నాయొంటి కేలవచ్చినది?

మద—మిగుదర్శనవశ్య! మీరీమిది కుమించుమని యప్పుడేకవామ్రయపుత్రులకు నిట్లుండ నామ్రయపుత్రులకు మంగిలొందరా? వామ్రయపుత్రులకు.

మ—నిక్కయముగా మంగివరి. ఇది ముప్పరిరాగములది. నానామరక్క—ద? భావముతి యెక్క—ద?

మ—ఇదిగో విరాజిల్లులయెదుర జేయున్నది. — ప్రాగేశ్వరి! నిగ్గవడఁబోదు.

మద—ప్రాగేశ్వరి! నిగ్గవడఁబోదు. దొడ్డప్రాగేశ్వరిదొరగిది, అయ్యో! నీదికాగములదిగో వివాహము చేసికో జేయగద?

రాగ—(పాక్షింగవది) ఓరాబయ్యా! నన్ను విరివ్డవగా భావించుకొందురని ప్రార్థించెదను.

మద—రాగయ్యా! రాబయ్యా! వివర్ధవరాపముకల పెను పెండీకలము పెచ్చు నాకున్నట్లున్నదే.

మ—నామదాసరినీ! పంచుకొని యెదుర జేసి నీయ్యునురాబాము నీకని కంకమునందు కనిలించి నీదికని వివర్ధవ యెప్పించుము.

రాగ—అయ్యా! నన్ను కుమింపుము. (అని కాగిరిండుకొను చున్నది.)

మద—ఇక్కడ నరకార్య జరుగుచున్నది ఓసేతులారా! వియ్యమునానుని రక్షింపుము. రక్షింపుము.

[నేడవలు ప్రవేశించుచున్నారు.]

మే—అయ్యా! ఇప్పుడు పుడవమీది నుంభించినది?

మద—ఈపాడు పొరుగునుడువాగొంతుకడిమకుటకయి యాముసరితోక్రము తెచ్చి నాకొప్పగించినాడు.

మ—హా! దైవమా! ఈమె యారవికన్నకూఁకును. ఈకలను కలనచిత్తుఁడయి యామెను కుమించుచున్నాఁడు.

[కామకూలుడు, భావముతి, పృథ్వీరాజు మదర్కవర్మ పాదములకు

[యెప్పుడుచూచును]

మద—నాదేవామనంబుచున్నది. కంపమెత్తుచున్నది. నాకుంది నేడకు రక్క—దిరి! ఇక్కడకు నిక్కవను రచున్నాను.

కామ—ఈమెథర్తమనేది.

మ—ఈమెటసక్కమే. ఈకడె యామెథర్తమని నేడునిక్కయమునా తెప్పఁగలను. నీదివివర్ధవ దేవామనములో పుకొనినవివర్ధ నేడెదున్ననీదికాను. కాని కామకూడు నేనే కావలెనవలెనాచూచు.

మద—నీదేయింపుగించినానా?

మ—అవును. నీదేయింపుగించినానీ. ఇరఁకు కాకాత్మఁడయ్యె కాని

పాము; ఇదికాళ్లకు బంధముకనించినదని నేనప్పుడు విశ్వాసముచేసితిని యా చిన్నదని నీవుచూచు.

సుద—నీవు మతిపోయినదా? ఈ ప్రాణి దేహము తెలియకున్నదా? ఇది నామామెరు.

వసు—కాదుకాదు. అనుభవమయిన కల్లుమత్తుమహాద మోక్షమిది. ఎవరికి మోక్షమూర్తయోమె.

సుద—ఒకవ్యాధిధనుకాలా! ఇందులో నా సుఖమేమో జరిగినదంతయు నీవు చెప్పు.

రాగ—ఓసుదర్శనవర్మా! సర్వమును నానాదములే మోపుదు చెప్పుచున్నది. నేనును నిన్ను పడుచున్నదను. మీరు మోక్షమూర్తను నమ్మును తిన్న నామామెరు.

వసు—ఏమిటావయ్య! నాపాడుచెచ్చు లీతెమాటలనే చెబుచున్నదా?

రాగ—వేటియోదయమున మీకు మోక్షవేగములో కొంచెము పోరపాటు చేసివారు. మీరు మోక్షమూర్త నావలెపోలితేనే మోక్షవశాంతిగదిలోపెట్టి తాళితి నేసివారు. దీనివిశ్వాసమిది?

వసు—హాదైవమా! హాదైవమా! ఈబుద్ధిమంతుడు మనవిరాగమంబడికిలదులుగా తనకొకమూర్తనే యింటినుండి పంపిచేసివచ్చాడు!

సుద—హాదైవమా! హాదైవమా! ఈబుద్ధిమంతుడు నాకొకమూర్తను బడులుగా మనవి రాగమంబడిచే వివాదముచేసికొన్నాడు!—ఇతరక్లిష్టపరిణయంతయు నెట్లు జరిగినది?

రాగ—నేను మీపుత్రకావ్రతిధిని యామెస్థానమున గదిలో కూర్చుని యాకొండ నానరసమున్న యాధిమంతునిచేతుకు పాత్రులారసయియాయనకుభక్త ప్రణామ దీక్షించుకొనుభాగ్యమును పొందితినినరపు నేనును నేమియు చెప్పవలసివదిలేదు.

వసు—భక్తమగానా? ఓసిమనలిభూతమా! నీనింకను నీకు భక్తమగామంబడి నడుకొన్నదా? ఇదివట్టిమోసము! నేవలూయి! నీవలూయవలె! ఈవనిచేసివయ్య! హరంమోసను తలలువయ్యుకోవలెను.

రామ—ఓయమోమా! నాయం యని నీవుమాటకల్పించుచున్నదా? ఓసుదర్శన వర్మా! నామామెరును. ఈజక్తులమన పాపంతుడు నీకొకమూర్తకల్పచే యరణ్యం యం బ్రవృత్తికొని దానికీడులు నీకొకమూర్తను శ్రీధ్వజులుగా కామంకుర యేమియు నియ్యక నిన్ను నాభక్తమృత్యువలెయిచ్చుచేసియోధులంతయుతానే తప్పుకొన్నాయని ఇది యిట్లని వ్యయంబుకావలెను.

కాన—అట్లు చెబుతున్నారా!

కాన—అందుకు వందనామేమి? ఈవంకతిమియెడుట నీమేమివ్వజేయివావు చెబుకలకు.

కాన—ఓరాజాగారు! ఇది నిజమయియుండును, కాళరామనయెడల, రాగమంజరి ముఖమువంటి ముఖమునుచూచిన నర్థభారంగూడ నిరంతర సాహసము చేసెయింపదు. ఓభూతాళబృహస్పతి! నీకు బృహదయవూర్వకముగా నిన్నును నీ బోధకును ముఖపంక్తులనుడని యాశీర్వదింపుచున్నాను.

కాన—కామదినోతులలో మోసముచేయుటనిందార్హము కాదుకాదా? నీవీతి నీవనింపచ్చును.

కాన—నీమధ్యరాంగళ ౩ యిప్పుడు స్పష్టమయినది! నీవద్దనిందలకలము సోర్చక భావమున్నది!

కాన—నీవు శంకరాదులకు మించిన మోసగాడవు?

కాన—అవునవును. నీవే శ్రయితనికి ధిష్ణువును బృహస్పతి యనిపేరు చెట్టివది.

కాన—రాళమరాసున్న మాయలన్నియు మీయొద్దనేయున్నవి. ఇటు వంటి తలదడు నీకు లోబడుదు నుకోవ్వారా?

కాన—ఓమహామా నీకు నేనొక్కయిద్దిచెప్పెదనుచును. నీకు లభించినదాని పోలి త్వ నీలాంది యూరకుండును. నీకజాయినవకుమన వరులకు వందలవంజాయ మోసగాడే యాదోయివాడని యొకరాళివేసి లాభులంపలుచునిన్ను కప్పలకుకొట్టి వత్తియెను నుమా.

కాన—నాకామదానములన్నీయులేదు. ఈవందన నేనుసహించలేను-ఓమదర్శన శిష్యా! దీనికంతకును నీవేకారకుడవు. నీవుగదిగాపెట్టి రాళమనేసినదానిని తిట్టవది తోతినట్లుగా వర్ణవదేసి, నాకల్పియంత మదిముఖము శలదనియు మర్జనంటి కరూపిణి యనియు నేను చెప్పినప్పుడు నామాట పెడచెరిగిచెట్టి కోపపడినావు.

కాన—ఓరాజులకుమరినక్కా! వచ్చేనున్నావు?

కాన—మేలుమేలు! మించివనిదేనినావు. రాగమంజరి! అలాగునబుద్ధిచెప్పు

కాన—ఓవజ్రహీనుగా! నీధుండమును నీవు సౌందర్యము పోకమాడ తలపెట్టుచున్నావా? నీలికన్నులును, కప్పిదొడలును, నొప్పుకొమ్మలును, మిట్టకొసలును, పెట్టుకొని కొండ్రుచుచ్చువలెయును నీవుమాడ వన్నా న్నేరిందవలెనా!

కాన—రాగమంజరి! తగిన్నుచెప్పినావు?

కాన—కొత్తట్టి నేనలా కొలావు నేనెదర్చి తోడయెదినవాడొకడు

కాకిగ్గడనున్నదన్నమాటయనిపోయి. కానిదయినను నీవన్నయితుడనినా—

యను—నీవును నీతోడఁబుట్టినవాడను కట్టకట్టకొని నివ్వకావలసింది. మీ
కూడ వియగడ చేసికొనుటకయి నేనిప్పుడు కాకిరెంచిపోయినను.

కాగ—నీవక్కడవలసినవను నేను నీకంటెకావలసివను.

నుద—ఓకాగమంబరి! నీదూదివంటిలేకులాక్కసారి యిరవనోరనిమ్ము.—

[తనుకాతుఁడును, కాగమంబరియు, నివ్వనిమందుకాదు.]

నుద—నుంచిది, భానుమతి! నిజముగా నీవీ దీప్తప్రభువును విచానముచేసి
కొన్నావా?

భాను—మాయాజ్ఞకు బద్ధురాలనయి కెందుగదీయఁజేసినట్లే యాచరిచెట్టఁ
బట్టికాదు.

నుద—కాయాజ్ఞకా?

కాను—అవును. ఇదిగో మీమంగికారపత్రక. ఇది మీస్వభావరథికును.

నుద—ఏమి! కన్నులొప్పుచెట్టి, నాకొకరైదునీవరపారింకిఁదలఁచుకొన్నావా
తుండుపామనుచేతనే నీవు భానుమతి పారణమునకూడ దక్కింజుకొనెంచికాళి
లట్లయిన నిశ్చయముగా ననుకాతునివలె నీవునుకొంగదే.

కాను—ఓకుదర్శనకర్తా! నేవట్టివాడనుగాను, నీకొకరైదుపొట్టిగపొలుతు
చేసికొనుటలో నీయు క్తరమువలనిలాభముపొందినవాడనయినను, మౌనముచేసియీ
పామమును ముగ్రహించుట నేను పోయియుగానెంచదను. ఇదిగోనీయు క్తరము?
నీవుపుచ్చుకొమ్ము. (అని యొ క్తరమిచ్చి) నీయరణ్యమునకుమాటుగా నీకొకరైదునీదీవ
నలనిమ్ము. ఇందుకుమాటుగా నాకున్న పోక్తరకయు నేనీమకు క్రిందనముగా వ్రాసి
యిచ్చెదను. నీవీమకు మనోరాజానకిచ్చి విచానముచేసినను, నీకరఁదింకకంటె నెక్కు
మయియు చేయఁజాలఁడు.

నుద—నీవట్టిదృఢరమయినవాడవుగా నున్నావే! నీవుతప్ప నీవలె నుచార
కార్యమునుచేయువాడు మఱియొక్కయనుకలేనిది నీకుగర్వమున్న వాడేమి?—ఓభానుమతి!
నేనెఱింగినంతవఱకు నీపారణముగ్గఱలేదన్నవాఁడు నాకిరఁజొక్కఁడు కనఁజు
చున్నాఁడు. ఈభరతభండములోనివారిలో నెల్ల నీయరణ్యమును పొందుట కిరఁదే
యర్హులఁడని నాంధగిపొయిననుట నీవునీనీయఁదలఁపఁగలగర్వమునతోఁజెప్ప
ఇదిగో మిమ్ముద్దేశిం నీవర్చనాకీర్తనలెంచుకొన్నాను. నీవ్విదము నాదయినప్పుడువచ్చు
పట్టు నేనునీకుమాఁడనీకొక, నాకొకవలసినయెడల నేనప్పుడుట యెప్పుడును
తియనువాఁడనుకామనకొడ మీరు కిరదేగోచులను.

[అన్యకు విజయవంశయు ముదంతయు పోవేంటుచున్నాడు.]

మద—ఇక్కడ కాకింకొండయిప్పుక మగచేరుచున్నది! నీవిజయకర్త! నీకు యోగిని ముప్పైదైన మత మునుండి లేవ దీసికొని కాదేమకదా?

విజ—ఈమె పయిలట్టిలోనేకాని ముడియెందులోను యోగినికాదు. దగ్గతగా నర్చిచూచుచు, ఈ మహాధనవేదిని ముఁతొరయిన ముదంతయగుట మీకన్నులే కేట పలుచును.

మద—ఇదిమహాభాగ్యము! నీమంతో తెలివిగల పడుచుకాదపు. నిన్ను కుమించి కాదు. కుమార్తెకొడలా! నీవు చక్కనిదిన్ను దానపు. నీముసలిమామగారి కొక్కసారి నీవపు మొగము ముద్దియ్యు.

మద—అయ్యో! ఇకముందు మీరు మహ్మదరించి కడుపులో పెట్టుకోవలెను
(అని చేయిముద్దియ్యుచున్నది.)

మద—కొకకములు త్రిప్పటచేత నీచేరులింగమ గలుగుపొలులేదే! నేనిప్పుడు చున్నోదను సట్టణంబునన్నా. —ఓరే! దామోదరా! ఘటగా! దారరా! మనవిధి కలుపును నీది ముందికారా! ఈకనాబ్బున మాకువిడ్డలవివాహములే గొప్పచేమకలు. ఈకాత్రి యున్నవకా నిర్వముగా జరిగవలెను. మన బంధువులును మిత్రులునుకల్గు చున్నావ. పిన్న పెద్దలందఱును కలిసియీకాత్రి యుల్లాసముగా గడపవలెను.

[అందుకు సంగీతము పాడఁబడుచున్నది.]

మ. త్తకోటి.

మద—ఎల్లవారలు రండునేడుక హెచ్చనిచ్చట హాయిగా
కొల్లగాఁగను తెండిపాము కొరిపాచుమకల్పకుక
మెల్లఁగానిక ప్రాదుత్ర త్తము మ్రుకులార! కడంకతో
నల్లమందలి చింతయంతయు జొక్కసారి యడంగఁగన్.

త. ర. క.

మద—మనములోపల సంతసంబులు మెల్ల జేంపఁగ నేడుకన్
భునులువిారలా పూచీయాదురుఁ గాలమెక్కన్ సంతసంబులొక
ఇదఁగఁ జేయుదు మెదు నేర్పవ భాగులేమో యెవ్వరేక;
విడుదలు నేరెద మిమ్మున్ కుభవేక యింత్యదిగావునన్

వృత్తియంతరము.

౧౩

మగంధి.

విజ—క్రొత్తకొండలనూ మరారు! క్రొత్తకొత్తపాటలన్
చిత్తరంజనముగాఁగఁ జేమింప జూచుచి;
పుత్తమిప్పుడిందుకంత ప్రాద్దువవృత్తపాటలన్
వృత్తగీతవిద్యలందు శిష్యుఁడని కన్పించి

పంచదామరము.

కామ—కరంబుమీస పొట్టుమిచ్చుఁగాక రాత్రివిడిచున్;
దరంబులేక యెల్లవాడుఁ దద్దముఁజుదంబునన్
దిరావపాటపాటలందు శిష్యుఁడనితఁ యాపుచి;
పరాక్రమన్ కుడించి భక్తిప్రాసాదము నబ్బించి

ఉత్సాహ.

కుచంత—వ్యసన మెల్లఁ బాఠశ్రోతవలయు మదులనుండి శేఁ
దసమహిమసంతసమున వలఁవలయు నెల్లయిన్;
వెనకు మనముచేరియందు వింత వింత శ్రీవలన్
తెనలమాటుఁబ్రాయ నేడన్ తెలుఁవలయు ని క్తతిన్

ప్రస్థాన.

మద—ఇందుఁగూర్చున్న వారెల్ల కల్లంబులన్
బొందుగా మోచుకొనిపోయి యారాత్రి యా
మందిరంబందు సమస్త మెప్పారఁగన్
విందుతై విడిచివింపుదుర్ గాపురన్.

(అందును నిష్క్రమింపఁ జూపాడు.)

స ర వృత్తి ము.

—

శ్రీ

వి నీ సు వ ర్త క చ రి త్ర ము

ఇది

తెనుగు ప్రతిరాజధానియందలి దొరతనపువారి కాలేజీలో

తెనుగు పండితుడుగానుండిన

కందుకూరి - వీరేశలింగము చేత

రచియింపబడినది.

త ము కు.

డి. వి. రమణారావు గారి

శ్రీ సాహమిసీ ద్వాక్షరశాలయందు

ముద్రింపబడినది.

1914.

ప్రతికూర్క

ప్రతికూర్క

వి నీ ను వ ర్త క చ రి త్ర ము.

ప్రథమాంకము.

౧. రంగము—వినుకుపురిములో నొక కిథి.

[అంటోనియో, కాలానో, నోలానియో, ప్రవేశించుదున్నాడు.]

అయ్యో—ఏ నేలనిజముగానిటువ్వనవలయు పోలా—నిలువనట్లు లట్టినింతటివాడి
గా నున్న వాడనో వాని యెటుంగ ; జలనిధిమీఁద దప్పుల వంటినేసి,
ఏమియుఁ దోచదు వామదికిత్రుకు మనినెల్ల కాఁమీఁద నె యెంతు నాకు
నీకుది యిదిచూచి నెగులొంచెనెమి ; ఘనతిర ప్రేమంబుకలమున నెత్తుకు ;
మదిచింతకుఁ గతంబు మఱియేగలదో గాలి యెవంకకుఁ గదలునో చూడ
యదివచ్చి నన్నెలయోత్రయించినదా, గాలిలోఁ బట్టుదు గడ్డిపో చెపుకు ;
చింత యవంగ నేకా, చింత యెద్దాన దేశపటంబులఁ దెరువులు రేత
నింతగఁబుట్టెనో, యెటుఁగంగవలయు లాశమై విరి తెన లరయును నుందు ;
నను నేనెటుండుట కనువుగానరెన చారవచేఁ బంపినవరకుల కింత
చెనఁటివానిని జేసెఁ జింత వన్నిపుకు. దురదృష్టంబునని తోచెనున్న

కాలా—నీతిత్ర మంతయునీరభిమీచి ప్రతినిమిత్తముఁజూచి వ్యక్తపాఠికఁజాల
జే వని వారలల్ల మెవనెడుఁ జూడ. మితిచెడి యెంతును మఱి తప్పకుండ.
అదృట నీయోజ లతికయం బగుదు కాలా—వామక గాఁ గాఁదు ప్రభవ
మొదలు యోవాపమొత్తంబుతోడఁ పులకు
ప్రభురత్నముల నేలివనిజాలఁ జోరి వేడి చల్లారంగ విసరెడు నపుడు,
(ప్రభ గల జలధిదేశతలను జోరి,) అతిమాత్ర మగుగాలి యెంబుధివిజాడ
తమతమతెరవాపగమలను చాల్చి మితిజీవన్తంబు జరగూర్పఁ దగుట
యమితనమత దోచ నానోరంబట్టి తలఁపునఁ బోలునుఁ గలుగును నాజ్ఞ
చిన్నయోడలవాలు తేనువనుండి కలిజ్వర మొవనిన చాక్షుకుఁ గుదుపు
క్రన్నునఁ జునదెఁ, గాంచి యవ్యాని ఇటుక బదో గడియార మిఁకొంచునవ్వ
గారకుండును ప్రేమకరయాత్ర జేయు తిమికిరిగ్నలు విట్ల రెదకుఁ గాన్పించు
కారిధిలో నెల్ల వారిని మించి, కాన, 'నాంద్రూ' యవదనము నాయోజ

ప్రతినిమిత్తముఁజూచి వ్యక్తపాఠికఁజాల
మితిచెడి యెంతును మఱి తప్పకుండ.
కాలా—వామక గాఁ గాఁదు ప్రభవ
పులకు
వేడి చల్లారంగ విసరెడు నపుడు,
అతిమాత్ర మగుగాలి యెంబుధివిజాడ
మితిజీవన్తంబు జరగూర్పఁ దగుట
తలఁపునఁ పోలునుఁ గలుగును నాజ్ఞ
కలిజ్వర మొవనిన చాక్షుకుఁ గుదుపు
ఇటుక బదో గడియార మిఁకొంచునవ్వ
తిమికిరిగ్నలు విట్ల రెదకుఁ గాన్పించు
కాన, 'నాంద్రూ' యవదనము నాయోజ

కావన వెలసెన్ మృత్యుభయభోజ
మిట్ట నట్టుడు శేల మిండికి పోయి
యెట్టుగా యద్దావీ యెత్తియన కరిగె
పుడమిని ముద్దాడునడువున నోచ
కనుత్రువకన్నకు గనుకొంద వాగిరి
పవరెడి యనుకొని బాఠకొమ్మలు
పొసంగ నామగిడి పొడకట్టు నుమ్ము ;
దేవాలయములే దివ్యపుండరము
భూవనకరలాభ గొలుక గన్న,
కృష్ణగతి భగవానులు నిచ్చి
గిరి భాగి నామోడ సరసుక బగిరి
కావీభాగల కుండప్రవృత్తమితి
యానీరనిధిపండ్ల నలమినముట్టి,
కావీ కలిగిన పట్టుక ద్రుమర్ బలధి
గై నీటి నట్టుకు గాగ్గించు మదికి,
దేయిల! పోరాదె వెల గట్టరాని
యామోడ కుణముగా వ్యర్థంబుగాను !
ఇట్టికలంపులు మృతయోజనందుఁ
బుట్టినందున కాకు ! పుట్టినయిపుడు
తలఁపుకఁ బొటపై దేవవంశవము
కలిగినకేరీ జంక గదుల నటంబ ?
'అంబోవియో' యొక్కవ్యవసకారణము
కంటిని దెప్పకగ్రహణేదు కాకు—
అకలి కాణిజ్యమందున మిగుల
మతిపోయి చింతచే మలుగుచున్నాఁడు.

అంబో—కాదు కారణ మదిగట్టిగా
నమ్ము ;

కాదు వ్యాపారంబు నమ్మి యింతయును
కొట్టియోడనెకాని యొక పోనెకాని
చిట్టిచదక మందికాడఁగాను.

కాభాగ్యమును నెల్లనమ్మి యాదోటి
లాభంబుమోదనె అరి నంచలేదు.
కాపున కాణిజ్యకర్మంబుఁబట్టి
నే విచారం పడె వాంకమోద.

కాలా—అటులైన నీవు కామగ్నిచే
నొక్క

మరిల మరకలికయ నుండుదున్నావే.
అంబో—నే నేమియు నెఱుంగ నెంచ
గట్టనయ్యె.

కాలా—మావినిమిదికేమయ్యకపనివో
అటు అయ్యె నేని మేనుననదు నిమ్మఁ
దలుకునాదంబు కట్టించుకొని
వ్యవసాయ కరుదున్న వాడవలెపుడు,
ననుభవపుష్కలం ద్రుల్కి క్షయమందులేమి
నానంద మొందితి ననికూడ నులభ
మొట్టిపాకు నీకమరింక నచ్చు.
ఇవియొడ నృత్యయినె నిపుడుదైవంబు,
చెలఁగి దెందుకలల 'దేవయ' పోదు,
చాలవలెకల గొల్పు నవకళాపాణులఁ
గాలమాపాకర్మంబు కారణమొగను
కలరు కొంచలు నిచ్చకను అర మోచ్చి,
చిలుకలకల నెపుడు తెలివేమి లేక,
తిరియూడెమకానిఁ దిలకించి కూడ
'మిరి విగ్గర నపుడుండెడివారు ;
మంభిదపై మఱి కొంచలు గలరు.

గాంభీర్య కాలి యొక గణన గన్నట్టి
యల 'నెట్టరంకటి యెకఘుమ వచ్చి.

పలుకఁబడిన పోన్యవకవంబునకను
దగును నవ్యయ ననికా వ్యవ్యకొమ్మఁ,
దగునయ్యె నెకపుడు పొంది యెంత

దేవుని, విప్రులెల్లనటవల నెఱుఁగి,
ప్రకాశ్యునిగ, యాకుఁడునియెందునాదు. వత్తును మిఠుఁగూడి పలుకు లాపంగ
[బస్సనియో, లోరెంతో, గ్రేషియోనో,
ప్రజేసిండుచున్నాడు.]

పోలా—వచ్చుచున్నాఁడు నీబంధునా
ఘనుఁడు

మెచ్చి 'బస్సనియో,' మిగ్గులైఁటి
'గ్రేషియోనోను, 'లోరెంతో'ను గలిసి
భాషింప వరసఁబడ విద్విరి కాన,
నెలపు గ్రేకొనెడ మెలమిమెమిపుడు.

కాలా—విలువ మెచ్చుగఁ గల
చెలలురాకన్న.

నీకు సంతోషంబు నెలకొన్నచాఁక
నీకడనే నిర్వి నే నాందు ముచ్చి.

అంటో—చెలికాఁడ ! మఱిసిదువల
వయసుఁడ

నెల లేనిదే నుమ్ము చిను నానుకఱున.
జేఁకొనియో నీకు వర్షకుండంగఁ
దీవరిపని యుండి, దీవిని పండు
కానిండు కొని యేగఁ గాంక్షింతు
వనుడు.

భాషించెను శేను వాస్తవంబుగఁడు.

కాలా—అయ్య, పోప్రభులార ! అట్లు
యిచ్చెదరె ?

బస్స—నురల వేకంబుగా వానమ్మ
నెత్తుడు

కూడి, చెక్కఁడు మీద, కూరిమి మీఱ
నేనుకతోఁ బ్రార్థు తెప్పింపఁ గలమొ.
చల్లఁ మీరంకంత కరకంబుంటి,
చిట్టట వాస్తవికత యెఱుఁగ మీకు ?

కాలా—ఇట్లు. తీవ్రచేతికొంటాఁడు

[కాలానినో, పోలానియో,
వచ్చుచున్నాడు.]

లోరెం—'అంటోనియో'తోడ ననురంగ
నిమ్ము

జంటగఁ గూర్చుట నమఁజూడఁ గాన,
'బస్సనియో' ప్రభూ ! కవలి నిష్పాకట
లేపు మేమెంచేని లీలఁ జూయెదము.
కాని, భోజనవేళఁ గలయెంతవలయు
స్థానంబు, నయచేసి తలఁపున నిలుపు.

బస్స—కలిసికొందును మిమ్ముఁగనితప్పు
కుండ

గ్రేషి—కలరె, 'యోరెంతో'నియో !
కారణ మెకటి ?

కనలుదెవపు నీవు కళదప్పివట్టు.
వినుము నీరీలోకవిషయంబులందు
నలికొంక్షతో నుండు ననవరతంబు.
మరి నెత్తుకుఁ బ్రపంచరకు లగువట్టి
వాడు నుభయంబును బడయంగలేదు.
నీరూప మదియే మొ నిజముగా నూరె.

అంటో—ఎట్లుమాడఁ దగునె యీ
ప్రసరితంబు

నల్లెచూచుచుండు ననయంబు నేను.
నమఁబుద్ధిఁ జూడ నీత్కూతుండంబు
రమణీయవాటకరంగంబు నుమ్ము ;
ఎల్లవాఁడు నమ కేర్పడ్డకథను
తెల్లని వినినీరంక తెడవిచేసెను న,
కలయ నొకభుకరంపుఁగద వినినీరంక
తలయనందిచ్చుడు పడియో నానాంబు.

గ్రేషి—పరిహాసభరివేషభాషలు నేను
 కనియించి యానందభరితుండ ననుచు
 మదిమివచ్చెనుచాళాఁ బుత్తుఁగారింబు
 మదిదింత మాల్గుచు మామగుటకంటె
 బోయిగాఁ దినిత్రాగి యెలరుదునందు,
 కాదునునను శక్తి గలయెట్టివనుడు,
 చాలిపై ముందినరారను బోలి,
 రోత పుట్టెను గూర్పుండంగ నేల ?
 ఏలనిట్లునుబుచ్చు మేలుకొన్నపుడు ?
 చూలిమిఁ బనిలేక మటమట మడుగుఁ
 గాదులలోగంబు గాంచంగ నేల ?
 నీమీఁద నాకెంతో ప్రేమంబు గలదు ;
 అప్రేమమే నన్ను నడవఁ ద్రేతేఁచె
 నీప్రకారము నీకు హితమును జెప్ప.
 తెలియఁజెప్పెన, నీప్రతిన్నగాఁదినము ;
 విలుకడగా నీకు నిలుచుటఁజేసి
 పాశుపదుపట్టుకటాశంబుఁ బోలి,
 పైఁ ముఖంబున నైకవర్త మడరఁ,
 బుడమి లోపలు తమ్ము బుద్ధిమంతులఁగఁ
 గడు విశేకంబును గలవారిఁ గాఁగ
 గాంధీర్యకాలులఁ గాఁ జెప్పుకొనఁగ,
 దంభపుమానంబుఁ దమయంతఁ చాల్చి
 'వావాక్యమే దాంబు దేశవాక్యంబు
 గావున, నామాట లేవారు నెదురు
 చెప్పఁగూడోదనెడి లిజువాక్యముననె
 యెప్పుడు గౌరవ మీఁద బొందవలయు
 తరగతిలోఁ జేసె నవలును గలరు.
 నిరతము చూడంబు భరియించినట్టి
 'మేలుపుచేక'నే యిట భీమనుడు
 బ్రాహ్మిఁ నెందుడున్న మనునెంతో నె

యెఱుంగుదు నేను ; మఱి జాట్టివార
 వెలువఁ తమనూరు లేచి మాటాడ
 నెన్నఁదేనిఁ జెలివె సంపదలొన,
 మున్ను తమ్మెంతయు మున్ననఁ జూరు
 పటుమకు లగుమిత్రపరబుదినంక
 కలుపులుగా నుండి కలిగించె వర్తకను,
 దిద్దివారని చారు నీలుకపోయె.
 వచ్చి యంకొకసారి యిచ్చట నీకు
 నీవిషయమె చాల నెఱిగింతు నేను.
 నీవిటు చింతవా నెగడు గాదునున
 జను లిచ్చుభ్రాంతి యశ నెడుచేద
 నెడఁద యశ కొలఁదను గడుఁ గలంప
 కను—
 ను—
 కోరెన నెలవిన్ను కొంచెమునేపు ;
 నడిచి యిచ్చుడె భోజనము చేసి వచ్చి
 కడమాట హితబోధ కావించఁ గలదు.
 జారెం—దనెదము భోజనసమయంబు
 చాళా
 నినునిచ్చు డివట మీనెలవున విడిచి,
 'గ్రేషియూ నూ' యెందుఁ గిందిత్తు నన్ను
 భాషింప నీయఁడు, పదిగ నల్లెట
 వతఁడిపు కల్గించినట్టియామాగ
 మలిమంతులం దొక్క-మాన్యండు వాడు.
 గ్రేషి—ననావాస మొకరెండుగంతత్వ
 రమణ
 మనీమీఁదఁ జేయము మఱియు నాలోడ,
 నీవు వినుక యెందు నీసోటిమాటె.

అంటో—నేనక్కడ నుండి నీవు కంటి; చేయటము మాను, చేతికొంది
నుండి యిప్పుడు మిడిపోయి కండి. భవము చెప్పించుకు దంభము పూని

గ్రేసి—మంచిమాటంటివి, కాంచు నం. భునుడని ఇటువలె ననిపించుకొనగల

మానము లేదు, నోరులేనివనుటకు. దనము. స్థిరమైన యిట్టివానిని నేనెట్లు
తెలిసికొని చెడగొట్టునో నీకు

గ్రేసియానో, లోరెంజో, వెళ్ళు నకలంటి తెలిసివసంగతి గాదా? వికలత్వ మొందకు వినుము నాకుము,
మునుపటివలె వ్యయ మొనరించి నిపుడప్పు

అంటో—ఇక నిమాటల యుక్తి యేమిట? పనికొనియింక పొన్న మాటకును
గలదే? ఇప్పుడు నాకున్న యెడవియే యెట్లు

అంటో—ఇకనుచున్నా లోరెంజో కంటి నప్పుడలివ్యయ మరయుక చేసి

నధింబుగ నిరర్థకాలాపములను తెలివి లేమిని పైకి చెప్పుకొన్నట్టి

కృతకచింతలును ముందు; చివరికి చూడ పలుబులుములకుండి. బయలుబడంగ

గంపెనుబొట్టులోగలిసి లోచును. న్యాయమార్గముచేత నాకెట్లులాదత్తు

నింపుగా చరింత తెండేని తెంచు నోయని కాని, వలొక్కటి కాదు.

గలమాడ్కి నిరవివాక్యంబులలోను భవముచే బ్రేమచేతను మున్న నీకు

గలనును యుక్తి యుక్త ము చెనవియును. ఋణపడి యున్నాడని నెంతయునెప్పుడు

కనుగొన నానిదివలెను బట్టు; నామీంద నీకున్న ప్రేమను బట్టి.

కనుగల్గి కోరించి కనుగొంటిమేని. యేమాడ్కి నాయవ్వలెల్లను దీర్చు.

పడినవ్రతుమునకు బ్రతిఫలమింత దలచివాడను నేను, కానికాకుండా
పడయంగల జాలము నాకు నమగము. గలయూను. లాభారములు, బూర్తి

అంటో—ఎవరిగృహమునకికరహస్యముగ మదివిప్పి నీతోడ మదిచెప్పి నాకు.

నానమె యాత్రచేయంగను నీవు మృదయంబులను నెల్ల నేతింతుకొంటు.

ప్రయోగకొనిరినో యాముద్రియవేరు అంటో—తెలికాడ నీసర్వంబుం దెలుపు
నిక్కంటి గాఢ కెప్పు; నీటివసంబు పుమి నాకు

తప్పుక చెప్ప వాదాంబు నాకు చెలంగి నీవెప్పుడు చేచియుకరసి

వప్పుక చేసి యున్నాడవు కాదా? పదిగొకవారము మొనదేయిన,

అంటో—అయంబుగనినెట్టి యర్థము ముదమున నాయర్థమును కరీరంబు

వర్ణయము కల్గితి నర్థపాధనములు. నాకు

యొక్క అనుమతి నీకు కనుకూల పడఁగ

నీయధీనములు నేఁ జేయఁవాడె ;

వేరొంటి నాయెవ విశ్వాస ముందు.

అంటే—ననుజుకొనఁగా నెఱింగినవాడ

వయ్య

అరికమాన దీక్ష నక్షణమందు

అప్పు—బాలుడే నయి పాతకాలకు విడి కాలమును వ్యర్థముగను బుచ్చెదవు.

అదువు తగినవియైనవాంధికము దీర్చుకొను

కాలమునకు నేడు గడువేద్య మొక

విలువవర్తకమును విడిచిపెట్టఁ

మొలఁబడి కనఁబడ కంటేని వడఁగ,

మఱియొక బాణము గుటిపెట్టి పొంటి

తెలుగున వాదికొని తిన్నఁగా ఎవరి

కరపాత మునుచోటు క్రొత్తతోఁ జూప,

దొరకును దలుచుగాఁ దూతలు రెండు.

చిన్నప్పటి దగునాచేక్షకు బోలి

నన్ను నేడఁగఁ బోవుచున్న సామమును

దుష్టయు కానిచై తోఁచును గాన

దృష్టాంతముఁ జూచి దెచ్చురున్నాడె.

కడు నీకు నే ఋణుడని యొప్పు వాడె.

నేడేడ నప్పునుదీర్చ విప్పించుపేద

కాటునిగతి సంభవం బయి యిచ్చెడు

పోలఁగా నన్నమెఱిమి వాకుప్పు

నడఁచిత నింకొక పాతి యొకమ్ము

మొదల వేదినయట్లు కడ రెవవేని,

కులతరహాగ్రితఁ గవిపెట్టి యుండి

కొనితెచ్చి రెంటిని నూడ నే వేవకె ;

ఒక కేళఁ కేళక యుండితి నేని

ఒకంబిధంబుల పొధించి తెచ్చి

కడఁబారి నప్పించి, కడఁబుకానికయి

యొడఁ న్నవర్తక వయ ఋణుడని

యందు.

నిర్వారముగ నేవిత్తువా లేదా

నర్వర్తకమును నందు వంటివాడను,

వాసానునెల్ల యుగమునఁ బాడు

చేసింకటికంటెఁ జింతాతికయమునఁ

గలగించు చున్నావు కరమును నాకు.

చెలికాకమును నెంది చెచ్చెరఁ జెప్పు

నాచేత మగునని నమ్ముకముగను

నీవుగ్గ మునును నీమెఱిపిట్టి

పరిచేని నైనకు బుగునఁ జేయఁ

గవిపెట్టి సిద్ధముగా మన్నువాడె.

అప్పు—కలదు 'వెల్లెంటి' న్నగ్రామంబు

నందు

అలకాషి యొక్కతె సాంవర్ధ రాకె ;

'సాంవర్ధ' మనుమాట చాల చాఁచుతి

యందమ్ముఁ దెలువంగ నానందయేని ;

ధనవంతురా లామె గుణవంతురాఁ.

నును గొన్ని చేళల ముదయెప్పుఁ దోడు

కనుదామరలమండి కనుకమై వాకుఁ

బనిచెను ధన్వలెని వర్తమావము.

అమినామము 'పొద్దు' అనియొడంగ

నేమిటఁ గొఱవడ జిందుకయేని,

గేబోకుఁ నూఁతురై మేటి యొట్టి

'బూటను' భార్యయా 'పొద్దు' యా

పరికి.

ప్రథమఃశ్లోకము.

జ్యోతిశ్శాస్త్రముసహజము మితిలేనియట్టి
జగ మొలుంగనిది లేకంబును గాదు ;
అమృతజీవప్రకారమునగోర
కామకజమలు నల్లదలయందుండి
పలుము ససేద్యము వచ్చుచునుండు.
తళతళలాడెడి తరుణిమంగురులు
కనక కేశంబులకాంతిని చూసి
కణతలపైచాలి, ఘనతఃపా నున్న
'తెల్లంబు' గ్రామంబుఁ దెను 'కాల్వీడు'

భాగ

మేల్కొని తెలియఁగ, మెచ్చి కరంబు
చేయు రచ్చెలు 'జీవము' వంటి
వార లజీవలు వామాక్షికాంబు.
అంపుగా వారిలో నొకరితో నైన
గుర మాఁగఁ జాలెనుసాధన మున్నఁ,
గాంతను దప్పక కైకొనఁ గల్గు
వంకమహాదృష్టవంతుడ నాడు
వని నిశ్చయంబుగ నవఘుండ ! యిప్పుడు
ఘనమైన నమ్మిక కలదు నాచుదిని.

అంటో—ఈ మొద వాదనమెల్లను జలధి
నే యున్నదని నీవెయోలుగుదు కాదె !
కొక్క-మొండెను, వట్టి కొక్కంబుఁ

సూర్య

నిక్కడ నరకొండ నివృత్తులేదు ;
కావున, పురిలోనఁ గలయంగఁ దిరిగి
యీపు నివారంపు మొత్త యుంబు
పుట్టఁగందో నత్తుఁబట్టి యీక్షణము ;
గట్టిగా వానమ్మకం తెల్ల నిండు
వినియోగ పటితక, 'తెల్లంబు' నమము
వని నిత్ర ఘనతతో సాక్ష్య కరిండు.

దరియఁటకయి క్షుభ్రాధామ నిర్వింశు
తగుధన మెవ్వరివగ్గఁగఁ గలదో
వరగునఁ గనుఁగొని కనుదెంచి చెన-
అరిగెద నిపుడెను వాచనికాంతి.
వాచెటకు గాని నాకున్నయట్టి
తూపలువస్తుకంఠాంతినిఁదఁ గాని,
వలసినధనమును బడయుటకేను
గలలోను కనుదీయఁ గలవాఁడఁగాను.
(అంకలు నిష్క్రమించిరి.)

౨. రంగము—తెల్లంబుగార్చియును.

సాక్ష్య స్పృహనుంపవలె గది.

[ప్రాక్ష్య మెరిపా ప్రవేశించుచువ్పారు.]

ప్రాక్ష్య—వాణిజ్యరేపంబు, వారిలో
వినుము.

నాయన యిప్పుడేనున్నవంతులు
లోదను విను గొంది తొట్టిలఁ జొచ్చె.
నెరి—చేడియలో! నిన్నుఁజేయున్నట్టి
మితి మీలుపటుసాక్ష్యంకతులయట్లు
యలికవ్వములు వచ్చి జలయందు చేరి,
వినుగుపుట్టఁగ నత్తు విశ్వంబుమీఁద.
వరుమలిపె నొక్క-వింతను కాకు
వని యేమికో కాని యాహారమునకు
మొదలె యేమియు లేక ననిగఁబుండు
కడుపేద లెట్లా యాకృతజీ గాన
కడునెక్కసంబుగఁ గనుచువారలును
కాధికు లగుచుండుచు వ్యాధులతో
ఈధాత్రి విటుగాన నెంతయు ముఖంబు
గురతంబు మువ్వను నీతి నుండుకాదె.
అతిధనంబు ప్రవహించుచు వచ్చె

తేను చుండు, రేలు గాక దీగయ్య
వృణగఁ
జనుకొట్టితిమంటు లగుదు రెల్లడల.

పోర్చుగీసు—రజఃకుకరో! వీరివాక్యంబు
లనాచు!

కేతు నింపుగాఁ జెప్పబడియో నియ్య
డను,

నీ—ఇంత కంటేను నని యింతగా
నుండుఁ

గాంత ! యనునదియగుఁ జకువేని.

పోర్చుగీసు—ఇదిచుందపనియని యెఱుఁ
గుట వోరె

నది చేయుటయగుఁగూడ నవనిలో నంత
నులభ్యమో యోగిని, యిలనియెడ గల్గు
తలుచిన్నగుమెల్ల బహునికలంబు
లయివచ్చిచేకాలయంబులు గాఁగఁ,
గుయి పెట్టుచునగుడిని లన్నియును
నీరయిలో రాజమందిరములు గాఁగ,
నరయిగా నెల్లడ నంబయిండుఁజామ్యు.
తనదేయమనదేకమగుటట్టి నడుచు
కొనుచుండు దేవుడేయని చెప్పవచ్చును.
నే నుచుదేయింతునీకుఁ గ్రమము
గా నాచరింతుంఁ గలవారిలోన
కొక్క తెనయి యెవ నుండుటకంటే
జక్కనిదర్శనమిదివీ నేను
గడమును నులభంబుగా నవలంబు
కేతునియందికి నెఱిగింపఁ గలదు.
ఇంత మనయిచ్చియోర్చి నలుడ
బుద్ధిచే కొనుచుండు దేయవచ్చు
కాని, యెఱుఁగి కాగ్రహగుణమింత

యెనియుఁ గానియెడ కనకంబులను,
బలహీన మొనర్చుట దెలియకొనియె
చెరియెను. కళకలంబుధమును బూని
మరిహీనుడనఁ జనుమానదనుడు
హితబోధను గనెడు కడగాను దాఁచు
కాని, యాచిత్తవాద మేను చేయంగఁ
బూనుట, నాయంతఃకలుగువని నేనె
చరియింప నలె ననుచున్నతోఁ గాదు
వనియిండుట! యంతఃకల్పగర్భిత మగు
నేనిష్టపడునట్టికాని వినింపఁ
గా మెండ, నిష్టంబు లేనట్టికాని
వనియింప కొక్కట మలంబు కొండ,
నరయ నేను. దుర్బలమగుచు నాను ;
మరలు మొందితల్పి మిచ్చివారివని
మరణకాననమున మగడింపఁబడుచు,
బ్రీడికియెన్న కొమార్తె పలుకునగులు
వలలని నెఱుఁగిబాటున వందె;
కాంది యొక్కని చరియింతుట కొండ;
మింది యేని నిరకరింతుట కొండ;
కాలనిదక నాకు నంభవంబగుట
కాలగర్భంబు గాచి కావరో! చెపుము.
నీ—పుడని నిజమగుచువున్నట్లు
చెఱవో ;

కనుపులు, అకసానకాలంబునందు
నలరుచుండు దేవతాదేవునను ;
కలరో! యిటు గానఁ, గ్రమముగాఁ
జదిడి.

చెందిని, నీవంబు చెట్టి చేయంది
యెఱిగినపెట్టెల నొకచాని దనద
కుంతమునుట్టి సరియెనుకాని

మౌళం 'చెందక' తోడుకొన్న ద్విజాన
యల నీకు భర్త కాంగలవాడటంచు
సరిపెనవీప్రితాననవీరిల్ల
కారణమన మూట గొరు మైవపెన్నె
గోరుకొనెనువాడుమూర్ఖునిమీద
దప్పకకలవాడె కప్ప వేయకొనె
దెప్పుడుగానేరె దేనికొప్పుయలు.
మన నిప్పుడు నిన్ను సాకొనింపంగ
బూని వద్దివరానపుట్టిలెనట్టి
కాదుకవయలపై గలయట్టిమీడు
ప్రేమలెలుగుడు చేర్వరె జెపుచో

పోర్వ—వారి హతుంబులువరుసతో

జెప్పు

వారివారిగుణానుచర్చనం చేతు
జేసినఁ చేర్చిపు చెప్పుడు రాల,
చేసెనువర్ణనానిని బట్టి
యెవ్వరెవ్వరినిఁగ నెంతెంతజేమి
నివ్వటిలెను కాదు నీ వెలంగవపు.

నె—వారిలోఁ దొలుదొల్లవచ్చెను

కాదు

చేరను 'నేకలు' పుష్కలనుతుఁడు.

పోర్వ—అరెఁడు తలంపఁగ నక్కలా
లుండు.

గుతలంబు తనవాణపంగలి కప్ప
మౌళియొకవిషయంబు మూటాడఁ దె
పుడు

కలుదుగాఁ జెప్పెనుదనగుమనసుఁ
కానె లాడఁడు నిట్టఁ జగువాడేవండుఁ
బూని వ్రోవొక ముద్దిహినరము.
కాదుటంబుబట్టి యాకవికల్ల

కమ్మగవానికఁ గనకేమి యలఁచి
నదును సంకలం మయ్యెనును కాదు.

కాదు.

నె—నెనుకను 'ప్రేమండు' జనపతి

గలఁడు.

పోర్వ—మొగము చిట్టించుటయొకటి

కక్కంగ

కుకల ! చేరొకవని యతనికేలెడు,
'నెను' నోరనెను' నమ్యుం గోరుకొన్న
జనిచెప్పువట్లండు నరసింహులు,
నవ్వు వచ్చుకేళల నెవ్వడి వినుచు
వచ్చునాచరిమనను బోనఁ జెపుడు
తెనపూర్వ యోవనప్రళయందె యట్లు
పనిచేసిచింతిలొ మునిగి యున్నతఁడు
వియను. మోటుకొలది క్యువన పు

భావి

జయన యాపండితుడగు నేమె

మాన

తయిలుపురగొననెవ్వనినైన

కాయంబుగ వివాహమాడుటకంటె,

ఎముక నోరను బూని లెలుంగడునట్టి

యముని నైవమ చెండ్లియాడఁ గారి

మీయ

విర నిర్మలచేతఁ చేరక యుండ

వారిందుగాక నన్నుకొనెదనంబు.

నె—వెలది ! యెనునెడపు 'ప్రేమం'

కాదు

యల. 'లిలా' నుమొడుకాకరలొచ్చి

పోర్వ—చేపుడు మానవదేహంబు

నవ్వు

వానిచే వాతని; గాఢస్థి యతని
తునము గడింకము మనుచుగానె

వినుతు నేనెఱుంగదు విప్పవ్వుగను
మినుచునుడుగ నొప్పపాతకమును
అర్థముగ 'నేమి' నరవాధురంతు
నితఁడు తురంగమతరులలో ముంగ
నతినునుండవనొప్పు; నంలెఱుకాక,
యెనువమానగుభాష్యుఁ డానందము

మామృ
కొనుటలోఁ 'బోలండు' మనుకేంద్రు

కన్న
తలుచుగా నమరెల్లఁ దానెయోఁగాని
మఱి వేరొకావొక్కమనుబొందుగాఁ

దు
ఒకపక్షి పాదెన; తొగివందుకొందుఁ

జేక తొనుని లేచి తాండవమాడు;
తననీడతోడనే తగ పాముచేయు,
విను మాతనిని భర్తఁగనుకేసికొన్న;
నిరుపదిమందికి నిల్లాలనయిన
కరణి యగును బామ్మ కారణి బాబి

దుకు,
ననుఁ బరపూర్ణంబువను గోరఁడేచి,
కనుగొనియాతని తుమియింతునేను;
వినుమంతయేకాని, నెట్టియో మామన
నను వారఁ డిత్తంకమును గోరు నేని,
బదులుపొంది యెవ్వనినైన నేను
నదలెఱ నమియింపఁ జాల నెప్పుటికి.

నెరి-వివాళ్ళమునుబట్టి- 'దింగ్లండు'
లోని
వ్యవహారము 'ఫాల్గు'న నిర్మిడి' గూర్చి

పోర్చ్య—తొనుమొలుగుడు నేరీతఁడొ
గూర్చి.

యేవాళ్ళమును వదియొంప లేవంట
తెలియ వాతఁడు పలుకు పలుకులు

నామః
దెలియ వాతని; వాపలుకు లింతెన.

'లాటిను' లేటతెల్లత్ర 'ఫ్రెంచి' తగివ
పాటి 'యిటాలియా' భాషలలోన
నెఱుంగఁ జేదియ నాతఁడిందుక

యెడ ?

మఱియు 'సింగ్లీ' వూలో మహి గవ్వయైనఁ
తేయ నే నని నిచ్చి స్థిగముగానీవె
వ్యాపకసభలఁ బ్రమాణముచేయఁ

గలదు.

అరఁ డెంతయును నుండరాంసుండె
కాని

నరకంబు నెఱుమాగవంజ్జలతోనె
యెవ్వరుమాటాడ నిల నోపఁ గలదు?
వత్సలాటగఁ తోఁడు నమఁ గోరు

టకఁడు,

'ఇటలియా'లో తొక్కాయ, యట 'ఫ్రాన్సు'లో
వండు

బటువయినయివారు, పరఁగునొప్పునా
'బర్మి' లోఁగొని, పకలరేకములఁ
గూర్చివతక నేర్చుకొనియో గాఁబోయి!

నెరి-అతని 'సమీపస్థు'డయిన 'పొక్టూ'రు
మనీ

పలినిపొంది యేని పలికడునీవు?

పోర్చ్య—పొందునానికెంతను పరచెనా
పకలి

భరియించువిషయము కాన్వదమందు
గట్టిగా పోక లెంపకాయలబొంది.
పట్టుతో 'పాగ్గి' కానికీ గానిఁ
దొవ్వెకత్తి గలిగియున్న తీర్పు
ననుచుఁ బ్రయాణము సేవరించెనడం.
అప్పుడచ్చిన 'ఫెంబి' యింత దాము.

నంబు.

వక్తితో నిడ. బూటపడెనని యెందు,
సెరి—పడఁతిరా! 'పాగ్గి' ప్రభు
నన్నకొడుకు

పడుకు 'జర్మను' పెట్టు భొందితువీవు!
పోర్చ్య—తెలివగలిగియుండు దిన
పూర్వభాగ

మాటనె యారని నీచయగఁ జూచు
యందు
పూర్వం తప్పగఁ ద్రాగు మధ్యాహ్న
వేళఁ

గరము నీరతమముగాఁ జూచుచుందు.
భువ వివేకము చాలఁ గలయప్పుడ
మనుజునికంపెను మరితప్పువెనును
మిగులంగనవివేక యగునప్పు డభద
మృగముకంటె సుకిరిత మెలుగుగా
నుండు.

పొగిగండమునచ్చు పట్టునవయవఁ
ప్రభామై వేదని శంకరింబునన్న
పరివిగానీకని నిలయింపకుండఁ
గొతుక తప్పిదుకొనువానీయ.

సెరి—వరియింపఁగాఁ నూనివచ్చియీ
తండు

సాక్షింపనట్లును,

నీవువరింపక పెట్టెట్టియారని
పోవఁ బంచితి నేని, పాలఁతికో! నీడు
జనమందు మరణకావనమందుద్రాసి
చనిన—యాజ్ఞను మీటి చరియింపవల
యు.

పోర్చ్య—అటువంటి విపరీతమిటుఁ
బుట్టకుండఁ

దట్టుకునసాకాయి తగిలంతుయ్యున్న
యట్టియద్దపుగిన్నెయను దెచ్చిక్యపను
లెట్టి యుండుట తప్ప పెట్టియివూడ.

లోక రాకసి నొక్కజూని పెట్టి
పెరిట్టిమచ్చును పరచింతు నేని,
చేరి యాపెట్టెన చెప్పెననఁగ

కోరుకం చెయగుదుఁ గుఱుకంబుతోడ.
వినుమిట్టిపావనమూరిని వేసికొనక
మునుపు నేనెమి చేసినఁ జేయుచాన.

సెరి—ఈపు భయంపడ కేవలభయండు.
వేవాఁగుగాని నీ కేలిక గాఁడు;

నోరెత్తి వారి మనోనిశ్చయముల
కాఁరెంగిందిరి కుదుగా కాకు;

పెట్టెలబట్టియే పిత్తనియొగకున
గట్టిగావరియింతుఁ గాంతునికంట
మనివేరొక నుండిమాగకంబు నీవు

పూనియావినఁ దక్కి, బోదురుభార
తమతమ గృహయాదారిని బట్టి
కొను పెట్ట కిం దర్శనములతో ను

వరింబుండుతఁపులు జడిగట్టిపెట్టి
పోర్చ్య—నిజు 'నీలి' యంత పుష్ప
కాదును

మనుచు నేని, 'దయా' తుచ్చుని నేని

అరికర్తకన్యకాశ్రియమందె యుండి
మరణము సొంతమిది ? మఱి యంతెకాని
జనమందు మరణకావనమందెఁ బనుచు
భవవియోగము బాంఁగ గలదానఁగానె.
ఈకామమయంద యిటు విచేకలలు
చేకానుటకు నుత్తరించెద నేను.
అంతయు విరిలో, నరిగినందునకు
దెంపలులో కూడ నెందలగడలయె
కాచి కాని, యొకందు విరిలోనలను
వేరుదందమువాఁడు చెప్పవలెడు;
కావున త్రేకుంబులోవారలెల్లఁ
బోవఁగ నిండ్లకు దెనలుఁగ గొలుతు.

సె—వెనుక నీకంద్రీకీనించియొన్న పుమ
భువనందేకుండు కూరజనమందనుండు
కచ్చెకొక 'వినిమ' పట్టణవాని
యొచ్చుటికొకసారి. యొప్పునీవంద
వా 'యూంటు ప్పెట్టె' భూమినుతోడ్చ
ఏమైన జ్ఞప్తి నీకంద్రయంతెదె

పోర్వ—కొనాను. ముఖ 'వినిమి
యో' యంతకు

నేనందు వదె యారెనిమమాభ్య యందు.

సె—కొను, సత్తము గుమ్మి ; యో
కానిమిన్న !

నేను కాచినయొల్లమానపులందు
వరఁ బొక్కఁజే గడు వర్తనమందు
మతిచ్చుర యో పేరినదినివరించ.

పోర్వ—జ్ఞప్తి లోనినాడురక్కఁ
గా వరఁడు ;

జ్ఞప్తి బట్టి, రణంప సరిగవారెండు
కరము వర్తము నీవు కానిండువలెకె.

[నీవకుండు పోలికను మున్నాఁడు]

వరిగఁ జెప్పము సమాచారములేమి !

సె—వలభురఁ గ్రోత్తువా రెంమి ■

యొద్ద

సెలవుగ్రోనియేగఁ దలచియొన్నరు
ఏవవవాఁడయి యొనఁగు 'మొరాళో'
భూవాధుకడనుండి ముందుగాదొక
వచ్చియిటుఁ దన పోలికె యారాచి
వచ్చునందును దెచ్చెకొకమానయి.
పోర్వ—తక్కినవారిని దుఃఖచేసివంపఁ
జక్కగామిన్నించుచందయుగానె,
యొదనినానిని జంత నెప్పుడినె

యొదరింపవలెతి కయ్యెదనెని,
అవంద మొండు వరనిరాకకును
మానిరి 'మొరాళో', మనుజేక్కియందు
కడు సాధు వృద్ధయెంబు గలుగు వాఁ
జయ్యె

వెడలనిరక్కవివోలు సెదరివాఁడెన,
నిను మాతనిని గారనింతునె కాని
మనసార నొడఁబడ మఱిపెంద్రియొడ,
పొంతుకదా ! రమ్మ సోదమమనము
(నీవనినో)

నిలువక యొకరి ! నీవుప్రామ్యుల ;
వెలికొక్కకామకు వెడలంగఁబంది
తలపువేసికొనుట తదపుకామందు ;
కొన్నియి నింతలాఁ గామమంద పోఁడు
గుమ్మముకడఁజేరి గ్రుడ్డును దలపు.

(అందలు నిష్క్రమించిరి.)

శ్రీ. రంగమ—వివేచన సగరములో
 వాక బహిరంగస్థలము.
 [బహువిధా, ప్రేలాప ప్రవేశించుచున్నాడు.]

బహువిధ భక్తిరవాణిగా నుండ
 సుత్ర యిందు మధ్యపొయ్యియునుము.
 అయిన వాక్యభాగ్య మంతయు నిపుడు
 భయపడవలదక్కఁ బడసియొందెదని.

ప్రేలా—మామమూడువేల—మంచి
 ది ; యింక ?

అయిన మన్నటిమాయోదలందుఁ
 బోయెఁ బావోకటి 'ప్రేలాపి' మ

శేయము.

బహు—మాదలన్నియు ; మితిమాడు
 మానములు.

'హింతు' దేశమున శ్రీగ నొందొకటి ;
 విందునందియ. కాక వివేచి శ్రీశ్రీ.

ప్రేలా—మామమూడుమూడు—మంచి
 వివి, యింక ?

యొకయొడ 'మెక్కికో' శాంతికోయొడ
 యొకట 'యొగ్గాండు' న కరిగనటందు

బహు—అపామునకు నెల్ల 'వాంట్'ని
 యొయి, ఇదిగాక తక్కినయెల్ల యొడలును

యొకట 'యొగ్గాండు' న కరిగనటందు
 యొయి, ఇదిగాక తక్కినయెల్ల యొడలును

చిక్కనిపుడు నేను తెప్పినవట్ట,
 యుల్లరవాదిగా నుండునుమాన్ము.

తెదరి యున్నది చెక్కునీకులయందు,
 బల్ల చెక్కలె యొడ, లల్లవాదికలు

ప్రేలా—'యొ'నియొ' బద్ధుడవ—నెల్లను ముద్దులే
 మంచిదయ్యి.

నెల్లను ముద్దులే శింఘరియ కాక
 ఫలమాప్తకంఠులు జలమాప్తకములు

బహు—వెంటనే శోభనవిత్తంబు నిచ్చి
 పలువీటిదొంగలు స్థంభస్థులలును—

పలువీటిదొంగలు స్థంభస్థులలును—
 కాదోదదొంగలు—కరమునగలరు ;

దొంగలము నానంద మొందింపఁగలరే ;
 ఇంకను మత్తర మేమి యిచ్చెనపు ?

కాదోదదొంగలు—కరమునగలరు ;
 మేదివీధరములు, మితిమీలుగాలి,

ప్రేలా—మామమూడువేల—మంచి
 ప్రవహించుపెరువరు బహు మాని

ప్రవహించుపెరువరు బహు మాని
 వాని గడువు.

శేయము.

మామమూడుమూడు—యొక్కమదీర్ష
 వాడలుచి 'యా'నియొ' బద్ధుఁ

అదియెల్ల నెట్లున్న, వాతంకు కరము
 వారి యుండినవాఁడ—చక్కనిమామ

దగము.
 బహు—అదిగినవానికిదిగముత్తరంబు.

దేల మాడలు;—నేను విశ్వాస ముంది
 యొయెడఁ బర్యంబు వానియందుకొను.

ప్రేలా—'యా'నియొ' మంచియకఁ
 దగు నయ్య.

నీయ నచ్చునదియె యొంకు వాతనికి.
 బహు—విస్మయకణంబుగ నీనియ

బహు—విందనయొందెనవేలుగానీవు ?
 ప్రేలా—లేదులేదింకయు లేదులేదయ్య

బహు—విస్మయకణంబుగ నీనియ
 ప్రేలా—విస్మయకణంబుగ నీనియ

శేయము.

ప్రేలా—లేదులేదింకయు లేదులేదయ్య
 అదట నేమందియకఁ దుండు నరని

ప్రేలా—విస్మయకణంబుగ నీనియ
 ప్రేలా—విస్మయకణంబుగ నీనియ

శేయము.

మంచి వాలోడింతు, మక్కతో రూఢి విస్తారముగ సొమ్ము వృద్ధి కైకొని
యిందుకవడుచుండు, నీవిషయంబె పరులను నమ్మిచ్చి, విశ్లేషములు
చేత నెమ్మదిగ 'వాంటోనియో' తోడఁ జరలుక చెడఁగొట్టి మునివేగిరి
మూనిమాటానంగఁ బొనుచు వేచేడు ? ముడియొ 'వినిమిద' మానోంట్ల కల్లు
బస్సా—మాతోడభుజియింపనేలెంతయు
దలుగని వస్తువులు తగిలించుఁగాన
వేది, తోక పుట్టు మతంత యీతనిమీఁద.
యాతని తోడ మాటాడంగ వచ్చు. ఈతనివాట్టాక్క యంత వాచేత
మైలా—వాసన గన నేమొ పండినాం దొరకినఁ జాలుకు, దొంటి వైయు
పంబు ? కదమ్మి సాధింపఁ గలవాఁడ నేను,
మీ సరంబుగ మమ్ము మీమతకర్త సూచనయంబయి నయివట్టిమాటాతివారి
'మనువయ్య'ను లోనఁ జెట్టినపండి బహుకర ద్వైషభావంబుకఁ జూడు ;
భుజిరీరంజును దినుటకై యేమొ. వడిచి లండఱుఁ గూడుపట్టువఁ గూడ
కలిమయదు మీతోడఁ గ్రయవిక్రయ గణనసేయక నమ్ము, గడు వేసొవచ్చు
చూల, వేరయియ, కథకృష్ణగ్రామంబు చొక్క
బయక లాడంగను, బయనంబు నేను, వేరిడి వ్యవహారివిధయన వచ్చు
నీరీతిపనుల ముఁకొన్నిట నైన ; వ్యాధ్యార్థిశంబైనవాదులాభయను,
అరయ మీతోడ సంభియకాని, దోయయవారిలోమాడించుచుండు.
నేను భుజింపను, చావంబు నేను, చేతిలోపల వచ్చి చిక్కివయత్రుడె
ధ్యానంబు కలిపిచేయను భగవంతు— యీతనిఁ గరుణించి యేమైతు నేని,
(వేదకునితో) మాకులంబునకనమావకంపు
అవనితో వేదెన వింతలు కలవ ? వ్యాపకలనుగుచ్చివాడ నేనాదు.
ఇత్రు డిందు కచ్చెన రెవ్వడవాడు ? బస్సా—వినుమదున్నా వేదెనయన్న
[అంటోనియో క్రవేండుకున్నాడు] చావ ?
బస్సా—'అంటోనియో' మమియావ మైలా—భవమిచ్చ దెంత వాదగ్గఱవియ్య
చున్నాడు సొరపునొలింతుకున్నాడె చుడిఁ
మైలా—(కనలో)కంటకు విత్తడిచ్చ వదిలంబుగాజ్జ ప్తిబట్టియమాసొంప
కంటలు చుటకు మాదువేల్పుడంమొక్కంబు నేను
మరకరిగతి నెట్లుమాడ నయ్యెడును ! నేడుపూర్వంబుగా నిమిషంబులొన
అంక ద్వైపించెన నీతనిమొక్క నన్నింపఁగాఁజాల ; వయన నేనుయే
'క్రొత్త'వుఁ జనునట్టివారణముననె ; కిచ్చుతోనుగ, మా'యా'మా' బా

జూరైజ్ 'ట్యూలబు' బహుభవము
 'జే'ను తప్పకయెట్లు 'జే'గోరుచున్నా.
 తాను మించకనేలే; తగ నెన్ని నెల
 కాలంబువలయును గడువొక మీద !

ఘనభవంబులు నీకు గలంగును గాక!
 (అంటోనియోనో)

నిమగ్నమై యింతదమకను నిందు
 మాటాడుచున్నా ను మానోన మేము.

అంటో—మాటి కింత యనుచునొక్క
 యొక్కొంత

వడ్డిని నెక్కిని బదు లిచ్చి యొందె;
 వడ్డి మారక యిచ్చి పరులదగ్గను
 బదులుచేకొనియొందె, పరికించిమాడ
 నిదివర కెన్నెందు నెటుగనునేను ?
 దిన, విశ్రునిగొప్పయొక్కటా చీర్వ
 బూని నాత్రతభంగమున కొప్పుకొందు
 (అప్సారయోనో)

ఈవలెంగింది తె యెతనితో గెంత
 కావలయునో సామ్య గట్టిగా నీకు ?

మైలా—మాడలేకందు నన్ను మూడువే
 లదిగ

అంటో—మూడుమాసంబులప్పుడు
 దీర్చ గడువు.

మైలా—ముదిపోయితి; మాను
 మానును లేను;

కుటి చెప్పిరిమీద మంది వట్లంత
 కందిపకీప్రదించు వ్యతంబులాది—
 కొంచెమలోనింబుకొననిందువన్ను.
 విశదము; యిప్పుడు వృద్ధికి నీవు
 తన పుత్ర కొన మది, బాది నన్నును

బదులియ్యకనియను బలికొనయెట్లు
 నిదితముగానింత మనింపె; తెలిసి
 అంటో—పని యట్టికెన్నెందు నెవరివ
 కను,

మైలా—నెమకను 'బ్యాబు' దన నీవ
 తన్ని

యూన 'లేబు' గొట్టితల తుప్పుపుడు
 (జ్ఞానాభ్యురాతన జనుదానతని
 కక్షించువను మంచిపనిచేయకతన)

దక్షత బావనకయైక యాచి
 మాను' నుండియారయ; దృఢియైక
 స్వామి యయ్యెను గాదె వానికి నెల్ల ?
 ఆవునపు మూడనయమధోక్త యయ్యె,

అంటో—అపునాతనిగుడింది యనియెడి
 చేది ?

అతడేయియనవడ్డినఁబుచ్చుకొనెనె ?
 మైలా—అతఁడు వడ్డి గ్రహింపఁడదని
 మాడదక,

నియానమును బట్టి చేదిని సరిగ
 నాయది వడ్డికా దణుమాత్ర మెక.
 కనుమేది వ్యాకలు, కావించినాడో.

మును 'లేబు'నుదానునుదవుతో; గలిజి
 చ్చితకలంబును తెలిగు కాటలును
 గాత్రంబునందును గలగొట్టెల్ల
 తెల్ల నానులికై యయ్యెంగఁదనకు.
 తెల్లదేయొక్కటా చేసికొన్నపుడు,
 నీకుమరి యగునా నెఱగొల్లనాను
 చేది కల్లులొప్పిచ్చితకలంబు
 నలభవం బననల్లు తర్రంబునొలిది
 కుంభోగతేక తేదంబునా వాని

జామనట్టుగ నొక్కచోటను పోతె;
 చూచి యెవ్వఁని సురతిలపువేళ
 మచ్చనీలలఁ జెప్పె మఱి నొక్కరెల్లఁ
 అచ్చట నది యెల్ల బాధోబు నియ్యె
 ఇది యొకమార్గ మీయల కృత్తికొంక;
 పొడవెను దీక్షనఁ జొంగి యాతండు.
 క్రుద్ధిరి గడియంపఁ బూవకయున్న
 మెచ్చనఁ జామి భూమినివృద్ధిగనుట.
 అంటోరిని యవృద్ధమూతమని

‘బాధ’

ఉదఃపడి చేసినది యంతెకాని,
 దానిమదియ టారని కల్గి బాని
 దేవామఁ గానేర దింపకఁజేసి;
 దైవంబు దయచేసి తాను వాటిని
 గానించెఁగావునఁ గలిగె వాంఛితము.
 అది నిద్రిమందిరి యని చూపుకొనుట
 మొదలగు మనవేదమునఁ జేర్చుటదెస?
 కాక, నీవైనవం గారంబు కండి
 మేకానఁ బొట్టేళ్ళు మేమింకనలునె?

మైలా—అది చెప్పఁజాలవేనంటిను

కాని,

దేవతల్లి యుండటిలేగంబుతోనె
 విత్తంబుఁ దిల్లలఁ జెట్టింపఁగలను.
 చిత్తగింపుఁడు నేను చెప్పెనుమాట—

అంటో—(తమకొని)వినుదుయాయాను
 గుండు వేదంబునుండి

తనపటికఁ బ్రమాదమును జూపఁగలఁదా.
 తనమర్యాదముంబు స్థాపించుకొనఁగఁ
 బడిఁ గొనుటఁ బ్రమాద వేదమున

నుడువ

కష్టతప్పదు, నగుమొదలును బూను-
 ముప్పు ని క్కఁగిని, దొల్లఁ జావులకు.
 బాగుగానుండి. లోపలఁ గల్గినట్టి
 తగుఫలముయొక్కరీతిని మండు.

మైలా! పలు కంత యందంబుగాను.
 ధామణిగానియెడ వచ్చుటయెపుడు!

మైలా—మాదలమానువేరే—మంది
 మొదలంబు;

మానుమానులొక్క యేదాదిలోన—
 పెందితలెలలకు వెట్టి యెంతకొఁ గలదొ
 యేను జామకొనుదు నెన్నకవేసి.
 అంటో—సామ్యమదయచేసి మమ్ము
 బలపెదవె?

మైలా—నమ్మక చెడెనాశనమ్మనుమార్చి
 వెట్టినిజార్చియు బలుమాటు నమ్మ
 సదేసేయక తిట్టి సరివారిగాన.
 నవిమానపరిదితి వంగళ్ళవాడ.

అనియెల్ల సహించియడఁగియున్నాఁడు.
 కొంతయేయెందు మాబారివారికిని
 గాంతినిచ్చెడి యలంకారంబుగాన.
 వాయివ్వుమనీతి నాసాంతసొమ్ము.
 హాయిగా వాడిక చేయుతప్పునక,

యంతగా‘వాస్తవంబా’ యందు మఱియు
 గొంతుకలను గోయకుక్క!—యెటంచు
 రిలిచివెదితి వ్రమ్మి వలునఁబొంద.

బిగి! బిగు, నిపుడు నావలని తోడ్పాటు.
 కావంసినయట్టు కానునించెను
 నీవద్ద నేయిల నిన్న నాకడను
 బదుదెంచి యిటమాకు భవముకాలయ
 నక్షయను ముఱియెడి యదుగుడున్నావు.

తెనుగ గడ్డనుమోచ నెన నెప్పుడైది
 నని లోన మాతనకునకంబునొంటఁ
 దన్నిచగతి నన్నుఁ దన్నిననీతి
 వెన్నాడి బుణమియ్యి వేయదున్నావు.
 ఈయెడ నీకు నేనెది యుద్ధము
 నీయంగవలయును ? 'ఓయి' యెంతైన
 కునకంబునొద్దను సొమ్మంతునయ్యి ?
 పనికిమాలినవక్కు బదులుగా మూడు
 వేలపాదల నియ్యఁజాలునె ? అందు
 లెల నేలబలుకంగఁ బోలెయెప్పుడు ?
 ఏడు నీకడవంగి భృత్యరావమన
 కానీక యూపిరినైన దిగ్గరగ !
 వినయంబుతోఁప మెల్ల నివాళ్యములను
 'భవపుణ్య ! బుధవారమునమొత్తు మీర
 లొక శ్రేణు కావించ నుమ్మివైచిరిరి ;
 ఒక నాఁడు తన్నితి దూరకనన్ను ;
 మఱియొక్క దినమున మన్నించినన్నుఁ
 బ్రతికినక్కఱ అటంచుఁ దిరిచినవారు ;
 మొయిచేసిన యిట్టిగౌరవాభిష్య
 కారణంబువనియ్యఁగలవాఁడబుణము
 నుచెప్పుదునె నేను హస్తంబుతోడ ?
 అంటో—నిమనిష్యమనునాడ నే
 నట్లెరిగిరి,
 తిన్న గాఁ బయనమ్మి తినుగంగ నైది,
 తన్నునునూడను దన్నంగవలయు.
 ఇయ్యెడ నాకప్పు రిచ్చెడవేని,
 నెయ్యెడ కిచ్చునట్టియ్యంగఁ బోవ ;
 ఏలయన్నను. నెప్పు డెవ్వఁడునఱుని
 పాలకుసామ్యుర్ని పక్షివైకొనెను ?
 అదికాన, నీవిచ్చ దరిచిచ్చనట్లె

బదులిమ్ము నాకును ; పరిశ్రేయట్టి
 మాటకప్పితివేని. = తేము నిర్దాశత
 పొడించి కైకొనవచ్చు దరికానను.
 పైలా—ఇంతలోనచ్చ నీకంతలోలదో!
 ఎంతయు నీతోడ నిట్లున్నే తాంబు
 కాదించుకోని, నీదుఁదులయొక బడసి.
 నీదొవర్చిననుట్టినికృతుల ముది,
 యిట్లేవ నీయొక్క తెల్లబడిచ్చి,
 గర్భయు పెట్టిని కైకొనకుండ
 భవము నీకప్పియ్యఁ దలఁచినవాఁడ ?
 వింపునామాటలు కొనముట్టనీవు ;
 దయఁబూనియేయియ్యఁదలఁపునొన్నాఁడ.
 బస్సా—దయచే నెయనవనుభవమిక్కువేని.
 పైలా—ఈయనకారంబునేఁజేయువాఁడ
 న్యాశవాదికడను నావెంటవచ్చి,
 'గమత్తనాటికి సొమ్మ కడలేమనీని
 యెడలను, నేను నాయొడలిశాయండి
 నేనుమాంసంబును కిచ్చింబు నీవు
 కోరినచోటను గోపియియ్యంగఁ
 గలవాఁడ'వని యొక్క-గమత్తపత్రంబు
 బలవినోదార్థంబు వ్రాసి, చేపొర్రు
 చేసియాళంబు నీకీంపుచునంద
 నేని నీముద్రకు వేగ నాకిమ్ము.
 అంటో—ఇంతటితోదనినిఁకచ్చునీ
 నాండు
 పంతుక మొనరించి పనికిబుత్రమును,
 కలకు 'యదాను'నిని గనికరమందఁ
 బలకంగఁగలవాఁడబహుమతింబునను.
 బస్సా—న్యాశంబు నానీవునానియ్యకై
 వ్రాయును ముటువంటి కక్కింబు నెప్పుడు ;

తొలకొనెను నోరొడ పోర్త్యమును,
సోస్పాయమును, పోలిండుడున్నాను.]

మొర—కరముదగ్గఱనుండి వెలిగిరితన
ఖరకేరమును నాకు గరుణించివెట్టి
నీలంబరంబుల తెగడునామేని
నీలిదామనికాచి తెలతరో! నన్ను
జేవగించగఁబోకు మిండుకయేని.
జేవమును మోర్త్యుకరణాన్ని నోరి
మండుగడ్డలను గంపఁగాలేని
మంచుయుక్తరథుని ముడిపుట్టివట్టి
కడువందగాని నాఁడవునుజెచ్చి
కడిగ వీరేమంబు బయలుబడంగ
గంటిబలావర్ష మాకొనబుండు
బంటుకవముఁ జెల్పు బహుళోజరక
పెవ్వరిలోపల నెనుగియుండెనునో
యివ్వడినందటి కలుగంగ ననుకు
ఎరిగింతు వినుకు నాయారూపెనున్ను
తెలుపు పుట్టిం చెను నీకుల మదికి;
చాకొనియెర గొప్పరాసునజేసి
నాకూర్మిసాక్షిగ, వలినాయతాక్షి!
మానీనుఁ గఁయట్టి మగువలంజెల్ల
నాపికల్గినియొపవతు లెల్లవాడు
నీరూపమునకే మోహింతువన్ను.
ఈరంగు మార్పుతో జేవిచ్చుగింప
నీరజాక్షిమణి! నీమానమును
గోవి చారియించెడికొలఁకుఁ గాచేని.

పోర్త్య—కన్న నముగ్ధవలంబుకార్య
మంబోక్తి
కన్నులచేతనే భువనితేరంబు
నరలు. నే నదేవంకఁబడుచానఁగాను;

అనిగాక నియతియెం జెడ్డముంబునను
కరుణిస్తేర్చుక గోర నిల్లగాకుండు.
అరము నింకెనుంబె యభులమిలోడు
విన్నుకొని దినయట్టివిధముగా నెవఁడు
నన్ను సాధించునో యెన్నరాగ్రగణి
జేనుభార్యనుగాఁగ నిర్వంధ మొకటి
పూనినాచనవంతు బుద్ధిచెంపునను
గానింపఁజేనియో, భువనీతికాధామ,
నీవును వరుగోరి నేటికెఱువను
కచ్చియుండిన యెల్లవారలకలెను
పెచ్చుచక్కనినా. దేవే యెయ్యెందు
విందునాచృష్టికి, నిదివికృమంబు.

మొర—అందునకును మొక్కులర్పింతు
నీకు;

కరుణించి పెట్టెలకడకును నన్ను
నరసునఁ గొనిపొమ్ము చనినాయాదృష్ట
మెటులంతునో యెన్న మీఁ జేతిమాను.
ఇటమున్ను ముమ్ములు లెదిరింది పోరి
'సాలిను' నవఁగను జనాడి కుల్లూకు
నాలంబులో గెల్చివట్టియా 'పార
జీక' రాజును, బుతు, తెండాడివట్టి
యూకల్తితోడు, నే నెటువంటిగూర
దృష్టివానిని మించి లేటిమాచెడకు;
నృష్టిలోపలనెల్ల స్థిరచైతన్యకాలి
రైసనానిని మింతు నతిచైతన్యగరికు;
ఈవివస్వదు లెల్లియొకరఁ బాల్కొన
నెలుగువల్లంబెల్ల నీడ్చితిక్కు;
బలమంబునయొకఁడు నిలుగర్థమంబు
మొదలింతుకొంపంబు నొగివెక్కింతు
చనితరో! నిను గెల్చుకొనియున్నాఁను.

శటకట! చింతించుకొనిపోయెను.
 చుట్టూనుచుండెను పరికించుకొనిపోయెను.
 యజమానుఁ డైనట్టియట్లు 'వాక్కులెడు' నెవ్వరినెవ్వరును నెవ్వరు 'లిపి'యె
 గలిపిపోయెను నాడెగను నెవ్వరును
 బుట్టిమిది 'పెద్దపండు'యె భువిని
 బడకయ్యు 'వాచిక' చట్టిజేయంగ.
 ఒడిచి 'వాక్కులెడు' నె యొకపాఠాన్ని
 చురిగ నేడును చిట్టి చందముగాని.
 అరయ నేడును 'పె' మంద మెవ్వరి
 భిగ్గులెదురే నడవంగను బడుచు
 భాగ్యులెట్టి 'పయోగ్యుల' కట్టి నిడిచి
 వెనుకొని యొకతప్పు 'పె'యెగారి
 వ్యవసారికములఁ జూడంగనుచున్న.

పోర్చుగీసులు—భారతదేశమునందు నెచికిపు
 కోరఁ బ్రయత్నించు గూడదుమొదల;
 అటుగాక కోర నేయత్నించుచేసి,
 యటనే పెట్టియ నంటకమున్న
 తప్పు 'పె'యెగారి 'తా'నెనుండల
 'తప్పు'ను నికమొడ 'నేయింటిలో'డ
 మఱి వివాహముగూర్చి మాటాడవండు
 నుడిచిప్రమాణము నొకరినొకరియె
 కాత్రవలరిసింది కాద్యంబుగనుము.
 'మొర' నెచిందిని నికనే గోరఁబోదు; పాటిపావురి నన్ను బడుచునున్నయది.
 వచ్చి 'పె'యెగనెచులుపుచునాడు.
 పోర్చుగీసులు—'కచ్చుర'వేదకా గారంబుమను
 యంబుగాఁబోవలె; భుజియించి నెవ్వ
 నిండు 'పె'యెగొచ్చి యేయ్యవచ్చు.
 'మొర'—ఒయ్యవచ్చును! మోనవోయి

నేయుదునో భక్తి'భక్తి'గాగ
 ఒనెంచునోలే 'జనుల'నెల్లఁ
 గనరాని మందభిగ్గుని నాగ నన్ను !
 (కాద్యములు మ్రోయ నెప్పుడువచ్చును.)

2. రంగము—వినువ పగరములో
 వొకచిట్టి.
 [రాంసిలాలు ప్రవేశించుచున్నాడు]
 లాంటి—నాయంకిరాత్రియు నానావ

యొ యూదు కడనుండి యొక 'తా'నె
 పోవనొప్పును 'కచ్చుర'వేదకా 'నా'ల నేను
 యూదులను వివాచ మిచ్చుచే చేరి
 సరసముచేరి 'యొ' 'కచ్చుర'వేదకా!
 సరసముచేరి, నీచరణంబులకు
 బనిపెట్టి, దచ్చుగఁ బరగిండు మనును.
 'పని'యెదు; వలదది 'పా'డిగాడయ్యు;
 భద్రులు! కాలెత్తి మురుట యన్న
 'మొర'వేదకాగారి 'కా'దుకా' 'మొర'ను
 బలుచునున్నది నేటవడ మంతరాత్మ.
 తలఁపఁ దెంపరియైన దయ్యంబు మూట
 గట్టుచు ; పయనంబు 'మొర' ; లేలేము ;
 దిట్టకవముత్రాసు దృఢముగామదిని ,
 మూటి దెండును 'మొర' కాగిరింది
 'వెద్ద'యెదుద్దిగాఁ దా నంతరాత్మ
 'వెద్ద'యెదుద్దిగాఁ 'వెద్ద'యెదుద్ది
 తనయెండ 'వెయి'ండి తప్పునసరి
 ననుచును గను నాకు న్నాయంబు 'వెద్ద' ;
 నందు 'వొ'లుకను నాచెందీ'దొంగిలుటలను

తలవాటుచే గొంత యధి కవిగలుగు
 చాడౌట, నను 'నమనంబురా'లెవ
 యాడుదానిరవయడ'న్న బాగుండు
 'అరుగంగవలదయ్య' యనువంతరాత్మ ;
 'అరుగునుగ్రుంబ' యనువికాదంబు ;
 'అరుగంగవలదయ్య' యనువంతరాత్మ,
 పరచంబుగా నీవు నక్కొన నాకు
 జానరించెదవు చాల నోయంతరాత్మ !
 ఒరించెదవు నీవు నోపిశాచంబు.
 మంచిలోభనెనాకు మాటిమాటికిని,
 వందనలేక నేనది నంతరాత్మ.
 చెప్పినదేలె నే యాదునని,
 శిష్యుక యొకరీతిదయ్యంబువరిటి
 'యూదు'నియొద్దనె యొండంగలము ;
 'యూదు'నికడనుండి యుండుగునని,
 తలచెనె నేనంబును దయ్యమే మొక
 యలవీశాధమామాట నలయుం జెల్లెంబు.
 అ'యూదు'నగును, వినిశ్చయంబుగ నల్ల
 దయ్యంబువలరావతారంబె నుమ్ము.
 కలివత్సము నహించి కనువంతరాత్మ
 'శకు'డైన 'యూదు'ని పరసను నిలువఁ
 బునుచున్నది మనోవ్యధహెచ్చనమ్మి.
 మనసున కెప్పుగా మంచియొకవరు
 తెప్పెనును లికాద మివ్వును మిగుల.
 తప్పుక పరుగెత్తవను, లికాదంబు !
 నీదగునాజ్ఞలో నిలిపితి నాదు
 పాదద్యయమా, నింక బాటిపోయెదను.
 [ఒకగంప పట్టుకొని పుష్పంబైన 'నాదో',
 ప్రదేశించుచున్నాఁడు.]
 గాదో—ఓయయ్యగాదు ! త'యూదుని,

శేషుని ప్రోవయో యెఱిగింపరయ్య.
 గాని—(తనలో)అమా ! నాకన్న
 యయ్యయ్య యింతఁడు.
 ఊహించ నరగున్దె నొక్కొంత మింపి.
 నను నాననా లిడంగను లేనికలవఁ
 గొనవచ్చు ముప్పావుగుడ్డిగా నికని.
 ఇప్పుడు కుణమాత్రి మిళినితోడ
 గొప్పవిశోవంబు గొలువ భూషింతు.
 గాదో—ఓయయ్య ! దయచేసియూదుని
 యింటి
 శేషుని ప్రోవయోయెఱిగింపుమయ్య.
 లాని—మొదటిమరుపులోనుమాట్టంబు
 గాను
 వదలక మడిచేసిపెత్తునఁ దిరుగు ;
 తరువాయిచుకుపులోఁ దప్పమండంగఁ
 దిరుగు మెనమచేతిదిక్కుకీత్ర ;
 జివరిమరుపులో నల 'మేది, యాన,
 యెరంకకును మళ్ళి కేగును నీవు
 'యూదునియింటి'కె యొరగా నడిచి.
 గాదో—ఈదారి తెలియుట, యాత్మరీతి
 తోడు
 కలయకన్దుంబుగఁ గాన్పించునాకు.
 పరిచయఁడయి 'యూదు'పజ్జను నున్న
 యల 'లాకపిలా'లిప్పడగదెయ్యన్నాడొ
 జొలువేది యెటలేడొ తెలుపంగఁగలరా?
 లాని—మాటాడుచున్నా నె కుటిలిన్దె
 లాని
 లాని, గారినిమాన్ది కుటిల్పెన్దండ ?
 (తనలో) చూడు మేనిప్పుడు సొగసు
 గా నికని
 యింటి నేడిసింపెద పొక్కనిమిషంబులోడు

(ప్రకాశముగా)

మాటలున్నానె మఱి దిన్న 'లాంసి
లాటు' గారినిచూర్చి మఱి వృద్ధుడ!
గాబో—గారు గీరును లేదు, కనుకద

చాని

కూరిమిచ్చునుండు; గొప్పగనేనె
యది చెప్పచున్నాను, నాకనితల్లిడి
దైవముకృపచేతఁ దగుదండునువకు
తనిండుటకుఁ జాలు స్థితిగలవాఁడు.

లాంసి—చానిమ్మ జనకునిగతిమెట్టిదైన,
భూమింతుడు మనమిప్పుడు దిన్న 'లాంసి
లాటు' గారినిచూర్చి మాటలాడెదము.

గాబో—మేటిమిక్కిలండు పావముకి
లాంసిలాటు.

లాంసి—అవునుండచే నే, పొర్లింతు
నిన్ను,

వివరంబుగా, నాయు వృద్ధుడ! 'లాంసి
లాటు' గారినిచూర్చి మాటలాడెదయ్యో?

గాబో—మాటాడును 'లాంసిలాటు,
గఱింది,

కడుగింది మీర అత్తర మిత్తురేని.

లాంసి—సరి! లాంసిలాటు గారరయ్యం
గ కరణం

మాటలాటోయ్యో, మాతల్లిడి! లాంసి
లాటు గారినిచూర్చి లోయంబుతోఁ
ము యిదెదచేని, యెఱిగింతు వియము—
చాలుఁ దాయన (విధి ప్రాంతంబుట్టి
గ్రహచారములబట్టి, నహజలె తివిధ
విచారికథాగ్యదేశలను బట్టి,
కౌటిహవ్యధమికాత్తియింబుల బట్టి,

జాతకమునుబట్టి చచ్చినవాఁడు ?
వియదానియార్థంబుదెప్పి చెప్పెదను—
చని యారఁడదె పుట్టినననుచువాఁడు.
గాబో—హ! దైవము! యదిమి నా

కాలకుండు

నాదగు నెనువ్రావు; నాయూహకో...
లాంసి—నేను స్థంభమవలె నిటాడి

నిలెను

గవలదుచున్నానె కనుగొనవలె ?

నను నెఱుంగుదునయ్య, నానిన్నుచెడి ?

గాబో—దివమహిమంబు నేనువియంబు

నకలు

నిను నే నెఱుంగవచ్చు; నిజము, కుమార !

అనుఁగాక రక్షణ మరణయాత్మకము!

తగనెఱింగింపుము దయచేసి, వాఁడు

మరణంబునొందెనొ మనియొప్పువాఁడొ!

లాంసి—అరిసి న నెఱిగితియ్య, యో

తల్లిడి ?

గాబో—అక్కటా! వియమునే నరసన్దే

వాడ ?

నిక్కముగా నయ్య, నిన్ను నే నెఱుంగ,

లాంసి—నీకు వేర్రములున్న, నిజము నా

నెఱుంగ

దేశయోహారపు లెమ్మగన్నిత

తన కన్నకొడుకును చాఁ గనుగొనెను

అనకుండు కునలుగ్గికాలి గావలయు.

ఓపెదవాఁడనీకోపికపెట్టి

నీవుచువాతకలా నేను ఇదిచెదను.

దీనింపువాఁడయ్య! నీవున్నపుడు

భూమింపనత్వంబు బయలును బయలు.

లేకయునిట్లుకాక వాగంగం వచ్చు
మనలోన నరహత్య మతివాగ దెవుడు;
నిలుకడమొదనను నిజ మందు దరియె
(మొకరిని మోకరించుచున్నాడు.)

గానో—నిలమయ్య, వేదదనిమ్మ నే
నిత్రుడు;

వివరమెఱుంగుదు వినుచుకావుకుగ్గి;
జన్మజ్జి 'లాంసిలాటు'వు గావునీవు
లాంసి—నిను వేడుకొనియెద, మనముంక
ముంక

పనికిమాలిన నీచ్చినయలు మఱియి
యూనిషణుంబునక గానింపవలయు;
దీనన లీమయ్య తన్నెనావాడు.
ఇప్పుడు బూర్వంబు నికముందు నూడె
దశ్యకుంఠిక నీదు తిరుకాండనైన
'లాంసిలాటు'నె నుమ్ము లక్షింప నేను.

గానో—హింసపెట్టకునమ్ము; నేనింను
లేని

నమ్మ నాలకు నీవు నాపట్టివనుచు.

లాంసి—అమ్మగ్గిరెచ్చంగ, నందును
గూర్చి

యేమియుమాహింరుట కలంగకునేడు;
నానుచు 'లాంసిలాటి' మహి నాది;
'యూనుని' భృత్యుండ నాదును నేను
నీరుభార్యయగుచు మేదినిలోడ
దవలెకు 'మార్గరీ' యనునామె శ్రేయ
దవయొండనాదును దభ్యంబుగాను

గానో—మహి నామె నామెంబుమాగులార్చి

నిజము

అమ్మ! 'లాంసిలాటు'వో యనుకొనినీవు,

నారక్క మునుమొంప నార నీగుడు
నైంప వారె డీకర్మం గొల్పగోరె
ఎంతగద్రమునీట నిత్రుడున్నార !
పరితమగా నాదువందెత్తుకట్టి

మైన 'దానిడు' లోకంబును మగ్గుట్టి
దానికంటెను కాల దట్టంబుగాను

గలవు వెండ్రుకలు నీగడ్డెంబునందె,
లాంసి—తలన నట్లగులేని, తప్పకుండంబు
వెనుకైతనకు 'దానిడు'లోక 'నెరుగు
కునునున్న వట్లుగక గజువట్టు కలయు.
కడపారినేదానిక గానింపవలయును
పడికొరికిని నాదు వదనంబుకంటె

వినుదానితోకక విస్తారముగను
గనెఱుదీవని వెండ్రుకలు నిశ్చయముగ,

గానో—ఓయి! యెంతగ మోతపోయి
నానితో

నీయజుమానుడు నీవును నింత
యిద్దంబుగామార లిత్తుమన్నవార !

కున్నైక యలనీక దొలక నర్పింపక
గనుగానుకొక్కటి కొనివచ్చినాడె.

కనియిప్పు డెట్లొప్పుకొనెదవు నీవు?
లాంసి—మరి! మరి ! నేగొల్పినదానింబు

కొనుచు

బలుగిడ నిశ్చయపఱుచుకొన్నాడె
నావున నొక్కడ గంతినుదాక

నేవలనను విల్పియొనుండక కాల.
తానుగవల 'యూను' దానినానొచ్చి

వానినానాడు భట్టుటనుండ
కుర్చితోతువానితోక దానినిమ్ము.

మరిగి యొకని నేను మునుల మూర్తి

తూరికాశ్యపువోడ చంద్రావతి ;
 క్రాంతిదర్శకుఁ డెటుగందడుకో నూతు,
 మరీ భాగ్యశంక నుగువయో యైన,
 బహుమోహ్యురాలొక జరంగవాకిన్ని
 భుక్తమైనదీక్షను గలిగిండుకడన.
 కనుకొప్ప నేమనుకొంటుంటాన
 "యూదు"నికడకిని యాత్మబుకొంది
 సౌచరణుగ కత్తు; జాతుండ ! రమ్మ.
 (కానిలొటును, గావోయును వెళ్లు
 చున్నాడు.)

బాస్సు—ఓం! లియోనియో! వేమయి
 ఈయెడ వెలసినయెల్ల వస్తువుల
 గొనియెందు నొప్పిసంతకు వెట్టిపరిగె
 జరుదెమ్మ క్రొమ్మల పరగతు నీవు ;
 ఈకాశ్రీ విలడు చేయింతును నేను
 గూర్చుచెలులకు ; గొబ్బువలొమ్మ.
 లియో—ఈవిషయంబున నెల్లయెత్తుమలుఁ
 గావించువాళకి గలవంతవచ్చు.

[గ్రేషియానో పగిలేకునుచున్నాడు]
 గ్రేషి—ఎచ్చట నున్నవాడివును నీ
 ప్రభువు ?
 లియో—అచ్చట దవులు నుగురు
 చున్నాడు
 (లియోకాల్తో వెళ్ళుచున్నాడు)
 గ్రేషి—ఓయి! బాస్సునియో! యొకరి
 కాడ !
 బాస్సు—ఓయి ! వచ్చితివయ్య ! యొ
 (గ్రేషియానో)

గ్రేషి—శేయము నీకొక్క చిన్నవిశ్వా
 పము
 బాస్సు—చెలివందనె చాని తెల్లించి
 వాడ.

గ్రేషి—నీవునారాకకు విజయగా నిష్క్ర
 దాపంతయును వడ్డమాడంగవలదు ;
 నీవోడ "లెస్సెంటు" శేషరావలయు.
 బాస్సు—నావోడ రావచ్చునాడుద్దులేదు
 కాని, యెప్పుడొమోటుగా నుతిమనీవు ;
 కానిసంకు వడచి మూనినలెను ;
 ఇనుకముం దరయక వినుమెల్లయెడల
 దీని.

మనసువచ్చినయెల్లు మాటాడెదీవు.
 దైవికంబుగ నీకుఁ దగియొన్నయెట్టి
 నీర్మలగుణములు మావంటివారి
 కన్నులకు దమ్ముగాఁ గానబడవు ;
 విశ్వాబుంగవిపట్ల నిజముగా నదియొ
 యరి దూష్యములు గాగ నగపించుఁ
 రామ్మె

బలిమారెదను గన్తపడి యెట్లులెన,
 నాని యాంపని శక్తిదీయవల్లభాపంబు
 నానకు యను శీలంబువించువు
 చేత కాంతివిశాంధర శేయమునీవు ;
 ఏకెంచి నావోడ నిలు శేయకున్న,
 నీకెట్లెడకదే నేబోవుకట్టి
 తాత్తన నను దప్పఁ దలఁపంగ వచ్చు ;
 కావ నాకాళంగమై నేను బూను
 పూనికంతయొకై పొరంగవచ్చు.

గ్రేషి—ఓయి! బాస్సునియో! యొక్కటి
 వినుము.

జేయి! ఇది గంభీరముగాను
గనుచుండిరి బ్రేక గన్పడకున్న,
ఘనగంధముతోఁపఁగాఁ జల్లుచున్నః
నెక్కువప్రమాణములో విశువకయున్న,
చాక్కఱుఁజేలుచో స్తోత్రోత్తరము
లమరించి శాంతాత్మ్య నట్లుండకున్న,
తమిరుఁజనీకృతధ్యానించువేళఁ
గనులను బోషిలో గప్పిట్టూర్చు
లమరుచ్చి 'ఓం. తత్స' తనవండనున్న,
తనమిరుచ్చి వ్యక్తి దనయిరియొకఁడను
జరిగిడిగంభీరభావముఁబూవ
నలవిద్దె పురుషునివలె, నాగవికరఁ
దెలిపెడి యాచారముల నెల్లనేడు
అప్పుగా నునయొక పలువకయున్న,
వన్నింక నెప్పుడునమృతబోకయ్య.
బస్సా—కానియ్యునీకాలకముఁజూడఁ

గమగొననేను నేగలగనుకయెడ;
జనులెంచుచేయ భోజనదేశరాప్తి.
[అనదలు తెల్లుచున్నాడు.]

3. రంగము—చిద్రు నగరము; పెలాకు
గృహముగోవి గది.
[తెప్పికాయును, లాంకిలాటును
ప్రవేశించుచున్నాడు.]

తెప్పి—చినువాజుకు నీవువిడిచి వెళ్ళుటకు
క్షణమున సంతాపమెన నెడునాకు.
మాంబులు నరకంబు మహిమిఁదనాకు;
నాంబులంబు వివిధించునట్టి దయ్యంబు
వసుచును నీవుండి యాయాసభరియ
మెగిఁగొంత జరియింపుదుంటిని నీవు.
ఇదిగొనీకొకమాడ యిచ్చదనేకు;
మొదఁమొద పునుగాక ముందటనీకు!
ఓ! నూంబు! నీకొగ్గిత యజమానునింటఁ

గేషి—కానిఈరాత్రినేఁగానింపనట్లు;
ఈరయి భువచేయునెట్లానిలన
మీకు నాదేవుడు మెప్పెన్నరాదు.
బస్సా—తిమ్మయోయారాత్రి యటు
నేయవలదు.

దానల్ల 'లోరెంకో' తగ నేఁటిరాత్రి
భోజనమునకు బోవునుగాన
నీజాబుఁగొనిపోయి యీవు కీర్తనలు
యోతనిరివిరహస్థంబుగనిమ్ము;
ఈతరువను నేను నీతోడమాట

నెయ్యెరు పలువుండు నేఁడువేడుకను
గనుటకైయిచటకుఁబరుచెంతు)గాన,
నినువేడుకొనియోడ నీయిష్టమైన
యంతయుత్సాహంబు నటఁ దెచ్చుకొనఁగ.

లాకుట నాకండ్రియాడంగదగదు;
తోడనె యటుగాన తొలగి పోమ్మొత్త.
లాంకికన్నియరో! యాజ్ఞ గైకొందు
నేను.

ఎంతయునీకు నేరెనయునుగాక!
కనియున్న దిప్పుడు కనియొదనేను,

కన్నీరు నాటకఁగదలంపనీకు.
ఓయిందరిమది! యోచాత్తిమిన్న!

[గేషి—మొదలుకొని 'లోరెంకో' మొద మొనంబు నటియించి ముందుకొన్న ప్రజ
తెనహరి నిమ్ముఁ గైకొనకున్న, నీ వెలియొడు.

నన్ను బంధించి నాడుగొట్టెడట
మీరెవ సామంతైర్వయిన మొదలంట.
మందరి ! వెలివిట్టు మలేపోయవత్తు.
శిష్య—నీకుమీలగుఁగాక ! నీవేగవచ్చు.

[లాంసి వెళ్ళును.]

(తనలో) బాకెంతవీధులో నాకెంద్రోమి
జనమనకును జెప్పకొన నీగృహజెన.
జనమంటేకెక్క నాకెనకుఁజునెన,
భవములదేకను గూఁడురఁ గాను.
ఘనదో ! 'లాంసి' బాగ్గానంట నీవు
'వెల్లింతు'దేని, నాయొల్లమునోద
నలకపోరాట మంతలుదేసి,
'త్రైస్త'త్ర'చాలనై ఘనమూహభరము
మనకెంతగ నీదుట్టియభర్య నాదు.

(వివ్రా)నించెను.)

—:—

ర. రంగము—విష్ణుశర్కయ, ఒకవిధి.
[గోగ్గిమాకో, లోరింగో, కాలానో,
పోలొనియో ప్రవేశించుచున్నారు.]

లోరింగో—మీయ భోజనవేళ మిల్లఁగా
బాట

మామందెరంటన మామనీమముల
భరియిందొనిగర్వంటఁ దగ గంటలోనఁ
బరిపూర్తి గానింది మరల వచ్చెదము.
గోగ్గి—మనము చేతుగ లేదునుంచి
జెప్పెదము.

కాలా—మనమింతవలదు మాటదలేదు
వచ్చిగాకదో బట్టునారలనైన.
మొదలకను మరల మెల్లకార్యము

నన్ను నామొనరించి వరినీకగోగ్గి
తిన్నఁగా నుండకు ! మిట్టజ్జిపిగో
మానుకొనుటకంటే లోక కాకం
మానుటమేలు నామరముబట్టి.
నాయగుంట నైదెది ; సిద్ధవడఁగ
గాలమింక మరెండుగంటలుగలదు.

[ఒకలేఖ చేతబట్టుకొని లాంసిలాటు
ప్రవేశించుచున్నాడు.]

ఉన్నది సుఖవార్త లో'లాంసిలాట' !
లాంసి—మన్నించి యెదిమీయ నులేదిగ్గి
చూడఁ

మొంగంగలదు నది యెకదేద నేను.
లోరింగో—ఎఱుంగదుమీ'బాకె యెనదిదో
నేను !

నక్కయ గానిది కక్కానాక.
అక్కంతభవలెను నలరాను నామ
త్రాణమై నీకానికంటునకన్న
దీని ప్రావీణవారిదేహంటుకాంతి.

[గోగ్గి—వలపునందేళమున నాస్తవంతు
గను.

లాంసి—సెలత్రవామనుచయచే సెనరయ్యో
లోరింగో—ఎక్కడికేగద విప్పడునీవు ?
లాంసి—ఎక్కడు నాలోంటి వేకయైదట్టి
'యూ'తున'విండున కొన్నింది రాతి'
యాదట నాలోర్త యెకమామింటి
కీని బిల్లుకొనిరాగ నుతున్న నాక,
లోరింగో—కొనుతుదీని, నుచ్చుకొన్నుదే
నీవు. (సోమ్యవ్వును.)

తప్పకయోమెనై వయకప్పు నమయఁ
జెప్పెను నానీయ'జెప్పికా,తోక

తనకి ఇప్పుడు రహస్యముగ వీరి.

(లాంసి వెళ్ళెను.)

మరమాప్తులార ! మాపటికెనిగిరిల్ల
సఖునియింటను నేడను జరగుమందుగకు
ముఖమలమునుగలులు పూనిపర్చింప,
నిలయుచున్నయత్నమున నలుపునురయ్య!
కలండు కాళాక్షియు కాగదెబ్బయెను,
కాలా—నడ నుండినను గాగదెబ్బయెను.

కాలాక్షి.

సోలా—మడిగ నేమను నోయి నక్తు

కామిని.

లాంసి—అరిగింపుకు గ్రహియనోమ

నన్ను

మరల నీరనియింట ముఖమలముగడు.

కాలా—మంచిదిమేమై మరలంబుడె

దయా.

(కాలాక్షి, సోలానియో, వెళ్ళు

కున్నాను.)

గోపి—మరలయిప్పు దీప్తినిగనెడ

చిక్కియారాని 'జెన్సికా' పేరుమొరంగ ?

లాంసి—చిక్కియడ ! నీకంతయూ విని

పింపకుయూను.

కనకలడిమిదిగిరియెడనుండి కన్ను

గొనిపోత వెట్టు చేతులనొనాకు,

కనకెంటు గొనిపోత కానన్నివగలు

గవకంట సిద్ధముగా నుంచినదియె,

కామినియెడను ధరియెడను

'జెన్సికా'యూ'యెన్సికా శృంగారముల.

కామిని—రంజిత నన్నియూ'జెన్సికా.

లాంసి—అరిగింపుకు గ్రహియనోమ

నన్ను

మగతినిందలగ శక్తివలననీని, సాక్షి

పరిమింద 'యూదు'నిమిత యిదియెడను

కనకలడిమియు నన్నకారణమునను,

మరలయిప్పు మెప్పుడు దొంగిలినాని

మరలయెడ దెలిసి చనువరమెను.

దనుమెప్పుడూతోడె బడుదెట్టు ; దీని

జనుమెప్పుడునప్పుడు నడుపుదుగాని.

అందకలి యయెడను'జెన్సికా' యె

మంచి కాగదెబ్బయెను నడుమతోడెట్టు.

(అందకలి వెళ్ళి.)

గ. రంగము—చివ్విమనగవము; మైలాపూరు

గృహము మందర.

[మైలాపూ, లాంసిలూలు ప్రవేశించు

యెక్కడ.]

మైలా—కామినియెడను'మైలాపూ'నిమిత

కామినియెడను'మైలాపూ'నిమిత

గలవేదమంతయూ గన్నునింజె

మరిందగల నీవె తెల్లయెగాను

ఏమెయూ 'జెన్సికా' ఏమె యెక్కడను

కామినియెడను నడుమతోడె

గా మిలికెన్సికా యాకదెయెడను'జెన్సికా

ఏమెయూ 'జెన్సికా' ఏమె యెక్కడను

మరిందగల నీవె తెల్లయెగాను

మరలయెడను'జెన్సికా' ఏమె యెక్కడను

లాంసి—ఏమెయూ 'జెన్సికా' ఏమె యెక్కడను

మరిందగల నీవె తెల్లయెగాను

లాంసి—ఏమెయూ 'జెన్సికా' ఏమె యెక్కడను

మరిందగల నీవె తెల్లయెగాను

లాంసి—ఏమెయూ 'జెన్సికా' ఏమె యెక్కడను

కామిని

మైలా—వినుచియును వినుచును వినుచును
వాడు ?

వినుచు చిలువకుండును నేల జెప్పలేదు,
లాంటి—ఎప్పుడువాడేత నేపనిగాని
చెప్పించుకొనినది చేయి వీవందు
మీ రక్షణకుండెడివారు కాలుట్టి
లాంటిది చిలిచితి నిప్పుడు నేను,

[జెప్పినా పోనెందుచున్నది.]

జెప్పి—చిలిచితివాడేమి? నెలవేయిపుడు?
మైలా—నీలువంగఁబడితిని విందువశేసు
అది నాదు లోకము చెవులు జాగ్రత్త—
(తనలో) అవు నేల యవటికే నవగంగ

వలయు?

చేమెంబుచే నన్ను చిలువగా లేదు ;
నామోముమందట నన్ను మురియు ;
అయినను బగచేత నరిగెద నేను
వ్యయమర్థధికముగా నముచేయునట్టి
వెడలున 'క్రొస్త' తు' సొమ్ము నెచ్చుపెట్టంగ
(ప్రకాశముగ)

పడఁజుకలో ! యిల్లుగద్రీమ్యమున్ను—
(తనలో) ఏగ నాకింతయు నిష్టంబులేదు;
జోగురు సొమ్మునందులఁ జొచ్చిన్లు
చనినరే యేను దుస్వప్నంబుగంటిఁ
గనుక, నామది శేమికలఁత కాఁగలదు.
లాంటి—తగదిట్లు; పొగిర్థింతుఁ దరలు

మీ తగ ;

మిగుల నెదురుచూచు మీ లోక కోరి
యొగ బాటుఁడెనామోరిక యిపుడు.
మైలా—తగదిట్లు; నాకు నవగంగఁదె

నున్ను.

లాంటి—నాలోక జోగదీగఁగఁ జేరఁయో
వాడు?

మీరట్టిదైదు రొంగముఖములవారి
నీవుచూచెదవందు నేల జెప్పఁజోను.
నీవుచూచెదమీ ; నిజముగా నల్లు
సోమవారిమునాఁడు నూర్చోదమునను
నామొమ్ము చెదవట నన్ను మారకయే
పోలేదు ; బూడిదబుధవాసరమున

నాలు గేండుల కింద నావర్తనరంబు

వెలయఁగా మధ్యాహ్న మేళన వచ్చె.

మైలా—కలదుగా మాయమౌములవేడె—
నేను—

విను మోసి 'జెప్పినా' ! నీగము క్షేప
మనరెల్లు రెల్లను మఱి మోసియొరు;
తుడుములొందలును, వెడ మెలిదిగివి
చెరుగుఁబిల్లనగ్రోవి వడినూఁదువారి
వెడకేఁచుకొదలును, విన్నపృ డీవు
వడి గవాక్షములెక్క నలచుచున్ను ;
పలరంగులననంబుల విండ చాల్చు

తెలివిమాలిన 'క్రొస్త' తులఁ నామోము
వెలఁచుకలో ! కాఁచిధులఁజుండుఁ
దలఁజూపఁజోకుమో తలుపులు తెలు
నుంఁబిక్తర్థంబులను మోసిపెట్టు.
మనగ వాక్షములందు మచ్చావమన్ను.
పనికేమాలినపిచ్చివనులకల్లంబు
మనసాధుమందిరంబునఁ జొరవీడు;—

(తనలో) 'జాగ్రత్తబుడకట్ట' సాక్షిగానాటి
నాకుఁ గోరిక విందువకు నేగ లేదు ;
ఏతె నున్న, నేజేగద నేయి—

(లాంటిలో.)

శ్రీకృష్ణ! యువకుగా నొక్కట నడచి
యవకులకు నేనిప్పు దనిచెప్పు విశ్రు.
లాంటి—అగ్రగణ్యులకుగా నిరతికొనెను.

(తెప్పికావో)

ఇప్పుడు ఏకగ్రీవి యెంతచెప్పినను,
దత్తులంద గవాక్షితమినుండియాయు—

(క.యగతి రగడ)

ఒకరఁ దన్ను 'యూదురాటం'
కనవయెప్పు కనఁగఁ జాలు
ఘనము మేటి 'కైస్త్ర'వుండు
తనక ! యందు వచ్చియుండు

(లాంటి తెప్పకు)

తైలా—కనికమాటియందు రాసినకాదును
నిజఁజూచియున్న దేనునున్నవాయు ?

తెప్పి—మతేయమియనులేదు; "మంది
తేఁ జనుచు ;

మూలకమిగా నన్ను మాయమ్మ ! యనియె.

తైలా—చాన ! యాజుడుఁడు విశ్వామిత్రు
యూదు;

కానియొకపియడఁ గడుఁదిండిపోదు ;

సోమికిలాభంబు వచ్చెనుదను

సోమికియై కత్తచొప్పువఁ బ్రాచు;

జడవిపిల్లిని మింది యునియిగాను

కడి నిద్రపోవును బగయగుడ.

సోమికికులు యాద వారెంద్ర

శేషులను నడవ రెప్పుడదైట,

నెడఁజూచిన మీ నియ్యవను ;

తేనియియిగొన్న విత్తము శేషగ

వెచ్చుకెట్టులను నీయి తోడ్కున్నెను

నిప్పు వాయించునో యెప్పుడట్టి

వాయవ్యకు నీదిఁ బంతులున్నా యెఁద
యేన యొ 'తెప్పి' ! లోనికొకాడు.

తేను గిన్నెలు కత్తు నిమిషంబులకు

తేను తెప్పవయిల్లు నీవొనరిపు ;

తలుపులు నీవు లోపల వేసికొన్నా ;

'బలముగా నెత్తొడి బంధింపునుకొ'

కక్కఁగా నయ్యెడి పొడింపఁబడినా;

పొడుపుగా వాడెను కనకులమకుల

తదల కీసామెతో నిదియొకాడనను.

(తెప్పకు)

తెప్పి—వాయవ్యకులము నాకెల్లదీసివు.

వామిన్నెవ్వకును నుత్త రామన్నె;

గోలుపోవును జనకుని నింక తేను ;

గోలుపోవును నీవు కూఁతుని నెంక.

(విక్రమమింతకు)

క. రంగము— నిరీకులకఁడు; తైలా
శృంగముమందల.

[కృతిమయములు భరించకాని

ప్రేమియనో, కాళియొక ప్రదే

లింపుచున్నాడు.]

శోధి—మను విక్రమ నియ్యవను

'లాంటి'

కుదిరిన దీనునికొకతే ముట్టు

కాల—అతఁడెప్పుడుతేక నానిమిది

నికా.

గ్రే—అతఁడు కామకర్మకర్మము

కాదు;

గడియెవ్వకుకలఁదె గడుముయొకాడు

కడి 'కెందు'గానుకల' నెవ్వకొకాడు

కాలా—కాదును లింగదాసుకామిండు

కాళి

ప్రేమముగఁ జూగ విడువఁటలేదువలఁ
బదిల్లు త్వరతోడఁ బడునట్లెనన్,
రది బ్రహ్మాంధునిదేవకు బానిఁ
జెనఁగొట్టుకొననందఁ జేరికాపాడ
నకునులేనన్ను నేను నన్నటింపె.

గోవి—నీవు చెప్పినట్లు నిక్క మెఱుఁగమిక్కి
ఏమాట నిందునకీ యిచ్చట

నాదినిగూర్చున్నంతవఱకుకటనె

మేదినిలా లేదు మెక్కినకనుక ?

నాయరత్న మేమది యభినవంబుగఁజు

బయలుజేజినపును పరుగెత్తువంత

జవనకర్మములతోడఁ జనుదెంచుదురల

మిథిలఁ బ్రకృతి నిందినయపును ?

నసుధలా! ఎదురింపొనవయనకు

నోనఁగఁడు కర్మలా నెకయింతయొన

మునుకాలు పడనీవ నెనుక నానాని

నకుభవిండుటకెప్పు రదియోగొనుకాని,

నెరుఁగితిమిగుఱ-నందంబున నెందఁ

లొరడురవ్వఁజుచ్చ చేయపునునట్లొంద

ధ్వజపటంబులుదాల్చి న్వనముద్రనీను

గజముగాఁ జెనునాక నెవ్వడి నెడలి

నగలజారిలేనోలు వాయువుచేతఁ

కుగ నెట్లు లాగింతను లేదుఁబడును

కడకుఁబర్యంబును గడికనుజోలు

తెనుగాలిచేతనె తెడఁగొట్టుకొనుచుఁ

తెల్లికొంఁకుఁడు కథిలంబునైన

తొల్లిఁటియవయన ప్లాఁజుంబుతోడఁ

జువోటియొనవనానకేల్లుతోడఁ

జువోటియొనవనానకేల్లుతోడఁ

వెనుపటి నిచ్చిన్నతన కాళిబొరది

ధరదురవ్వఁజు మొనర్చునదఁ జోలి యొడి

మరల మెట్టలునచ్చి మనిగొజేరెనయ !

కాలా—నెనుకనీకథలాం నినియనచ్చు

చనుదెంచుచున్నాఁదొ, పలుండ ! 'లా'

మెజ్జా.'

[లా'రెంజా ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

లా'రెం—ఏగి, నెచ్చెలులార ! యెనింత

నీవు

జాగొనవచ్చుటకును నీమిందవ్వాయు.

కనినెట్టుకొనియెందుఁగదెచ్చ నాను

చదియ చేననుకాని విను, చేనకాదు.

మిమిభార్యలకయి మిగులచేకకను

జోరజేడుములకుఁ జొచ్చినయపును

మినిమిత్తముగూడ నేంకరిదపు

మానకొనిపెట్టి మఱియెందువాడ.

ఈదారిఁజను చెండి ; యిదిగో నామామ

'యూదుండు' వనియెంచి యెన్నుచు

నిరము—

ఎవయన్న వారనో ! యెంటిలోపలను ?

[కాలాని వేషముతో జెప్పికామేడమిద

ప్రవేశించుచున్నది.

జెప్పి—ఎవరయ్యమిద ? మియెఁకాగును

నేను

గుఱుకుపట్టికెఁగాని, మిఱియెంతవరిగ

నెఱుఁగుటకై మిఱలెట్టిగింపుడయ్యె.

లా'రెం—నీవూర్చి 'లా'రెంజా' ; నీ

మానోచరుడు

జెప్పి—నామామ 'లా'రెంజా' నామామ

నామామ

నామామ

ఎవ్వనియొక కాకింకటికంటె

తెప్పటిల్లునుకూర్చి నిశ్చయంబుగఁగ

నీచానవుడు నే నాదునా కానా

యేభవుఁడెఱుంగను నీవుదక్కంగ ?

లోరెం—నిజనీవునాచానవమటమ నీదు

మమముదేవుఁడఁ బాపానీలివుడు.

తెప్పి—ఇదెట్లుకానుఁడయ్యె యా.

తెప్పిమారు;

ఇదియిచ్చుఁ బ్రతిభల మీపక్షశ్రీయన,

మీరు నన్నీక్షింపలేదు కాఁబట్టి

యే లోనియొటను వెలయు చెందెనను.

ఏమందుయెఱుఁడ నెంతయునీగ్గు

నామాలు చేపరబునకు నాక పొడను.

కామంబు గ్రుడ్డివి; కామాంబులెందుఁ

చా మెయంగలెను తమదోమనులను

నారెయంగఁగఁబాలుచారొయరేని,

యారీతిబాలు నాకొరంబుచాల్చు

వనుఁడొది మారుఁడైనను లబ్ధవనును.

లోరెం—వనితతో! దిగిరమ్మ! వచ్చి

కాగడను

బట్టువాఁడవుగఁ గావలయును నాకు

తెప్పి—పట్టంకలయుఁగా నిచ్చికాగడను

నానీగ్గు వెల్లడి చేసికానంగ ?

నానీగ్గుకాగడ నానింపకుఁడ

వెల్లడియగుఁ జామి యెల్లకారలకు.

వెల్లంగగాగడ వేసెనునాని

మనివెల్లకొడుగుట, గమకఁ జేకటిని

గగనాళ దాగంగఁ జనెను నే నే!

లోరెం—దాగియున్నావుయోడంగ,

మరిదరాంగి!

రానునానందము రాంకేదమున

రాళమ్మవేనగ; రాసెయొగ్గుడ

బారుదున్నది నన్ను నన్నుగనివుడు;

కునులు 'బస్సవయో' గజకొల్పెఁజునఁ

గవిపెట్టియొకడును మనంబుల్లెలు,

తెప్పి—తలుపులెల్లనునేనీ భూమిత

నొనుదుఁ

గలిసికొందును దిప్పఁగా వచ్చిమిమ్ము. &

గ్రేషి—నాను కాటికతోయి నలివాక్షి

నోను

'యూదిని' గాఁగక యొగ్గుకాకివిగ.

లోరెం—ఈమెనునునకారేమింపలేని

వేమరినీ నాడ నలుగు నానాదు.

తలఁచియొకరిగ నీకన్వంగినానుఁ

దెలిసికఁతఁజును భీమంతురాబు;

యావేనందమ్మ నామాత్మకఁబాడ;

కొప్పురంబు ముగులుగనులకెల్ల.

కనుక నామదిలోనఁ గలకాలమామె

కనఁబడవలయును కునకన్దమరిగ

నరయోవకతిగాఁగ నమోలనాధ్యగను.

[1]ండికండితెప్పికా (నకేంబుయొచ్చుది.)

(తెప్పితో) అనుచుందితివెప్పి!

మాన్త్రదయాని!

(మిథుంతో) కనుదెండుచొడును నలు

లో! మనము;

మనరాక నెడఁగొరి మూలు వేపములు

వేసెనవిత్తులు వేదియందునును.

(తెప్పికా, లోరెంతో, కాళాంతో

తెప్పియొచ్చును.)

అందొనియొచ్చి నేంబుయొచ్చును.

విమలవర్ణచరిత్రము

అంబా—నన్నునుగ నెవ్వరెందున్ (మెలకొనో) నని కోయకొనుచున్నది

చారు

(కొంగారాచాది

గోన్—అంబా—'మాంబోనియో'! ఎంత మునుపర్చినదాని మనుజులొప్పుత్ర!

అమల్య! మెలకొ—మిదిమిలంగునెట్లెమింతును

అంబా—అంబా! ఛీ! ఛీ! ఈమట్ట. నేయు

మెలకొ

దివ్యక బసమిలు నీకొందివాక్యంబుతోడ—

మెక్కనున్నార కెక్కోనారు?

'ననుగోయకొనువాడు నరులు మెక్కంది

మెక్కలా నొమ్మదిహార తిద్దయ్యె;

మ)

నీకంట నలులెల్ల నిలిచియున్నార;

మనుమలోపలగోయకొనువానిబడయు'

తొక్కొక్క యెక్కొక్క మీరాతి లేదు;

ఇట్లు రెండవదయవయ్యావెది పెట్టె

అనుకొనకెలామొనడరెకుండా

తనిలియ్యకొంది వాగ్దానము సులభ—

అచటోడ కెక్కొ 'అచ్చానియో' యిప్పుడె.

'ననుగోయకొనువాడు నరులలోపలను

అరసి నిష్ఠానికాన నవ్వుటచ్చట

తనమున్నరకు నేదితగు దాని బడయు'

నివరనిమందిది నేల బంకివాడె.

మోటు నీసప్తరెట్టె మునుతనముల

గ్రేడి—అంతుకకాతయు వాన్ మెల

మోటు మోచ్చురికతో మూడవదొమ్మ

దెవను;

అనుగోయకొనువాడు,తనకన్న దెల్లె

ఈందుగా బడ నెక్కొ పోయియారాత్ర

దనది వాడకకాని తగనియ్యవలయు."

మెలకొపుటకరెట్టె మెలగానాను

ఇందులో నేనెట్లు లెలుగుదును మంచి

బడయంగ దగివట్టి పండుగ లేను,

మందపంబునె కోయకొనునో లేనో?

(అంబాను విన్నవించింది.)

పోర్వ—మౌనాధపుత్ర! వాడక్కంది

నటము

2. భంగము లెక్కుంటుగ్రామము;

కానిలోపల మెక్కదానిలోనుండు;

పోర్వగృహములోనిగది.

దానినే యిప్పుడీవు గతః గోరతని'

[వాద్యములు మోగగా, పోర్వయమును,

నేను బటముతోడ నివాసననుదు.

మెలకొ కాబట్టుకు)నును తమపరి

మెలకొ—భగవానుడెందైన వాడునా

వాడు

వారముతోఁ బ్రవేశించుచున్నాడు.]

దగివయలోవన దయలేయఁగతి!

పోర్వ—చని, కాంచలటమును ఇరికి

చాడగాంతుగానియ్య పోయిన్నొప్పుతున్న

నేట్టియల

కడమండి మెలకొకొ గోమెలుగా ప్రాత

నీవెలుపుతును నీటి మును కీదొరను.

బాడటఁ బరికింతు నన్నియు మును

మీదికివచ్చిఁజూచుకొనుచున్నాను ?
 'ననుగోరుకొనువాఁడు తనకున్నదెల్లఁ
 దనది జూపకొని తగనియ్యకుండును.'
 తేనికై సర్వంబుఁ దగున నీకుఁడయి ?
 పీనకాగమవరాంబులొంగవలయు ?
 ఇవలించుచున్న దీపెట్టియమిగుల,
 వదలిపర్వంబున నడిచిచ్చువాన
 తగినబాధముపొంద వసువన్నయాన
 దగిలిచే యానునెల్ల చాచుట్టిపని,
 తగుగతి చిలుచుకొనఁబొందుకొని
 బరఁగ బంగారంబుమంటిమోసము,
 కాన, వీధుకొని కదాఁడు నేత
 జేసిని నియ్యంగఁ దెలియఁపఁతుడు,
 పరిమళాకసస్యచ్చవర్ణంబుతోడ
 నిది నెందెఁపెట్టియ యేమిచెప్పెను ?
 'ననుగోరుకొనువాఁడునరులజోపంబు
 దన జుద్వర్తన నేదితగు వానిఁబడఁడు.'
 తనజుద్వర్తనకుదగువానినా పడఁడు ?
 నువగు ! విచారించుమా త్వణమాని
 పక్షపాతములేక ప్రాకరయింత
 దక్షతఁ గలఁగొ యాధరణిపై నీకు ;
 నీవైవయొన్నిక నే చూచువేని,
 యాదంతకైవసు వర్తంబు నీవు
 తయింతకైవసు వర్తంబు ననుట
 యాయంతివలకును వ్యాపింత నేమి
 తయింక నేవద్దుడ నొడుచు యనుచు
 భవంతిపట్ల నామయి తనిపించి
 పాపకొంటంకు దిద్వి పట్టుకొంటంకును,
 తనర జూకెయ్యది తగు, వానిరకద ?
 నిప్పుంకఁబురుగ జూచుకొనుచు

అప్పుఁగా దగియిండుఁ తిలకైవాకు
 వరకులికతచేత భాగ్యంబునెత
 సురసపద్మజలూపనంబుద లేత
 పెద్దలతిన్న ను చెయ్యగటచేత
 తద్దయఁ దగుదు వాతలనితి నేను ;
 అన్నిటికంటె ముఖ్యంగాగ నామె
 కన్నంగఁ దగియిండు నేను శ్రేయమునఁ
 ఇచ్చట నే యాని యాపెట్టెఁ గోర
 కచ్చటికిని నేలయింక నేగవలెను ?
 అయిన నింకొక సారి యాగువర్ణంబు
 పయినజెక్కినవ్యాఁత పరికింత మిత్రితు
 'ననుగోరుకొనువాఁడునెల్ల పెక్కలెక్కు
 మనములాపలఁ గోరుకొనుదానిఁ బడ
 యును'
 వయివలెయ్యదగోరువదియె యాయంతి ;
 అరకు నీమెను లోకమంతయుఁ గోరు,
 మనుజావతారంబు గనినయొదివ్య
 వనితదేహమనుదేవతను నేరింపుఁ
 నామకజనులు నల్లదలఁతుండుండి
 భూమిపై వక్రులు పూర్ణాకతోడ,
 అలరాని 'నాక్కానియా' దేకమందు
 వెలయుచికాలంపు విజనభూతులును
 'యవన'దేశపు దుర్గమరణ్యములును
 యువతఁ జూచెనువేద్య మారకవచ్చు
 రాజునుమాదులరాకమబట్టి
 రాజమార్గములొక్క రమనీయముగను,
 తవరెక్కు మహోన్నతముగ నెత్తి
 ముదగర్వమునను స్వర్గముఖంబునందు
 నుమ్మిచెనెడువట్టు బాండ్రికాఁగ
 రమాను లేవఁ బరఁగననుచున్నందు

వివరదశియం 'తెలుగుటకు
 ప్రతిబంధకముగాక పసచేడి యుండ ;
 కావున జలధిని గాలువలెనె
 లావణ్యరాశి యాలవలెదర్పింప
 నవలీల చాటి వారయదెంతు నిటవ.
 ఇచ్చె పెట్టియలుమాను నిందుతోగలదు
 తనలోనో యామెద్యోపలంబు
 పూనునీ సేవలం పూర్ణంబుచుభిని !
 అపచారమున హీనమానుట్టికలఁపు
 నిపు డెందులేరియు వెడఁ జలంబినను ?
 మల్లనె నవనూధినాఁ జనుదీన
 వెల్లడిగా నీ మెప్పేతనత్త్రంబు
 నెనను చెట్టుట యతిలాభవంబు.
 ఈలాటి పుటమిద్దహేమంబుకంటె
 బదిరెట్లువెల డెందువనువెండిలోనఁ
 జూడుగంగఁబడియొండఁబోలునం చెంతు.
 అట్లు కలందుట హా ! హావగును !
 ఇట్టినుమాల్ప మైకట్టిరత్నంబు
 హేమంబుకంటెను హీనమాదాన
 భూమిపై నెప్పుడూ బూడుగంగఁబడదు.
 తిలకింప 'నింగుండు' దేకంబునండు
 గల బొక్కజీవతాకవ్యరూపంబు
 బంగారువాదెంబుపంబు జెక్కఁబడుచు
 ముగారువెలుపటఁ బడియొందునదియు.
 కాని, యాదీవతాకవ్య యిహోప్రేర
 దానున్న దీహేమకల్పంబులోన—
 ఇట్లు దీగమ్ము చేసిదె లోయకొందు,
 నమ్మకీ-ఫలము నాకనలినగాని
 బోధన—బదిగా రాజునువార ! యద
 పుచ్చుకొమ్ము.

పదిండుగా. నానువటమందులోనఁ
 గనుబట్టి, నీదానఁ గాఁగలఁ నేను.
 (అతఁడు బంగారుపెట్టె తాళము
 తీయుచున్నాఁడు.)
 వెలరా—నవఁ జెలిదలిచె ? హా! నాదు
 నేమి లభించిన దిక్కడ నాకు ?
 భిమమృశ్యపుమొక్క- నీకుఁగు దొరకా
 కట్టుగావ్రాసినవాగిత మొకటి
 చుట్టియున్నది దీనికూర్చు స్నేహమున,
 అదిపుచ్చుకొనివిచ్చి యందెరింగలదో
 వదిలెద నంతయు ననిగాను నేను.
 (ఇట్లువదుపుచున్నాఁడు)
 (తేటకరములు)
 ననుహించి మెరచెడి జల్లహేమంబుగాదు.
 పలుమలును జెప్ప నిదివిన్న వాడబోదు ;
 పలుపురమ్మకి కనుదుకవములు నాదు
 మోఁదయాపంబుఁ గనుటకే మిథ్యగాదు;
 పుర్రడినమాధుండు లోనఁ బురుగులుండు?
 ఎంత చైతన్యనంతుండబో యంతనిండు
 బుద్ధిపంతుండ వయినను, ముడమిమెండు
 కాఁయిపాటవమును నీవు గలిగియుండు
 చందముననె యాలోచన చాల నుండు
 వాడవలెనను, నీకట్టిబదులొకండు
 వ్రాయఁబడి యెంతమాత్రంబురాకయుండ
 పోయెమీకప్పి ? యింక నాకై పుచ్చుకొం
 డు.
 పోయె విశ్వయముగఁ? బూనికయెల్ల
 వాయది విధుమై నవలె నీరయ్యదను.
 చిచ్చుమృతార తానెపు నొకనానె,

మొదటి పదాలేరఁ బెద్దవృత్తము—

తలవిచ్చి యో 'పోర్వో! విరముగాలిచి
తలపుఁ గ్రహవ మదిచెదరి యొన్నఁడ.
ఇం యెక్కడెక్కడను నువ్వయ్యవారెల్ల
తలపు నీరితి నే చేకొందురెత్తును.

[వాద్యములు ప్రాశంసగా పరివారము
తో నెక్కుడున్నాడు.]

పోర్వో—(తనలో) చక్కఁగావదలెడి
జనవల్ల భయము;

తక్కినయెత్తని చందమువార లెల్ల

నీరితి నే పరియంతురుగాక!

(సవకునితో) ఓరి! నీవారెంజొ

చేసిరమ్మ.

అంజను సిన్చిమిందు మన్నాడు.)

లా, రంగము—వివీను పురము; ఒకపీఠి

[కాలానినో, సోలనియో ప్రవేశించు
చున్నాడు.]

కాలా—బహుశయో యోడపెనెక్కి
పోత

విష్ణుంకంఠంబుగ నేలొలిచాడె;

ప్రీతియై 'గోపియానా' రామరాజు
నాతనితోడనే యరిగినవాడు.

వాఱలెక్కియోడవయని 'లొరెంజొ'
యే రూఢిగా నిష్క్రమింతురేదను.

సోలా—చెడుగు 'యూదుడు' రాజుఁ
చేరంగఁ బోయి

పొడిపొడి యేడ్పులు బరికొల్పకతన,

వొకఁడను 'బహుశయో' యోడ'నెవక.

తెచ్చని వానివలనాడె తలదాడికొనినను.

కాలా—అలవృత్తుగవార యిదిగూడఁ
కొందుండువోయె సాగియాయోడ.

కాని, విచారించి మృతాధుఁడచటఁ
కానిల్ల లొరెంజొ తనమోహనాని
యను 'తెప్పికా' తోడ నరిగి చేయొక్క

తగునోచలోనని చక్షుర నెఱిగె;

అదియెనుగాక వారయోడలోన

నదుపాదముగను 'బహుశయో' తోడ

లేరుమాచిగురు విభిదియొనయను;

చేరి 'యూంబోనియో' చెప్పరాకావను.

సోలా—పలుకును నీధులబడి చుక్క

కరడి

కలచెడి 'యూదుని' యొప్పులవంటి

వివిధంబులైనవి వింతియైనవియను

నవకరంలైన నవ్యక్తమైనవియను

తెడబొల్పెందును వినియొండలేదు.

పుడమిపై నింతకు మనుపు నేరెత్తును

'హామరి! హామయ్య! హానామహరి!

ఓరి! క్రైస్తవుతోడ నొకటఁ బోయితివో

నాదు క్రైస్తవకాండనంబ! ధనంబ!

ఏదివ్యాధంబు! మ'లేది చందనము!

మాడబుకొఁకురు! మఱియొకద్రవించి!

మాదల సుమలు మంచులెందు!

చక్కనైనవరాలనందు లొరెంజొ

చక్కటకొఁకునే పోరియంపబడియో

నగలును మేలిరక్తంబులులెందు!

జగబుత్తువల హెచ్చునాతిరక్తముల

నారియించెవారంటి హానామహరి!

సరిసరి! వ్యాధంబు! నతి వెకకుండున్

హానికంబులు నాదు మాదలబ్ధియొను

కానియెన్న నె యుండుఁ దక్కు' మంచ

అది

కాలా—కాల రత్నంబులు వానికొకటై

కాలి కాల రత్నండు విడి విడియనను

ఁబ్రాంబులందుఁ గడునెకతారి

యెప్పుడు వెంటడిఁ జరుడున్న నాడు.

పోలా—తనగడువునుసూర్య లేడుక్రద్ద

పుడు

కొనియె యాంబోనియో కృన్ముగ్ధులయు

అటు నేయకుడిన నాకరిపయిన

యెన్న వైనఁ బడుఁబామ్మ యీసామ్యురూడ.

కాలా—కడుచక్కఁగా జ్ఞాపకంబు చేసి

తని

ఁడి నిన్నుకొక 'వైంది' వానితోనేను

లేరి ప్రసంగంబు లేయుదుమంటి

కోనిమి నతఁడు వాక్రచ్చె నాతోడ

తడఁబాసి పొక్కును నిండ్లాంతుతోడ

కేసునున్న యిటుకుకడలిలోపలను

మనలేకనొకయె మంచికనువులఁ

గొనికచ్చినది యెందు క్రుంగంటిందు

అతఁడని చెప్పుచున్న పుడు నామఃక

శతత మాంబోనియో ప్యుగననరాఁగ,

కుమఁ బాతనిది యదికాతనిమఁ గాక

యెటుఁబడికృతలానభ్యాసించిపాఁడ!

పోలా—ఇప్పుడు నీనిన్న దెల్ల నాకనికఁ

తెప్పుటయే కాల శ్రేయస్కరంబు!

అయినను తెప్పుట మాకస్మికముగ

కలువమునొప్పుకపాలగుం గాన.

కాలా—కదికాదుఁ దాకనికంటె నొం

ధరనిన్నె జ్ఞాపకంబుండంగతి లోకము

అతఁడు బహ్మసియోగంబివయ్యి

వికమేను మఱిమండి చేసిందిపాఁడ.

కని పత్వంబుగఁ జను దెంచుదురొ

నమడు బహ్మసియో యెన్న ప్పదకఁద్యు

అరీతి ద్యురపడి యదిదేశకలను ;

అరయనాకొల కచట నిలని

తడఁగొట్టుకొనకు కొందిపా మెనరీవు;

కడయట్లు గార్యసంఘటన మోఁదాఁ

నిలువుమీ రతిచేచి నిక్కబతుని.

వెలికాఁడ! వినుమేను తెనుగు యాడు

నకు

వ్రాసి యిచ్చివయట్టి పరయితుట

కానంతయును మోసాకలికమెయింతు

నీమానసంబునెలకొననీకు

నీమది నెలకొల్పు నిత్యమోదమును.

అచ్చటఁ గడు నీకు నర్థమొనట్టి

మచ్చిన భుటియిందుమాగఁబుండు

వరియింతు పనిజాందుఁ ద్వస్మాకనంబు

చరియింపఁజేయుము సరితంబునకట.

అనుచుఁ బ్రేమక్రైరం బతికయనిచ్చె.

కనులనెంతయు నీరుగమ్మంగ నకట

సయిత మాన్యము వెన్నచక్కిరిఁగి ద్రవ్వి

కయియును వెక్కిరి కాచి న్నీరొతుని

చేతిలోఁ జెయిచేచి నెలట్లు గకొనియె

నాశిజ్ఞత్యకృతవ్యవసంబుతోడ.

పోలా—అతనితోడిద జోకమనియదండ;

నతఁడు

అతివేగముగఁబోయి యతినిదర్శించి

దొకఁడు మనములోపలికుందు మూఁగు నట్లు